Historisch Album

Van de

Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika.

DOOR EERW. A. DREYER, KAAPSTAD.

MET EEN AANBEVELEND WOORD VAN
DEN HOOG-EERW. Prof. J. I. MARAIS, D.D.

No. 1.
DE RING VAN KAAPSTAD.

UITGEGEVEN DOOR CAPE TIMES BEPERKT.

Koloniale Weeskamer en Trust Maatschappij

Kantoren: No. 4, KERK PLEIN, KAAPSTAD.

Postbus 142.
Telefoon 160.

Telegram en Kabeladres:
"FIDELITY."

OPGERICHT 31 MAART, 1856.

Kapitaal - - - - - - £20,000. Reserve Fonds - - - - £145,328.
Kapitaal onder Administratie - - - £3,039,477.

PAUL DE VILLIERS, Soliciteur, Voorzitter.

DE MAATSCHAPPIJ onderneemt het beredderen van Boedels en Eigendommen als Executeuren, Administrateurs, Voogden, Curatoren, Trustees van Insolvente Boedels en Huwelijks Contracten, Inspekteurs, Geassigneerden, Ontvangers, Agenten voor Aanwezigen en Afwezigen, Liquidateuren van Maatschappijen en Firmas.

Geeft Geld op eerste Verband van Vaste Eigendom en op securiteit van Eerste Verbanden, belegt Kapitaal, koopt en verkoopt Land en ander Eigendommen.

Invordering van Verbanden, Wissels en andere Schulden.

Collecteert Huis Huur, rente op Verbanden en andere Securiteiten, en doet alle soorten van "Trust" en Agentschap bezigheid.

Eerlijkheids Waarborg Tak.

De Maatschappij geeft ook Polissen uit als **Waarborg** voor de Eerlijkheid en Getrouwheid van Trustees, Liquidateuren en Administrateurs, Executeuren en Voogden Datief, Curatoren, Onder Baljuwen, Landmeters, Bestuurders, Secretarissen, Klerken en andere Ambtenaren in dienst van Banken, Loges, Assurantie en andere Publieke Maatschappijen; Municipale en Afdeelingsraden, School Raden, Corporaties en Firmas, op voordeelige termen.

Deze Polissen worden ook aangenomen door de Imperiale, Koloniale, Transvaal, Oranje Rivier Kolonie Gouvernementen en alle employeerders in Zuid Afrika.

Vormen van Voorstellen en eenige andere inlichtingen op aanvrage verkrijgbaar bij

G. W. STEYTLER, Secretaris.

Hoe een Goed Kop Thee Gezet worden moet. . .

WIJ, **LIPTON, LIMITED,** zijn theeplanters, en de thee die wij aan u verkoopen komt dus rechtstreeks van onze plantages. Wij zijn derhalve in staat u van de beste kwaliteit thee te voorzien tegen de laagst mogelijke prijzen.

Om u Lipton's Thee werkelijk te doen genieten, drukken wij dit blaadje, dat alle noodige voorschriften bevat voor het maken van thee.

Wij bevelen het gebruik van een aarden of porseleinen theepot aan. Hoewel Lipton Thee een aangename drank geeft, als het in een metalen theepot gezet wordt, toch is het niet geheel en al zoo volmaakt en aangenaam van smaak, als het behoort te zijn.

Voor men de thee zet, moet de theepot goed verwarmd worden, door die of voor het vuur te zetten of met heet water uit te spoelen. Doe dan de noodige hoeveelheid thee in de theepot. De behoorlijke hoeveelheid is een theelepel vol per persoon.

Het is bepaald noodig kokend water te gebruiken en men moet eerst zeker zijn dat het water kookt voor men het op de thee giet. Water, dat eens gekookt is, moet niet weêr gekookt worden, en men moet ook niet water gebruiken, dat al een langen tijd aan de kook geweest is.

Nadat men nu de theepot verwarmd en de thee er in gedaan heeft, giet men het kokend water er op, en zet het deksel weêr op de pot ; laat dan de thee zes minuten lang trekken, maar zet de theepot niet nabij het vuur terwijl de thee trekt. Schenk de thee, na die zes minuten, in de kopjes, en het is klaar voor gebruik. Doe er suiker en melk bij naar ieder 's smaak. Laat de thee niet langer dan zes minuten trekken, want het is dan op zijn best, en als men het langer laat trekken, verliest het zijn heerlijke geur.

Is er niet genoeg thee gemaakt, werp dan de gebruikte theeblaren weg, en begin op nieuw volgens dit voorschrift.

Om een goed kop thee te maken kan men zien dat het alleen noodig is de volgende vijf regels in acht te nemen :—

1. **Gebruik een aarden of porseleinen theepot.**
2. **Verwarm de theepot degelijk.**
3. **Gebruik LIPTON'S Thee.**
4. **Zie dat het water kookt.**
5. **Laat de thee zes minuten trekken.**

Deze vijf regels zijn niet moeilijk te onthouden, en gemakkelijk om in toepassing te brengen. Als men thee volgens deze voorschriften zet, zal men bevinden dat het zoowel een gezonde als aangename drank is, die men dagelijks zal willen gebruiken, en waarvan een steeds toenemend genot heeft.

LIPTON LIMITED,

THEE PLANTERS EN THEE HANDELAARS.

Het "Commercial Institute,"

STELLENBOSCH.

AN deze School of ook DOOR DE POST, wordt onderwijs gegeven in vakken die eene praktiese waarde hebben voor elk een—voor Boer of Handelaar, Predikant of Advokaat—in enig ambt of vak.

Men denke toch eraan dat het School of Kollege onderwijs behoort aangevuld te worden.

Voorbereiding in de vakken vereischt in verscheidene Eksamina, o a., het Kaapse "Chamber of Commerce"—(voor 't Handels Certifikaat).

Voor LOGIES (Meisjes en Jongens apart) kan gezorgd worden.

—SPECIALITEIT.—

Lessen door de Post in BOEKHOUDEN en SNELSCHRIFT.

Men schrijve om biezonderheden aangaande LOGIES of ONDERWIJS aan

DE PRINCIPAAL,
Het "Commercial Institute,"
STELLENBOSCH.

Vakken :

Boekhouden.
Briefschrijven,
(Hollands en Engels).
Bezigheids Rekenkunde.
Machine-Schrijven,
(Typewriting).
Snelschrift.
Handschrift.
Spellen.
Handels Methoden.
enz., enz,

Wilgenhof en Concordia Vereenigd,

STELLENBOSCH.

KOSTHUIS VOOR JONGENS.

EZE INRICHTING maakt voorziening in een lang gevoelde behoefte.

STUDENTEN EN SCHOOLJONGENS worden gerieflijk en aangenaam gehuistvest tegen betaling van £10 per kwartaal en £3 intree-geld.

DE LIGGING is gezond, en vlak tegenover College, School en Speelplaats.

BEHOORLIJK TOEZICHT wordt gehouden over de voorbereiding der lessen thuis.

DE HUISVADER wordt bijgestaan door de heeren PAUL ROOS, B.A., GEORGE HOFMEYR, B.A., J. HAUPTFLEISCH.

COMMISSIE :—Prof. J. I, MARAIS, de Heeren C. L. MARAIS, J. D. KRIGE, CHAS. NEETHLING, H. J. BERGH en W. H. HOFMEYR (Rektor).

Men doe aanzoek bij den Huisvader,

J. W. LÜCKHOFF.

HARMONIE,

Kosthuis voor Jonge Dames, Stellenbosch.

BESTUUR:—H.Eerw. Prof. J. I. Marais, D.D.,Voorzitter, Mnr. Christian Marais, Mev. Prof. Muller, Mej. Katie Neethling (sekretaresse):—

Het Doel van deze Inrichting is een Christelijk Tehuis te verschaffen aan Jonge Dames, die **de lessen aan het Victoria College bijwonen,** of die verder onderricht ontvangen in speciale vakken als: Muziek, Tekenen, Moderne Talen (Engels, Hollands, Frans, Duits), Snelschrift, Machineschrift, enz.

Speciaal onderricht gegeven in Kooken, Maken van Kleren, Naaiwerk, enz.

Deze lessen kunnen ook worden bijgewoond door Dames, die elders in Stellenbosch wonen.

De nieuwe Gebouwen zijn schoon gelegen op het Terras, langs de Jonkershoek-weg, en op een zeer kleine afstand van College en Conservatorium.

Men doe aanzoek bij de Principale, Mej. NELLIE HAUPTFLEISCH, of bij Mej. KATIE NEETHLING, Vredelust, Stellenbosch.

Kost en Inwoning : £10 per Kwartaal, vooruit betaalbaar, en £3 intreegelden.

BLOEMHOF SEMINARIE,

STELLENBOSCH.

OPGERICHT 19 NOVEMBER, 1875.

EERLINGEN worden voorbereid voor de verschillende examens van het Departement van Onderwijs, de Universiteit en den Taalbond.

Bijzondere zorg wordt gewijd aan de

Opleiding van Onderwijzeressen.

Degelijk onderricht wordt gegeven in de MUZIEK, het TEEKENEN en het SCHILDEREN. Alsook in Koken, Maken van Kleeren (Dressmaking), Opmaken van Hoeden (Millinery) door een zeer bekwame Onderwijzeres.

DE KOSTINRICHTING staat onder de toezicht van de Principale.

BILLIJKE VOORWAARDEN.

Verdere inlichting te bekomen bij

DE PRINCIPALE.

F. W. HESSE, M.S.D.A.,

ARCHITECT.

BEVEELT zich aan bij Wel-Eerw. Heeren **Predikanten, Kerkeraadsleden en Schoolkommissies** voor het maken van **Bouwplannen, Teekeningen,** enz., benodigd voor den bouw van **Kerken, Pastorieën, Scholen** en andere gebouwen, en belast zich met het houden van toezicht gedurende den bouw.

Verschillende Kerken, Pastorieën en Scholen zijn door mij gebouwd en heden zijn in aanbouw de Kerken te Porterville en Kaapstad en de gebouwen voor de Bloemhof Meisjesschool, Jongens Hogere School te Stellenbosch en anderen.

Ten alle tijde ben ik bereid alle mogelijke inlichtingen te geven vooral met het oog op bouwen van Scholen, daar ik bekend ben met de eischen die gesteld worden door het Opvoedings Departement en het Publieke Werken Departement.

Van **ALLE** door mij uitgevoerde werken zijn de beste inlichtingen te bekomen over de wijze, waarop die uitgevoerd zijn.

Doe aanzoek, en kosteloos zullen u alle mogelijke inlichtingen gegeven worden door

F. W. HESSE,

ARCHITECT.

KANTOOR :

16-17, Hugenoten Gebouw,
Queen Victoria Straat, Kaapstad.

Uys Bros.,

STELLENBOSCH.

Stevel Handelaars
en Tuigenmakers.

Goede Werk Gewaarborg.

Waarschuwing!

DAAR het mij ter kennis is gekomen dat een zeker minder soort mengsel verkocht wordt als vertegenwoordigende mijn preparaat, bekend als

NEURALGINE,

wensch ik het publiek te waarschuwen dat het eenige echte artikel verkrijgbaar is in mijn establisement in ROELAND STRAAT, en dat iedere bottel mijn naam draagt—

W. FICK,
Apotheker en Drogist,
ROELAND STRAAT.

NEURALGINE,

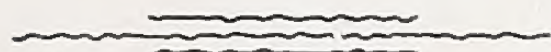
Voor Neuralgia, Tandpijn, of Aangezichts pijn.

Prijs 1s. 6d., met post 1s. 10d.

W. M. Cuthbert & Co., Bept.

De Zuid Afrikaansche
—Stevel Handelaars.—

Lennon Gebouwen, Stellenbosch.

Takken in iedere Stad van Belang in Zuid Afrika.

HIER ZO!

Waar gaat U, elk uur van de dag, Lichte Verversingen, Vruchten, enz., tegen geringe prijs met nette bediening krijgen?

NATUURLIJK IN HET ALOMBEKENDE

GOEDE HOOP CAFE

VAN

J. COSTAS,

PLEIN STRAAT,
STELLENBOSCH.

De Zuid Afrikaansche Associatie

VOOR DE ADMINISTRATIE EN REGELING VAN BOEDELS.

OPGERICHT OVER ZEVENTIG JAAR GELEDEN.

EDELE ALFRED EBDEN, PRESIDENT.

Fondsen onder Administratie meer dan £3,000,000.

GOTHER MANN, Algemeene Bestuurder en Secretaris.

HOOFDKANTOOR: No. 6, KERK PLEIN, KAAPSTAD.

Kaap de Goede Hoop Spaarbank Genootschap.

— OPGERICHT 1831. —

INGELIJFT DOOR AKTE VAN PARLEMENT NO. 24 VAN 1894.

DIRECTEUREN.

VOORZITTER - - WelEd. Heer J. B. LANGERMAN.

WelEd Heer	WelEd Heer H. C. VAN BREDA.	WelEd Heer P. MASKEW.
„ A. J. VAN REENEN.	„ A. J. CHIAPPINI.	„ M. VERSFELD.
„ C. H. BRAND.	„ J. H. HABLUTZEL.	„ J. C. DE KORTE.

117, ST. GEORGE'S STRAAT, KAAPSTAD.

Reserve of Beschermings Fonds, £117,000.

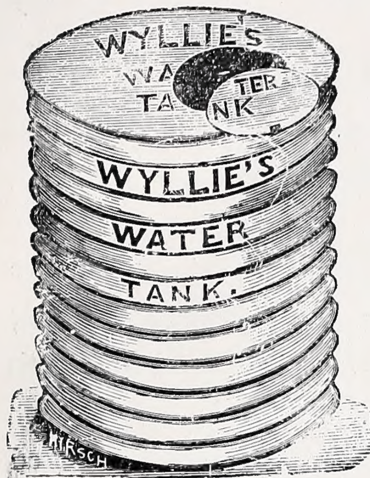
Depositas van zes pence en meer worden dagelijks ontvangen van 9 v.m. tot 3 n.m. en 's Zaterdags van 9 tot 12 in den voormiddag en van 6 tot 8 in den avond, dragende rente voor 't tegenwoordige tegen 4 per cent. per jaar op sommen niet hooger dan (tenzij speciaal overeengekomen) £100 van private personen en £300 van Liefdadige Inrichtingen en Genootschappen, behalve op opgeloopte rent.

DE BANK IS BEREID GELD VOOR TE SCHIETEN OP EERSTE KLAS SECURITEIT.

C. GOHL, Secretaris.

JAS. WYLLIE & ZONEN,

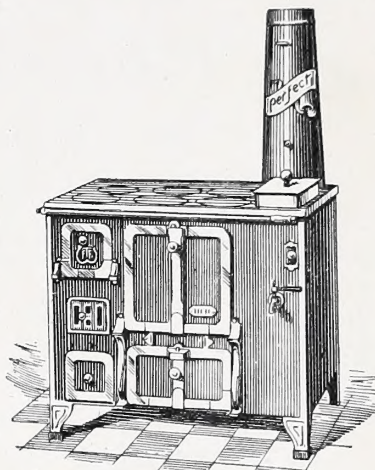
62, STRAND STRAAT, KAAPSTAD.

Voor Baden, Waschplaatsen en Sanitaire Benoodigdheden van alle soorten.
Kachels, "Hollow-ware" en Aluminium Kook Gereedschap.
Tuin Gereedschap, Tuin Waterslangen en alle Benoodigdheden.
Borstels, Huishoud IJzerwaren, enz.

Makers van Wyllie's Ronde Watertanken in alle grootten.
Gegalvaniseerd "Ridging," Rioolpijpen, Pijpen en Gegalvanizeerde Goederen van iedere soort.

Eenige Agenten voor Hobbies Bepkt.—Verheven Beeldwerk Materialen.
Jas. Price & Zoon.—Eerste klas Bad en Versieringstegels.

Merk het eenig Adres: JAS. WYLLIE & ZONEN,

IJzerwaren Handelaars en Manufacturiers,

P.O. BU

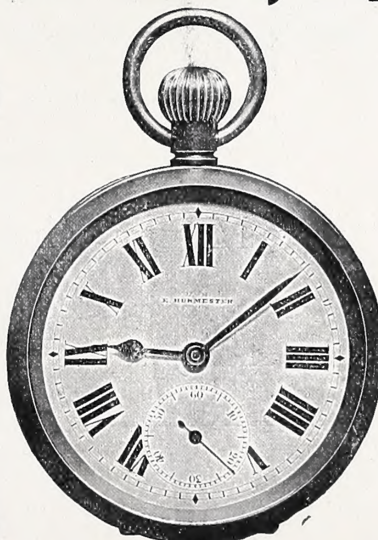
62, STRAND STRAAT, KAAPSTAD.

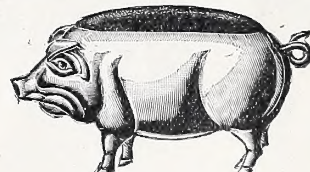
E. BURMESTER, JUWELIER, HORLOGIEMAKER EN GEZICHTSKUNDIGE.

Nikel of Geoxydeerde Horlogie, 12/6.
Do. do. ("Lever" beweging), 20/-.
Houden goed tijd.

VRAAG OM PRIJSCOURANT. ***Over 1,000 Illustraties.*** OPGERICHT 1864.

E. BURMESTER, 86, Adderley Straat, Kaapstad.

ESTABLISHED 1841.

THOS. COOK & SON,

TOURIST & STEAMSHIP AGENTS, BANKERS, ETC.

RESIDENTS OF SOUTH AFRICA who intend making a trip to Europe should write to THOS. COOK & SON for their **Sailing List,** giving full particulars of Sailings and Fares by all Lines from South African Ports to Europe by West and East Coast Routes.

Tours arranged in Europe to suit individual requirements. Itineraries prepared and advice given **free of charge**.

COOK'S REPRESENTATIVES meet and assist Passengers at Cape Town, Durban, Southampton, London, Egypt, Naples, and all the principal Ports of the World.

BAGGAGE taken charge of and seen through Customs, etc.

How to carry Money when on Travel.

The safest and best way is to be provided with Cook's Circular Notes or Letter of Credit, which can be cashed in any part of the World.

Apply for full particulars to

THOS. COOK & SON.

Head Office for South Africa:
Corner of STRAND and ST. GEORGE'S STREETS,
(P.O. Box 12), CAPE TOWN.

Natal Branch:
MUTUAL BUILDINGS, SMITH STREET
(P.O. Box 33), DURBAN.

CHIEF OFFICE: LUDGATE CIRCUS, LONDON.

BRANCHES THROUGHOUT THE WORLD

HISTORISCH ALBUM

VAN DE NEDERDUITSCHE GEREFORMEERDE KERK ⚜ ⚜ IN ZUID AFRIKA. ⚜ ⚜

DOOR

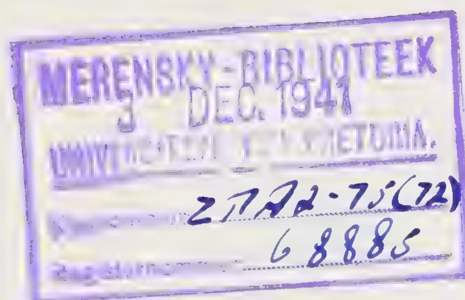
EERW. A. DREYER, KAAPSTAD.

MET EEN AANBEVELEND WOORD VAN

DEN HOOG-EERW. J. I. MARAIS, D.D., PROFESSOR TE STELLENBOSCH.

No. 1.
DE RING VAN KAAPSTAD.

KAAPSTAD:
UITGEGEVEN DOOR CAPE TIMES BEPERKT.
1907.

DREYER

VOORWOORD.

DE lezer ontvangt in dit Historisch Album een kort geschiedkundig overzicht van de Ned. Ger. Gemeenten die tot den oudsten Ring der Kerk, den Ring van Kaapstad, behooren. Aan den ondernemings geest van de Uitgevers is het te danken dat de uitgave met zooveel kostbare platen versierd is.

Naar ik geloof wordt er behoefte gevoeld aan publicaties van dezen aard. Immers, er bestaat veelal bij de leden der Ned. Ger. Kerk een groote onbekendheid met de schoone en hoogst belangwekkende geschiedenis dier Kerk. Ik vertrouw daarom dat deze uitgave er toe bijdragen zal om meer belangstelling bij onze leden op te wekken in hun eigen kerkgeschiedenis, en dat het Kerkelijk leven erdoor aangewakkerd zal worden. Het opkomend geslacht mag niet onbekend blijven met wat de Heere door onze Vaderen voor onze Kerk gedaan heeft.

Mijn informatie heb ik vooral geput uit de oorspronkelijke notulen boeken der onderscheidene gemeenten; overigens heb ik veel hulp gekregen uit geschriften van den Hoog Eerw. Prof. Marais, Ds. C. Spoelstra, Dr. G. Theal—allen mannen die veel gedaan hebben voor de geschiedenis onzer Kerk. Ik breng hiermede mijn hartelijken dank toe aan allen die mij op eenige wijze, hetzij door het verschaffen van informatie of het leenen van portretten behulpzaam zijn geweest.

Het plan bestaat om, indien deze uitgave slaagt, al de Ringen op dezelfde wijze te behandelen. Nommer 2 van de Serië, echter, zal handelen over "De Christelijke Werkzaamheid" der Ned. Ger. Kerk en zal de geschiedenis bevatten van de oudere en de tegenwoordige zending en al de inrichtingen der Kerk. Het zal, even als deze uitgave, ten volle geillustreerd zijn.

Blijde en dankbaar jegens den Heere zou ik wezen indien, gelijk ik bid en vertrouw, dit werkje eenig nut sticht.

Geschiedt dit dan zal ik mijn arbeid aan hetzelve besteed, ruimschoots beloond achten.

A. DREYER.

Kaapstad,
19 Juni, 1907.

AANBEVELING.

EEN goed boek behoort zijn eigen aanbeveling te zijn; en toch kan een woord van waardeering soms bijdragen om zulk boek in ruimeren kring te verspreiden. Daarom waagt het de ondergeteekende—daartoe gevraagd zijnde—het "Historisch Album" inteleiden in huisgezinnen van ons land, die belangstellen in de Nederduitsche Gereformeerde Kerk.

't Was eene gelukkige gedachte van den *Schrijver* de lotgevallen van enkele der oudste gemeenten in het land te beschrijven; 't was eene even gelukkige gedachte van den *Uitgever* om zoowel door letter als door beeltenis de geschiedenis dier gemeenten te laten spreken. Moge deze eerste poging zoo slagen, dat eene tweede ondernomen en het Historisch Album een onzer meest gewilde huisboeken wordt in Zuid Afrika!

De Schrijver heeft zich veel moeite getroost om zijn werk aantrekkelijk te maken. 't Was voor hem in den volsten zin des woords een arbeid der liefde. Wordt hij aangemoedigd door leeraars en leden der Kerk, door onderwijzers der jeugd, die gezonde lectuur in de Hollandsche taal op prijs stellen en verspreiden willen, dan zal het hem een prikkel zijn op den ingeslagen weg voorttegaan, en zijn werk met vrucht voort te zetten. Zal het hem aan zulke aanmoediging ontbreken?

Het boek is aantrekkelijk; de taal is eenvoudig en ongekunsteld, de stijl helder, de inhoud belangrijk, de uitvoering sierlijk. Met de grootste vrijmoedigheid beveelt de ondergeteekende dit "Historisch Album" aan, in de hoop en de verwachting, dat beide schrijver en uitgever door een ruim debiet vreugde zullen hebben van deze onderneming.

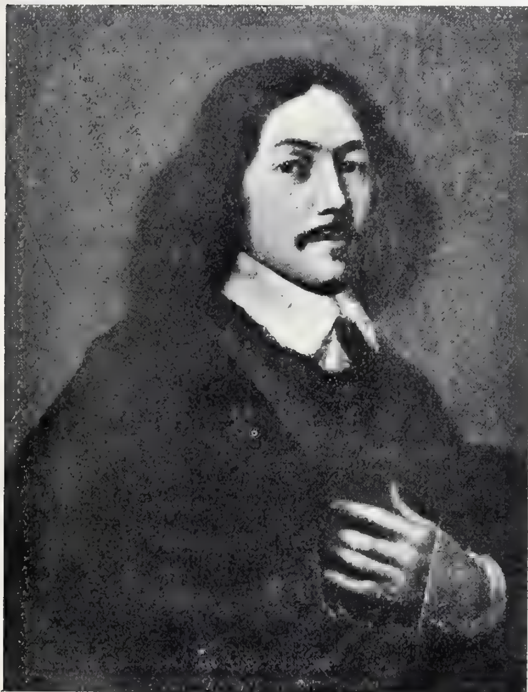
J. I. MARAIS.

Theologisch Seminarie,
Stellenbosch,
Juni, 1907.

INHOUD.

De Gemeente Kaapstad.

E Ned. Geref. Kerk van Zuid Afrika kan gerekend worden gesticht te zijn met de stichting der Kolonie zelve, te weten, in April, 1652, toen de eerste Hollandsche Kolonisten aan de Kaap landden onder bestuur van Commandeur JOHAN ANTHONIE VAN RIEBEEK.

Commandeur Johan van Riebeek.
Geboren in 1618. Overleden 18 Januari 1677.

Het doel van hun komst was om in naam van de Nederlandsche Oost Indische Compagnie van onzen Zuid Afrikaanschen uithoek bezit te nemen en aan de Kaap eene ver verschingsplaats op den weg naar Indië op te richten. Het was op den 6den April 1652, dat gemelde van Riebeek hier aan wal stapte. De kleine Hollandsche volkplanting telde toen geen honderd personen, van welke de soldaten (Duitschers) de Luthersche en de overigen de Gereformeerde leer beleden.

De Compagnie was geenszins overschillig met betrekking tot de verzorging van de geestelijke belangen der emigranten. Ook werd de uitbreiding van het godsrijk onder de aan de Kaap wonende heidenen beoogd. Dit blijkt o.a. uit het gebed door van Riebeek bij het aanvaarden van zijne werkzaamheden

Maria de Querelleri (or Querellerius).
Echtgenoote van Commandeur van Riebeek.

opgezonden. Daarin komen deze merkwaardige woorden voor: "Mogt Uwe ware Christelijke Gereformeerde Leere onder deze wilde brutale (d.i. woeste), menschen voortgeplant en verspreid worden."

In het begin moesten de Kolonisten zich tevreden stellen met de diensten van een godsdienst—onderwijzer (ook ziekentrooster genaamd). Zijn naam was WILLEM BARENTSZ WIJLANT. Door hem werden er geregeld gods-

dienst-oefeningen gehouden in 't fort dat in de nabijheid van de tegenwoordige Parade was opgeworpen. Aan hem was ook het onderwijs geven aan de jeugd toevertrouwd, terwijl hij zelfs eenige heidensche inboorlingen tot het Christendom bracht. Als ziekentrooster moest hij "dagelijks de zieken bezoeken, zoo menigmaa' de gelegenheid het vereischte, tot hunne vermaning, vertroosting en onderwijzing ter zaligheid." Daar de ziekentrooster, echter, geen geordende leeraar was, moesten de bondzegelen van doop en avondmaal van tijd tot tijd worden bediend door leeraren die op reis naar Oost-Indie de Kaap aandeden.

Het Kasteel de "Goede Hoop."
Waarin de diensten gehouden werden, 1672.

De eerste Avondmaalsviering had den 12den Mei, 1652, plaats in het toen nog ongedekte stuk van het huis in het plein van het ongemaakte Fortje staande. De prediker bij die gelegenheid was Ds. JOHANNES BACKERUS, die met de *Oliphant* op de reis naar Indië hier aangekomen was. Deze was tevens de eerste leeraar om een geregelde predicatie aan de Kaap te doen.

De eerste Doopsbediening vond plaats op den 24sten Augustus, 1653. Hieromtrent rapporteerde de ziekentrooster Wijlant als volgt aan de Classis Amsterdam :—"Den 17 Augusti int jaer 53 is hyer gekomen, mit schip die *Fenicx*, domine FRONTEN uthgevaren van die camer Amstelredam ; heeft hyer den 24 een predicatie gedaen ende het Heylige Avondmael des Heeren uthgedeilt ; heeft ock mijn soontien gedoopt, out sijnde jaer en tin weken, genaemt Bernert Willemsz Wijlant, en is die eerste geboren Christen, die in dese voortresse geboren is."

Abraham, zoon van Gouverneur van Riebeek.
Geboren aan de Kaap, 18 October, 1653.

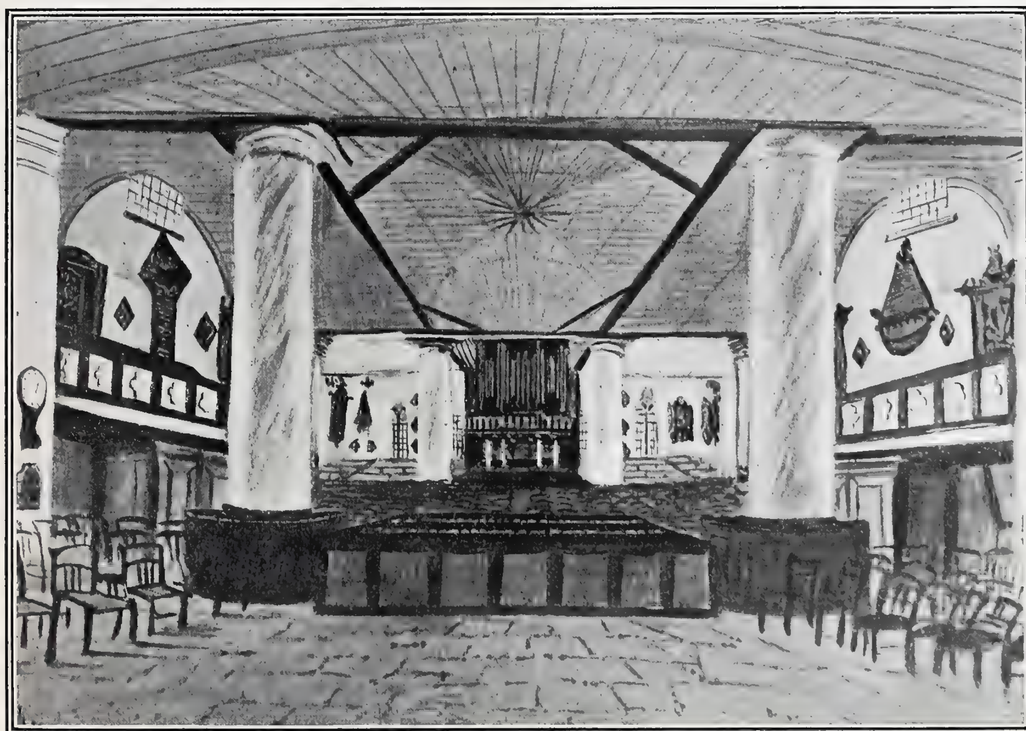
Behalve Wijlant, die hier tot 10 Maart, 1656, arbeidde, hebben drie andere ziekentroosters, vóór de aankomst van een gevestigden leeraar, de diensten van tijd tot tijd waargenomen. Hunne namen zijn : PIETER VAN DER STAEL, ERNESTUS BACK en JAN JORIS GRAAFF. Wij laten hier eenige bijzonderheden omtrent ieder hunner volgen :

(1) PIETER VAN DER STAEL was een zwager van Commandeur van Riebeek. Hij kwam in 1656 als opvolger van Wijlant hier aan. Hij stond aan het hoofd van een door hem gestichte school voor slaven, en zoo goed wist hij zich van zijne taak te kwijten, dat hem door de directeuren een salaris van £45 per jaar werd toegekend.

(2) ERNESTUS BACK kwam op den 30sten November, 1663, aan de Kaap aan, maar werd reeds in Februari 1665 naar Batavia ver-

DE GROOTE KERK VAN DE ACHTTIENDE EEUW.
Ingewijd 6 Januari, 1704. De toren staat nog gehecht aan de Kerk van thans.

De Groote Kerk (inwendig) van 1704.
Aan de muren ziet men de wapenborden van voorname personen die in de Kerk begraven liggen. Bij de vergrooting van de Kerk in 1789 werden deze wapenborden afgenomen.

plaatst. Hij maakte zich schuldig aan dronkenschap, vandaar dat men zoo spoedig van hem ontslagen werd. Zijn ontslag werd verhaast door dat de Commandeur en zijn Raad meenden dat de verschijning van een komeet aan den hemeltrans in verband gebracht moest worden met het schandelijk gedrag des ziekentroosters. In de depeche van de Kaapsche Regeering aan den Gouverneur-Generaal, Joan Maetsuijker, van Indië, heette het: "omdat ons Godt alreede met Zijn rechtvaerdige straff over onze vuijll en sondich bedrijff nu wel twee maanden alle nachten achtereen door een ijzelicken steert sterre aen den hemel is comen te dreijgen, weswegen dan oock hooch noodich geacht hebben ons de gemelde onwaerdige leeraar quijt te maken en dezelve nevens sijn familie per dit jacht mede na Batavia vertrecken te laten."

(3) Jan Joris Graaf kwam in 1665 aan. Hij scheen een man van innige godsvrucht te zijn geweest. Slechts weinige maanden mocht hij alhier werkzaam zijn, daar hij reeds in Juni deszelfden jaars overleed.

De Eerste Predikant.

Intusschen zag de kleine gemeente aan de Kaap reikhalzend uit naar de aanstelling en aankomst van een gevestigden leeraar. Het valt licht te begrijpen dat de gemeente niet dan op gebrekkige wijze door de doorreizende predikanten kon worden bearbeid.

In het jaar 1665 behaagde het den heeren Majores in Nederland, eindelijk, den eersten vasten predikant voor de Kaapsche volkplanting aan te stellen. Zijn naam was

1. Johannes van Arckel. Op den 18den Augustus van dat jaar landde hij met *De Nieuwe Middelburg* in de Tafelbaai. Dat hij met hartelijkheid en blijdschap door allen ontvangen werd is denkbaar.

Ds. van Arckel maakte dadelijk een aanvang met zijne werkzaamheden. Op Zondag, den 23sten Augustus, hield hij zijn intreepreek en aanvaardde hij zijn dienstwerk. In den namiddag doopte hij negen uit Nederlandsche ouders geboren kinderen. Een kerkeraad werd er aangesteld, de namen althans van een ouderling en een diaken worden in het kerkboek vermeld, teweten, Abraham Schut en Johannes de Wiener; doch de macht van deze kerkedienaren was zeer beperkt. Alle gemaakte bepalingen waren onderworpen aan de goed- of afkeuring van den zoogenaamden commissaris politiek, die, van regeeringswege aangesteld zijnde, ook zitting en stem in alle kerkelijke vergaderingen had. De ouderlingen werden door de gewezen en nog in dienst zijnde kerkdienaren gekozen, doch konden geene plichten waarnemen, voordat de keuze door het gouvernement bekrachtigd was, en de diakenen werden jaarlijks door de regering gekozen uit eene dubbele

Facsimile der naamteekeningen van Kaapstadsche Predikanten tusschen 1665 en 1800.

naamlijst door de afgetreden en dienstdoende dienaren aangeboden. De kerkeraad had in de eerste instantie toezicht op zaken in verband met godsdienst en onderwijs, doch zijne besluiten, al waren dezelve met medeweten van den commissaris politiek genomen, waren nog aan de goedkeuring van den politieken Raad, die uit den kommandeur en de voornaamste beambten van het station bestond, onderworpen.

Zoo als reeds gezegd, werden de godsdienstoefeningen gehouden in een der vertrekken van het fort dat ten noorden van de tegenwoordige parade stond. Doch eenige maanden na de aankomst van Ds. Arckel, werd het bij het aangroeien van de gemeente noodig geoordeeld, een houten gebouw dat buiten op het plein van de fortresse stond, tot eene kerk te gebruiken. Tot dat einde had men dat gebouw in December, 1665, met een steenen gevel laten voorzien, en ook een steenen vloer daarin doen leggen.

Later in 1672 toen het tegenwoordige Kasteel met zijn vijf hoeken naar het prinsen huis Oranje Nassau genoemd gebouwd werd, vergaderde men aldaar des Zondags in een groote zaal in de "Kat," of hooger deel van de vesting die ook als Raadszaal diende, om het Woord des Heeren te hooren verkondigen. In 1678 reeds had men het fondament voor een kerk in den ouden tuin van Gouverneur van Riebeek gelegd, doch daarbij bleef het. In den tijd van Gouverneur Willem Adriaan van der Stel was er een predikant alhier, Ds. PETRUS KALDEN, die bij den Gouverneur aandrong om een Kerk te doen bouwen, die meer aan de behoeften van de wassende gemeente zou beantwoorden, met gevolg dat de Gouverneur op 28 December, 1700, den hoeksteen legde, op dezelfde plaats waar het fondament in 1678 reeds begonnen was. De kerk kostte 30,000 guldens, of £2,200 en werd in 1704 voltooid, in welk jaar Ds. Petrus Kalden haar inwijdde op den 6den Januari.

Ds. van Arckel schijnt een man van ernst en getrouwheid te zijn geweest, en heeft goed werk gedaan. Maar het werd hem niet vergund hier lang te arbeiden. Op den 3den Januari, 1666, werd hij schielijk ziek, en reeds negen dagen daarna ontsliep hij. Op den 2den Januari had hij nog aan de hoeksteen-legging van't kasteel, De Goede Hoop, deelgenomen. Zijne nagedachtenis was tot zegen, want in een besluit den 5den Maart, 1666, genomen, mocht de Kaapsche regeering van hem getuigen als van "den goeden leeraar, den rechten voorganger der gemeente en leider tot alle Christelijke deugden, die zich gedurende zijn vijf-maandige dienst bij dezelve zeer bemind gemaakt had." Den 13den Januari, tegen den avond, werd zijn stoffelijk overschot met een groot uitgeleide naar zijne grafstede gebracht, welke de Gouverneur, Zacharias Wagenaar voor het eerst had laten begrijpen in het kerkgebouw waarin de overledene van tijd tot tijd het Woord des levens verkondigd had.

Sedert den dood van Ds. van Arckel in 1666, zijn er 50 predikanten in de moedergemeente werkzaam geweest. Wij laten de volgorde hier volgen met vermelding der datums van het verblijf der predikanten en aanstipping van wetenswaardige bijzonderheden aangaande sommigen hunner of van gebeurtenissen welke in hun diensttijd hebben plaats gevonden.

2. DS. JOHANNES DE VOOGHT. Van 26 Februari tot 23 November, 1666. Ds. de Vooght werd slechts tijdelijk aangesteld. Op Zondag den 21sten Maart vond er, na afloop van een predikatie door Z. Eerw. gehouden, een zonderling voorval plaats. Eene slavin trad voorwaarts en bood haar kind ten doope aan. Juist toen Ds. de Vooght op het punt was het kind te doopen, stond zekere tegenwoordig zijnde predikant, Ds. BALDEUS, Kapelaan van de *Venenburg*, in de Tafelbaai voor anker liggende, op, en objecteerde tegen de doopsbediening. De Commandeur ZACHARIAS WAGENAAR, die mede tegenwoordig was, bleef stilzwijgen. Ds. de Vooght moest toegeven. Het kind werd echter den daarop volgenden Zondag gedoopt, haddende de Raad intusschen besloten dat alle slavenkinderen in het vervolg mochten gedoopt worden. Op den 23sten November vertrok Ds. de Vooght naar Batavia.

3. DS. JOHANNES PETRUS WACHTENDORP.—November 1666 tot Februari 1667.—Den 7den Januari, 1667, besloot de kerkeraad het H. Avondmaal viermaal 's jaars te houden, de eerste viering op Paaschdag; de tweede drie maanden later; de derde weder drie maanden later, en de vierde op Kerstmis. Ds. Wachtendorp stierf den 15den Februari, 1667.

4. Ds. Adriaan de Vooght.—1667 tot 1674. Aangaande Ds. A. de Vooght wordt vermeld dat hij "op den 25sten December, 1669, na gedane belijdenisse gedoopt heeft twee bejaarde personen, te voren Joden geweest zijnde, waarvan de eene genoemd wiert *David*, ouwt 22. de andere *Samuel*, ouwt 20," en dat "hij den kerkeraad in 1669 bewoog weeskinderen van Hottentotten te besteden onder voorwaarde dat voor hunne Christelijke opvoeding worde gezorgd."

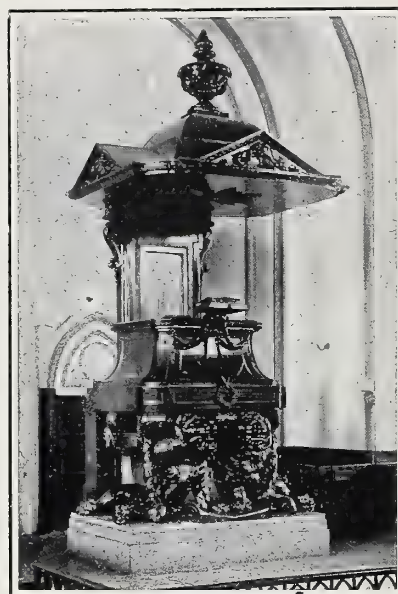
5. Ds. Rudolphus Meerland.—1674—1675.

6. Ds. Petrus Hulsenaar.—1675—1677.

Ds. Hulsenaar stelde groot belang in de Geestelijke behoeften der Hottentotten. Het ging hem ter harte dat zij zoo zeer verwaarloosd werden; 10 dagen na zijn dood besloten de ouderlingen "weer de overheid te verzoeken daar de zaak in verval was geraakt, dat ook de slaven en slavinnen der Compagnie een schoolmeester zouden krijgen, om van jongs-af lezen, schrijven en de beginselen der Christelijke religie te leeren." Ds. Hulsenaar stierf den 15den December 1677 en werd begraven op de plaats waar later eene kerk zou gebouwd worden. Van hem staat aangeteekend dat "hij een leeraar was, aan wien de Kaapsche gemeente zeer veel heeft komen te verliezen."

7. Ds. Johan Frederick Stumphius.—Alleen in Mei 1678. Op den 9den April 1678 werd het fondament voor eene kerk in de Tafelbaai gelegd, doch het werk werd gestaakt.

8. Ds. Johannes Overney.—18de October, 1678—5 Mei 1687. Daar Ds. Stumphius niet langer kon aanblijven werd Ds. J. Overney tot predikant aangesteld. Deze leeraar was niet eigenlijk voor de Kaap bestemd; maar toen hij op zijne reis naar Indië de Kaap aandeed, verzocht men hem zeer dringend hier te blijven daar de gemeente herderloos was. Hij willigde in en was zeer ingenomen met de plaats en zijn werk. Dit is wat hij o.a. hieromtrent aan de Classis Amsterdam rapporteerde: "De E. Achtb. Raad heeft mij de eere gedaen ende versogt hier te blyven, t'welck van mij ooc met een gewillige genegentheid is aengenomen, verhopende dat de opperherder J. Chr. mij met zijn kragt en gaeven sal aendoen, om deselve als een onberispelyck voorbeelt voor te gaen en Hem veele sielen toe te brengen. Ick dancke mijn Godt dat Hy my hier gebragt heeft, also ick ten hooghsten vergenoeght ben; want hier een tamelycke gemeente, en burgerlyck volck, en hier is een fraei man die het opperhooftschap bekleedt en een zeer ordentelycke regeeringe, en kan alsnog niet anders vermercken—sonder roem gesproken—als een goet genoegen."

Preekstoel in de Groote Kerk. Ingewijd 22 November, 1789.

9. Ds. Johannes van Andel.—4 Juni, 1687—Jan. 1689.

10. Ds. Leonardus Terwold.—1689—1695.

11. Ds. Hercules van Loon.—1695—1697.

12. Ds. Petrus Kalden.—1697—1707.

Gedurende zijn diensttijd, op den 28sten December, 1700, werd de hoeksteen van het tegenwoordig kerkgebouw door den Gouverneur W. A. van der Stel gelegd.

Ds. Kalden verrichtte den eersten dienst in het kerkgebouw dat in 1703, op den toren na, voltooid werd. De inwijding vond den 6den Januari 1704 plaats.

Het volgende extract uit een verslag van Ds. Kalden, gedateerd 2 April, 1706, geeft ons eenigszins een inzicht van den toestand der

gemeente ongeveer 50 jaren na hare stichting:—"De gemeente aan de Caab neemt onder Gods goedhijd nog alle jaren merkelijk toe, so in ledematen als hijdenen, die door den doop Christi gemeenschap worden ingelijft, waaronder selven Chinesen, die den gecruysten Christus omarmen, gevonden worden. Wij hebben, om de teere jeugt nog meerder aanlyding te geven, en de gronden van de goddelyke waarheden in te lyden, behalve de private een publieke Catechizatie, dat noyt voor desen hier gedaan is, ingestelt, moetende de school meesters alle Woensdagen hare school kinderen, onder 't luyden van de kerkklok zelfs in de kerk lijden; alwaar dan een gebed gedaan, gesongen en de beginselen van de leer der waarheid haar ingeboesemt en daar in onderwesen worden, twelk onder Gods goedhijd zoodanig toeneemt, dat aldaar niet alleen over de 120 kinderen toevloijen maar ook bejaarde comen aanhooren waaruit wij, onder Gods goedheid, nog een Catechisatie voor Bejaarde formeren sullen. Tot soulaas van de sieken, die alhier, so uyt 't vaderland als India aancomen, hebbe besorgt dat alle Sondagen. voor de middag een predicatie int Hospitaal door den krankbesoeker gelesen word; dat noyt voorheen ook geschiet is. In de schole der slaven van de E. Compagnie wort insgelijx alle avond een gebed gedaan, en daarna ondervraagt en geoeffent in de beginselen van 't Christendom. Daar manqueert maar een hulp en medearbijder in so grote oest en wijngaart waarin mij afslove. Dog tmeest dat hier nog ontbreekt is dat deze hijdense Natie of Hottentotten nog sitten in so een duystere oncunde, buyten kennis van den waren God en vreemdelingen van de verbonden der genade. Hebbe mijn vlijt tsedert mijn aanwesen al aangewent om haar taal mij ijgen te maken, en so ver geavanceert in woorden, dat indien een jaar of anderhalf mogt afsonderen, om deselve tot meerder volmaakthijd te brengen soude mij durven sterk maken, om deze Africanen daarin dienst te doen. Dit is cortelijk wat de staat van mijn kerk in dit uyterste gedeelte van Africa betreft."

Ds. Kalden werd in April 1707 door de Kamer van Zeventien van zijn post afgezet omdat hij zijn dienstwerk niet naar behooren verrichtte. Hij schijnt een boezemvriend van den Gouverneur W. A. van der Stell geweest te zijn, tegen wien ook ernstige klachten werden ingezonden en die ook mede van zijn betrekking vervallen verklaard werd. "De klachten tegen Ds. Kalden," schrijft Advokaat de Wet, "bestonden hoofdzakelijk hierin, dat hij de openbare godsdienst niet getrouw waarnam, maar veeltijds uit de stad zijn vermaak nam, wanneer hij had behooren te prediken. Tevens, dat zoo dikwijls Van der Stell zich op zijn landgoed "Vergelegen," te Hottentots Holland bevond, Kalden ook op zijne in die nabijheid gelegen plaats, "Zandvliet," tusschen Stellenbosch en Valschbaai, den tijd doorbracht. Alsmede, dat hij eigendunkelijk, en zonder genoegzame reden, het bevestigen van huwelijken, waartoe dag en uur bepaald waren, tot zoodanigen tijd verschoof, als hem goed dacht. Verder, dat hij in stede van huisbezoek naar behooren te verrichten, de ledematen tot het bijwonen van het Avondmaal door den koster liet uitnoodigen. Ook dat hij zich in het algemeen met zaken, zijn ambt niet passende, teveel bezig hield, en, dat ofschoon de Gouverneur van dit alles genoegzaam kennis droeg, hij zich daaraan niet gelegen liet liggen." Deze klachten werden door de Kamer van Zeventien in overweging genomen, met welk gevolg hebben wij reeds gezegd.

Begrafenis-Kennisgeving aan de Kaap in de 18de eeuw.

13. Ds. Engelbertus Franciscus le Boucq —1707—1708. Ds. le Boucq werd tot opvolger van Ds. Kalden benoemd. Hij koos

De Groote Kerk Adderley Straat, Kaapstad. (Het tegenwoordige gebouw.)

De Groote Kerk (inwendig) van thans.

partij voor de ontevredene burgers, die klachten hadden ingezonden tegen Ds. Kalden, Gouverneur v. d. Stell en andere leden der Regeering. Zijn gedrag gaf aanstoot. In den morgen van Zondag, den 28sten Augustus, 1707, werd de gemeente van de Kaapstad door Ds. le Boucq met eene preek verrast, die veel opspraak verwekte. Hij had tot tekst gekozen het 1ste vers van Spreuken 29, en had vooraf de twee laatste verzen uit Psalm 149 laten zingen. De verklaring van den tekst werd toegepast ten gunste van de burgers, die niet lang geleden voor vrijheid gestreden hadden, doch was tegen den Gouverneur, die zijn nek zou verhard hebben. De onlangs gekozene ouderling *Abraham Poulle*, die in de dienst der Regeering was en de burger *Jan Oberholster*, der Regeering gunstig gezind, tot diaken verkoren, werden door hem, bij het einde der dienst van hunne betrekkingen vervallen verklaard. De opschudding daardoor veroorzaakt was zeer groot. Eene vrouw was onder de dienst flauw gevallen, en werd uit de kerk naar het hospitaal vervoerd. De leden van den Raad vergaderden terstond, en richtten, na beraad, een verzoek tot le Boucq om geene dienst in den namiddag te houden. Den volgende morgen werd door den predikant een brief naar den Raad gezonden waarin hij beweerde, als leeraar het recht te hebben ouderlingen en diakenen af te zetten, zonder opgave van redenen terwijl hij tegen de bemoeiingen der regeering in geestelijke zaken protesteerde. Na nog een brief geschreven te hebben, volgens welken hij weigerde te prediken, totdat de Raad hem gelijk gegeven zal hebben, werd hij geschorst en van zijn salaris beroofd.

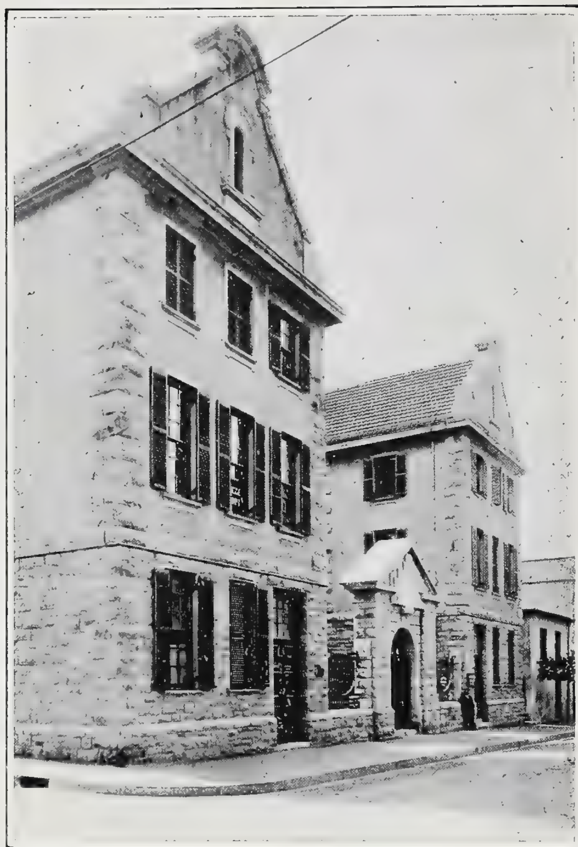
De Ronde Kerk, Zee Punt.

(14.) Ds. Johannes Godofredus D'Aily, 1708–1726.—Ds. D'Aily kwam den 25sten Januari 1708, behouden aan de Kaap aan na een voorspoedige doch lange zeereis die acht maanden en vijf dagen geduurd had. Hij maakte dadelijk een aanvang met de werkzaamheden en bevond tot zijn leedwezen dat de gemeente in twee partijen verdeeld was over de Le Boucq zaak. Die verdeeldheid werkte zeer schadelijk voor de gemeente ; daar waren er die partij kozen voor Le Boucq. Zelfs was er sprake dat ouderling Abraham Poulle naar Oost Indië zou gaan in zake zijn geding met den gesuspendeerden predikant. Daar de Gouverneur echter gemelden ouderling later eenige satisfactie gaf voor zijn geleden hoon, en temeer nog daar Le Boucq de Kaap voor goed had verlaten, werd deze voorgenomen reis opgegeven " in hoope en vertouwen, dat die moyelijke onlusten door de predicant Le Boucq in deese Colonie gereesen, nu ten meerengedeelte sal geeijndigt, de gemeente tot stilstand en onze Kerkenraad in goede tranc-quiliteit mitsgaders sijn voorige ruste, liefde en vreede gebracht zijn." Gedurende den diensttijd van Ds. D'Aily werd het gebruik ingevoerd om geregeld eens in de maand Kerkeraadsvergadering te houden, " niet alleen om de kerkelijke zaken te behandelen, maar ook om verzoekers en klagers te hooren." Ook werd een reeks van artikelen vastgesteld ter regeling van kerkelijke vergaderingen.

In het Dagverhaal van 1710 lezen wij :—" Bij een subit overval onze Eerw. Predikant Johannes Godefroy D'Aily deze morgen over komen, zoo is de Eerw. Predikant Marens, die juist bij geval in de kerk was, ter kansel getreden, en heeft deze voormiddag een heerlijke predikatie uit 1 Tim. 3 : 16 gedaan : na den middag zijn Eerw. den predikdienst ook weder waargenomen en voor de gemeente gepreekt." Ds. D'Aily overleed in 1726.

(15.) Ds. Lambertus Slicher, 1723–1725.—Ds. Slicher was van 1706–1713 predikant te Lillo in Indie, waar hij echter zoodanig werd tegengewerkt dat hij zijn arbeid daar opgaf. In 1718 kwam hij aan de Kaap aan en werd aangesteld om onder den naam van Rector het opzicht over de Scholen te hebben. In 1723 werd hij aangesteld tot tweeden predikant van Kaapstad naast Ds. D'Aily, voor wien het werk te zwaar was geworden. In 1725 werd Ds. Slicher naar Drakensteijn verplaatst. Na den dood van Ds. D'Aily in 1726 werd

(16.) Ds. Hendrik Beck (1726–1731) van Stellenbosch naar de Kaapstad verplaatst. Hij arbeidde hier tot 1731 toen hij Emeritus werd.

Het Hugenoten Gedenkteeken te Kaapstad.
Hoeksteen gelegd 1899, door Sir Henry de Villiers.
Ingewijd October 1903, door Prof. N. Hofmeyr.

(17.) Ds. Francois Le Sueur, 1729–1746.—Daar Ds. Beck reeds oud en afgeleefd was en het werk niet meer naar behooren kon verrichten, werd Ds. Le Sueur in 1729 met open armen en genegen harten ontvangen. Hij arbeidde met grooten zegen in de gemeente tot 1746. In een verslag aan de Classis Amsterdam in 1731 rapporteerde hij als volgt : " De gemeinte aan deese plaats is nog in goeden

DE
NEDERDUITSCHE
GEREFORMEERDE
KERK TE
PAPENDORP,
(Woodstock).

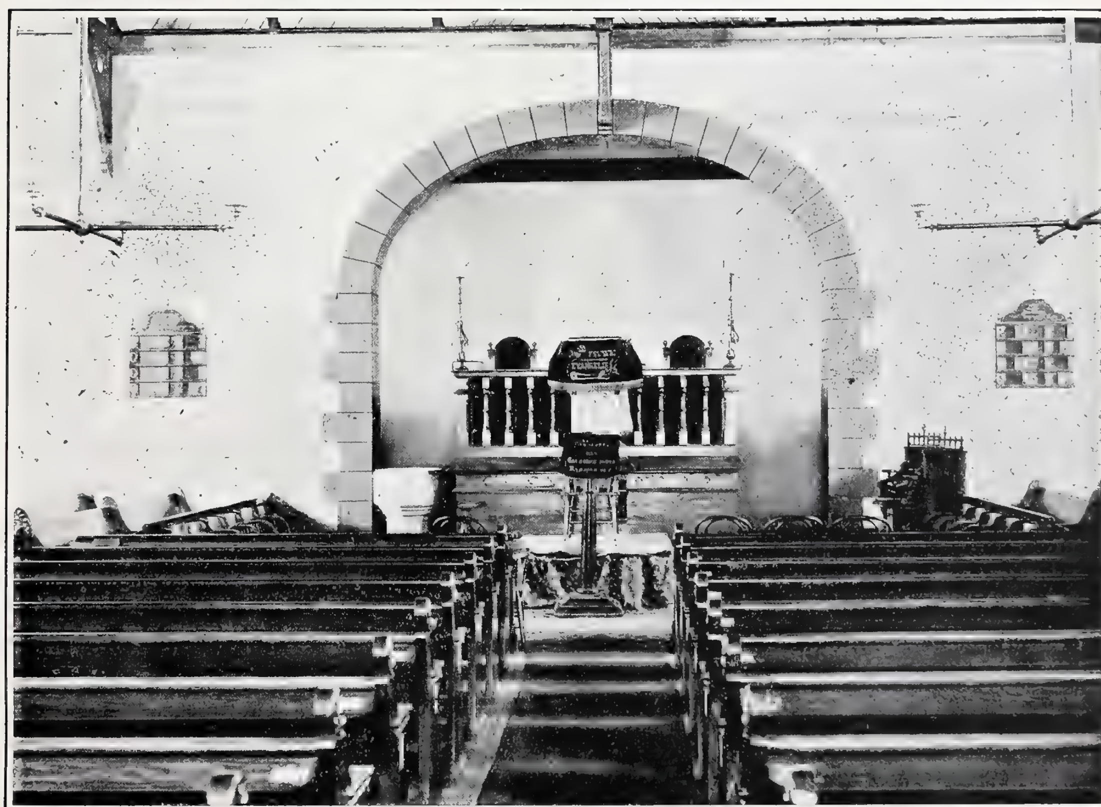
Een geschenk van wijlen den heer J. C. Hofmeyr.

Ingewijd 10den Maart, 1899 door den Hoog-Eerw. Prof. N. J. Hofmeyr.

De Kerk van Buiten.

De Kerk van Binnen.

welstand; veele naarstige en godvrugtige Kerkgangeren worden er gevonden; ze bestaat thans uyt bij de drie honderd leedemaaten, en neemt dagelijx sodanig toe, dat ze binnen korten, dit getal verre zal te boven gaan; behalven een groot getal uyt de broederen Lutteraenen en andere gezintheeden die niet nalaaten Gods huys naarstig by te woonen." Het was vooral aan de bemoeiingen van Ds. Le Sueur te danken dat de gemeenten Waveren (Tulbagh) en Zwartland (Malmesbury) in 1745 gesticht werden. De geheele Europeesche bevolkink telde toen ongeveer 4,000 Kolonisten en zoowat 1,500 bedienden der Compagnie, met hunne familiën. In 1746 werd Ds. Le Sueur door het koopen van de plaats van zijn overleden schoonvader krachtens eene wet die den dienstdoenden predikant eigendomsrecht ontzeide, genoodzaakt om zijn eervol ontslag te nemen. "Hebbe" zoo schrijft hij in 1747, "met veel teederheid en ontroering van weerzijde van mijne dierbare gemeinte afscheid genomen op den 11den September 1746 met de woorden uit Ephes. 3: 14–16." Ds. Le Sueur was echter niet een man om stil te zitten en niets te doen. Gedurende vacaturen nam hij dikwijls de preekbeurten met de grootste bereidwilligheid waar, "niet konnende naelaeten Jesus Kerkbruyd te dienen." Ook diende hij den Kerkeraad en de gecombineerde vergaderingen der Kerken die van tijd tot tijd gehouden werden als Scriba.

(18.) Ds. Henricus Cock, 1732–1743.—Ds. Cock werd in 1732 als tweede leeraar naast Ds. Le Sueur aangesteld. In 1739 was hij, wegens de jarenlange ziekte zijner vrouw verplicht zijn ontslag te vragen. In 1743 keerde hij naar Holland terug.

Ds. Ruardus van Kloppenburgh, 1746–1748.—Deze predikant was zonder eenige aanbeveling in 1746 aan de Kaap aangekomen en al dadelijk door den Gouverneur tot leeraar in de Kaapstad aangesteld. Den 7den Augustus van dat jaar deed hij zijne intrede voor de gemeente over Zach. 8: 13. Een geruimen tijd scheen hij zonder eenige grieve tegen zijn gedrag zijn dienstwerk te hebben verricht. Doch eindelijk moest hij beschuldigd staan van onmatigheid en mishandeling zijner vrouw. De kerkeraad voor wien de zaak had gediend, rapporteerde aan de regeering dat de aangeklaagde schuldig was bevonden en geschorst moest worden. Daar hij zich echter verongelijkt gevoelde, en het vooral tegen zijn ambtsbroeders *Le Sueur* en *Van der Spuy* had, werd goedgevonden eene buitengewone gecombineerde vergadering (Synode) bijeen te roepen, die hem evenzeer schuldig achtte, terwijl het gedrag van de predikanten *Le Sueur* en *Van der Spuy* gebillijkt en goedgekeurd werd. Al de stukken op de zaak betrekking hebbende werden toen naar de classis (ring) van Amsterdam gezonden, terwijl Ds. Kloppenburgh zelf naar Holland vertrok om aldaar zijne zaak te bepleiten. Doch ook daar werd hij in het ongelijk gesteld. Kloppenburgh rustte echter niet, en wilde zijne zaak in appèl brengen voor den Raad van Justitie te Batavia. Veel scheen er echter van de zaak niet geworden te zijn. Ook in den vreemde vond men hem schuldig aan dronkenschap, zoodat het vonnis bekrachtigd moest worden."

De moeilijkheden met dezen onwaardigen predikant gaven aan den Kerkeraad aanleiding om in 1748 een brief van den volgenden inhoud aan de Amsterdamsche Classis te richten: "Wij verzoeken op het kragtigste dat UWelEw. gelieven zorge te dragen dat ons geen onbequaeme leeraar of van een ergerlijk leven worde toegezonden: wij verbeelden ons dat er thans proponenten van goede studie en goed gedrag genoeg te vinden zijn, die zeer gaerne eene standplaats aan dezen Uythoek zouden willen hebben: sonder genoodsaekt te zyn onkundige vossen te gebruyken die de wyngaard des Heeren bederven, gelijk er zich thans te veel opdoen, en van ter zyde weeten in te dringen, niettegenstaande de Christelijke Synoden daer tegens waeken, op dat de zoodaenige mogten geweert worden. Och of het Gode behaegde....ons zoodaenige mannen toe te zenden, nae zyn herte, vervult met den Geest der wysheid en der lievde."

Ds. H. H. van der Veen.

Met nog een andere predikant had men in dezen tijd last. Zekere Ds. H. H. van der Veen was met het schip "Slooten" aan de Kaap aangekomen en had twee-maal met

medeweten van Ds. Van der Spuy gepreekt. De gemeente echter klaagde over "zijne enorme uijtdruckingen en onhebbelijk prediken." Ook had hij "aan zijn huijs veelmaalen sluijp-vergaderingen gehouden." Zich later in 't Zwartland bevindende terwille van zijne gezondheid "om boerekost te eeten," wilde hij aldaar in de afwezigheid van den Pastor loci, Ds. Voltelen prediken en dat wel in tegenspraak met de usantie en een besluit der Algem. Kerkvergadering. Van der Veen beklaagde zich eerst bij den Kaapschen Kerkeraad en daarna bij de Regeering die hem gelastte zich naar Batavia in te schepen. Toen

De Kerk te Maitland. Ingewijd 1904, door Prof. J. I. Marais, D.D.

Van der Veen weigerde, werd hij door den Officier van Justitie aan boord gebracht. Al schellende verliet hij den Afrikaanschen bodem. "Vrienden" zoo riep hij luidkeels uit "Ik neem uw altemaal voor God tot getuygen, dat het niet uyt mijn eygen is, dat ik uw verlaat, maar dat ik met geweld van hier verdreeven word om de getuygenisse der waarheyd," de bijeenvergaderde menschen "verder vermanende steets in hun geloof volstandig te blijven en zich daarvan door geen verdruckinge of geweld, gelijk nu aan hem gepleegt werd te laten aftrecken. Voerende verders tegens zijne vergaderinge verschijde seditieuse woorden; die aanstootelyke reedenen, in een daarop doende gebed, verscheyde malen herhaalende, waarop hij eindelijk, onder het geleyde van zijn complot in het bijzijn van den gemelden officier, na het strand vertrocken; en, na aldaar weederom seer oproerige woorden gesprooken hebbende, met de Schuyt na zijn schip."

(20.) Ds. Petrus van der Spuy, 1746–1752.—Ds. van der Spuy was de eerste geboren Afrikaander die predikant is geworden. In het jaar 1722 te Constantia aan den Wijnberg geboren, werd de jonge van der Spuy op jeugdigen ouderdom naar Europa gezonden om in de medicijnen te studeeren. Zijn doktersgraad behaald hebbende, kreeg hij lust in de Theologie te studeeren en leeraar te worden. Hij legde zijn eind examen in 1746 af, werd tot tweeden predikant van de gemeente Kaapstad aangesteld, en aanvaardde zijne bediening den 22sten Augustus met een intree-rede over Gen. 31: 3; "En de Heere zeide tot Jacob: *Keer weder tot het land uwer vaderen en tot uwe maagschap en Ik zal met u zijn.*" Op den 21sten Juli 1748 bediende hij het sacrament des Doops aan een doch-

tertje van zekeren Carel Maximiliaan Atleda, destijds Directeur van 's Gouvernements Slaven Loge en Houtmagazijnen. Het kind ontving den naam *Maria Elizabeth.* Na de doopsbediening vroeg de predikant op schertsende wijze aan de ouders om het dochtertje voor hem tot eene huisvrouw op te voeden. Toen Ds. van der Spuy 60 jaar oud was trad hij met datzelfde meisje in het huwelijk. Op den 8sten April 1752 werd het eerste eeuwfeest ter gedachtenis van de stichting der Kolonie en het invoeren der Christelijke godsdienst in Zuid Afrika. Ds. van der Spuy hield de feestrede bij die gelegenheid en wel naar aanleiding van Ps. 147 : 12—14. Hij arbeidde te Kaapstad tot den 17den November 1752 toen hij naar Drakensteyn (nu Paarl) verplaatst werd. In 1791 overleed zijne vrouw na eene echtverbintenis van slechts 10 jaren. Haar dood ging hem zeer ter harte maar de beproeving was hem tot zegen. Iemand die hem goed gekend had deelde vele jaren later aan Dr. Robertson van Swellendam in een schrijven mede "dat het God behaagde door veelvuldige beproevingen Ds. van der Spuy zijne betrekking tot de eeuwigheid dieper te doen gevoelen en hem te schenken den invloed van den Heiligen Geest waardoor hij zich onverdeeld aan Christus overgaf. Toen leerde hij eerst recht als zondaar zijn Zaligmaker kennen en aan zijn hart de kracht des Evangelies gevoelen. Hij was een vriend van armen en noodlijdenden en bood aan iedereen zijne diensten als geneesheer zonder te laten betalen. Hij overleed te Paarl in het jaar 1807 in den ouderdom van 85 jaren en zes maanden, door allen die hem kenden diep betreurd. Ds. Borcherds van Stellenbosch hield eene lijkrede over Joh. 11: 17-27."

(21.) Ds. Henricus Kronenburg, 1752–1779.—Bij het vertrek van Ds. P. van der Spuy naar Drakensteyn werd Ds. Kronenburg tot zijn opvolger aangesteld. Hij arbeidde hier tot 1779 toen hij op den 29sten April overleed. Gedurende zijn diensttijd werd een nieuwe Psalmberijming, geboren uit de berijming van den heer Johannes Eusebius Voet, van het genootschap Laus Deo, Salus Populo en van Hendrik Ghijssen, ten gebruike bij de openbare eerediensten ingevoerd. In 1775 beschreef Ds. Kronenburg den toestand van de gemeente in een verslag aan de classis, Amsterdam, als volgt: "Het getal der leedematen neemt daaglijks toe. Het bederff in de goede zeeden, de lauw-, flauw- en onverschilligheydt in het godsdienstige geevt ons, zoowel als onze medebroederen in andere gewesten nog grote stoff tot klagen. Van d' openbare godsdienstoeffeningen wordt een tamelijk gebruyk gemaekt, bijzonder des voordemiddags, hetwelk egter, naar de talrykheydt der gemeynte, nog veel beter behoorde te zijn."

(22.) Ds. Gerhardus Crœser, 1754–1755.—Na slechts een jaar alhier gearbeid te hebben verwisselde Ds. Crœser op eigen verzoek van standplaats met Ds. C. B. Voltelen van Zwartland, die naar de Kaapstad kwam.

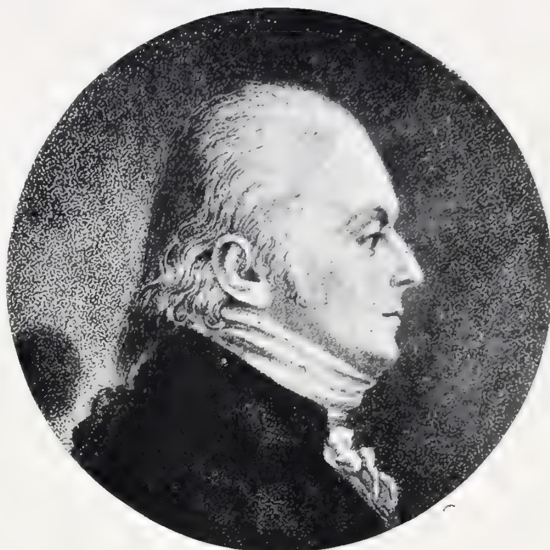
(23.) Ds. Christiaan Benjamin Voltelen, 1755–1758.—Ds. Voltelen die 4 jaren in het Zwartland gewerkt had overleed in 1758 en werd opgevolgd door

(24.) Ds, Johannes Frederik Bode, 1758–1760; 1761–1784.—Den 4den November 1758, kwam Ds. Bode uit Holland behouden aan de Kaap aan. Den 14den November werd hij door de Regeering tot 2den leeraar aangesteld en den 26sten November door Ds. Kronenburg aan de gemeente voorgesteld. Zijn intreerede op den 3den December was over de woorden uit Rom. 1 : 16. Hij arbeidde met zegen tot 1760 toen Ds. J. P. Serrurier, zonder opgaaf van eenige wettige redenen, in zijne plaats door de Regeering tot tweeden vasten leeraar werd aangesteld. Ds. Bode werd naar Waveren (Tulbagh) verplaatst doch protesteerde tegen de handelswijze der Regeering en beriep zich op de Classis Amsterdam, die goed vond hem in 1761 als 2de leeraar te herstellen en Ds. Serrurier tot 3den leeraar aan te stellen. Ds. Bode arbeidde met blijkbaren zegen tot den 29sten Juli 1784, toen hij zijn eeuwige rust inging—"een verlies," zoo schreef de Kerkeraad aan de Classis Amsterdam, "een verlies dat de gemeynte gantsch zeer treft, nadien zij WelEerw. uithoofde van zijne uitmuntende hoedanigheeden, sig de liefde en hoogachtinge van groot en klein verworve hadde."

(25.) Ds. Johannes Petrus Serrurier, 1760–1802.–Ds. Serrurier, een Hollander van geboorte, deed zijne intreede in de gemeente den 27sten April 1760 met eene treffende rede over Efeze 6 : 19: "Aanschouw hier," zoo eindigde die rede, "aanschouw hier, waarde gemeente leeraar die niets anders zal beoogen dan uw rijk te maken in Gode." Getrouw aan zijn hoog voornemen arbeidde Ds. Serrurier met zegen tot 1802 toen hij emeritus werd. Hij overleed in 1819. In 1778 werd besloten de Kerk van 1704 te doen vergrooten, wat in de volgende jaren gedaan werd tegen een koste van 60,000 guldens of £4,000. Op Zondag, 22 November 1789 werd de Groote Kerk, zooals wij die nu hebben, door Ds. Serrurier ingewijd. De tegenwoordige prachtige preekstoel, door een ervaren beeldhouwer, Antonie Anreith, uit het schoonste Indische hout tegen een koste van £708 vervaardigd, werd bij diezelfde gelegenheid ingewijd. Bij de vergrooting van de Kerk in 1789 werden de familie-wapenborden die aan de muren hingen verwijderd alsook het volgende opschrift dat boven de Kerkdeur aan de Kerk-plein zijde te lezen was :

"O geestelijke bruid, die de heilige paleizen
Bezoekt en met veel ernst den Heer bidt om gena ;
Ontvang de panden des verbonds u hier te wijzen ;
En neemt ze met een hart vol ijver vroeg en spa.
Beschouwer, wie gij zijt, gewoon voorbij te gaan,
Hier ziet gij klaar de weg ten hemel voor u staan."

(26). Ds. Christiaan Fleck, 1781–1822.—Ds. Fleck, een geboren Kapenaar, aanvaardde zijne bediening den 18den Februari 1781. Men koesterde van hem groote verwachtingen. "Wij hebben een gegronde hoop dat hij met alle ware en opregte dienstknegten des Heeren, zijne verkreegene talenten zal tragten op woeker te leggen, en, onder de medewerkende genade des Geestes, veele aan zijn geboorteplaats zal tragten toe te bereiden voor eene zalige eeuwigheit." Ds. Fleck beijverde zich zeer in het belang van opvoeding en onderwijs. Voor dat doel wist hij in 1791 £3,000 bijeen te brengen. Het plan was elk dorp van een elementaire school te voorzien en te Kaapstad een Latijnsche school te stichten. Men kocht een eigendom in de Grave (thans Parliament) Straat en stelde een onderwijzer, zekeren Cornelis Josias van Braak, aan ; doch de overgave in 1795 van de Kaap aan Groot Brittanje vernietigde het pas begonnen werk. In 1837 werd de £3,000 overhandigd aan de bestuurders van het tegenwoordige Z.A. College. Ds. Fleck overleed den 25sten October 1822.

Advocaat J. A. de Mist.

Gedurende den diensttijd van Ds. Fleck en zijn collega Ds. von Manger vonden er groote veranderingen aan de Kaap plaats. De Kaap zelve die in 1795 uit de handen der Oost Indische Compagnie aan Engeland overgegeven werd, werd in 1803 volgens de bepalingen van den Vrede van Amiens aan Holland (dat toen Bataafsche Republiek heette) teruggegeven. En daar het nu niet meer de oude O.I. Compagnie was die het bestuur zou voeren over de Kolonie maar de regeering van de Bataafsche Republiek zelve, was het noodig behoorlijke regels voor de toekomst ook op kerkelijk gebied vast te stellen. De man aan wien deze moeilijke taak opgedragen werd, was de Commissaris-Generaal, Advokaat Jacob Abraham de Mist. Hij stelde op en vaardigde in 1804 uit een "Provisioneele Kerken-orde voor de Bataafsche Volkplanting aan de Kaap de Goede Hoop." Deze Kerk-orde was een reglement van wetten en bepalingen voor het behoorlijk bestuur der Kerk en bleef van kracht tot 1843 toen de Kerk-Ordonnantie de plaats van de oude Kerk-

orde innam. Hoe lang De Mist aan de Kaap bleef is ons niet bekend maar in 1806 had de vernieuwing van den oorlog tusschen Engeland, Frankrijk en Holland o.a. dit ten gevolge dat de Kaap Kolonie door Engeland hernomen werd.

(27.) Ds. Meent Borcherds, 1785–1786.—De vacature ontstaan door den dood van Ds. Bode werd aangevuld door Ds. Meent Borcherds, geboortig uit Holland, die door den Gouverneur tot derden leeraar werd aangesteld en "den 29 Mey zig plegtig tot den evangeliedienst deezen gemeente heeft verbonden, met eene intrede over Jesaias 61 : 5." Ds. Borcherds arbeidde te Kaapstad slechts 16 maanden. Van een zwak gestel, werd zijne gezondheid bij den zeekant aangetast en verkoos hij eene standswisseling naar buiten. Bij de komst van Dr. Van Lier werd hij in 1786 naar Stellenbosch verplaatst. (Voor portret en levensschets van Ds. Borcherds zie onder Stellenbosch)

Dr. H. R. van Lier.
Predikant te Kaapstad, 1786-1793.

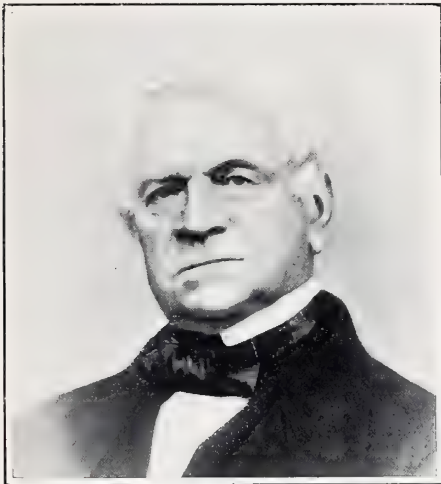
Graf van Dr. van Lier, te Newlands.

(28.) Ds. Helperus Ritzema van Lier, 1786–1793.—In Ds. Van Lier had de Kaapstadsche gemeente niet alleen een man van groote geleerdheid, maar, en vooral, een leeraar van innige godsvrucht en grooten ijver. In het jaar 1764, in Holland geboren, had hij zijne opleiding aan de Groningsche Universiteit genoten. Na volbrachte studiën werd hij door de Oost-Indische Compagnie beroepen tot predikant voor de gemeente Zwartland. Daarheen zou hij dan ook gegaan zijn, ware het niet dat hij, bij zijn aankomst aan de Kaap, door de Kaapstadsche gemeente als predikant begeerd werd. In laatstgenoemde gemeente had hij een predikbeurt waargenomen, waardoor hij "zulk een groot genoegen aan het Gouvernement en aan het gros van het volk gaf, dat men ten eerste middelen beraamde en schikkingen maakte om hem aan de hoofdplaats te verbinden, gelijk hij dan ook spoedig aldaar als gewoon herder en leeraar bevestigd werd."

De bevestiging van Dr. Van Lier tot derden leeraar te Kaapstad vond in de Groote Kerk den 8sten October 1786 plaats. Ds. C. Fleck hield de bevestigingsrede over Jes. 40 : 9. Den volgenden Zondag hield de jonge leeraar, pas 22 jaren oud, een plechtige intree-rede naar aanleiding van 1 Cor. 2 : 2 : "Ik heb niet voorgenomen iets te weten onder u, dan Jezus Christus en dien gekruisigd." Met een brandenden ijver aanvaardde hij zijn dienst-werk en maakte dezelve allezins heerlijk.

Prediken, catechizeeren, oefeningen te houden, godvruchtige gezelschappen bij te wonen, kranken te bezoeken, handreiking aan de armen te doen, en altijd overvloedig te zijn in het werk des Heeren: zie daar zijne gewone bezigheden. Hij werkte niet alleen in de beurte zijner dagorde, nevens zijne ambtgenooten, maar nam nog daarboven vrijwillig eene buitengewone wekelijksche predikatie op zich.

Van de werkzaamheden van Ds. Van Lier gewagende schrijft Dr. Theal: "In de Ned. Geref. Kerk had er eene verandering plaats door het invoeren van de leer die gewoonlijk "evangelisch" genoemd wordt. De Weleerw. Helperus Ritzema van Lier veroorzaakte bijna een revolutie in de Kaapstad. In plaats van de twee of drie uren lange godsdienstoefeningen, die het hoofdwerk waren van de vroegere predikanten, stelde hij kortere preeken en gebeden, meer huisbezoek bij gemeenteleden, veelvuldige godsdienstige vergaderingen en aansporing tot welwillendheid en liefdadigheid."

Adv. J. De Wet, LL.D.
In leven Ouderling der Gemeente Kaapstad, en Schrijver van "Eene Geschiedenis der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika."

Slechts 6 jaren echter mocht hij de gemeente bearbeiden. Zijne werkzaamheid bepaalde zich echter niet tot de Kaapstadsche gemeente alleen. Hij ijverde ook zeer sterk voor de opvoeding der jeugd en der verkondiging des Evangelies in de buitendistrikten. Ook behartigde hij de bekeering der Heidensche Hottentotten in het omliggend land en bedroefde zich zeer dat er geen meer werk van derzelver verlichting gemaakt werd. Waarschijnlijk door zijne bemoeiing en stellig onder zijn invloed, vormde zich in het jaar 1778 een bid-en werkers vereeniging, die weldra 60 leden telde en ten doel had de kleurlingen en bij name de slaven met het Evangelie bekend te maken. Theal schrijft:—"In dien tijd werd het Zendingwerk onder de Heidenen door de Koloniale Kerk begonnen. Toen begon ook de menschlievende arbeid van een aantal dames, die eenige jaren later ten gevolge had de oprichting van een weeshuis, een Zendings-kapel en school en een fonds waaruit tot heden toe oude vrouwen in armoedige omstandigheden wekelijksche toelagen ontvangen." Zooals reeds gezegd mocht Ds. Van Lier slechts 6 jaren werkzaam zijn. Hij stierf op den 21sten Maart 1793, in den jeugdigen ouderdom van 28 jaren. Zijn sterven was een triomf. In zijn laatste uren riep hij gedurig uit:—"Zalige oogenblikken! Christus is mijn deel! Triomf! triomf! Ik heb overwonnen! O zalige dood! Is dit sterven? Ik ken geen dood. Ik leef midden in den dood. Triomf, triomf over alles! O mijn Jezus kom spoedig, kom, kom, kom, mijn trouwste Vriend! Vaartwel."

(29.) Ds. Abraham Kuys, 1794–1799.—Bij den dood van Ds. van Lier werd Ds. Kuys van het "land van Waveren" (thans Tulbagh) naar de Kaapstad verplaatst. Hij overleed in Januari 1799.

(30.) Ds. Johan Heinrich von Manger, 1802–1839.—Toen Ds. J. P. Serrurier in 1802 emeritus, werd werd Ds. von Manger in zijne plaats aangesteld. In het jaar 1767 te Hesse Cassel in Duitschland geboren, had von Manger zijne opleiding tot predikant aan de Hooge School te Utrecht ontvangen. Na voltooiing zijner studiën in 1790 verklaarde hij zich be-

J: H: Manger VDM.

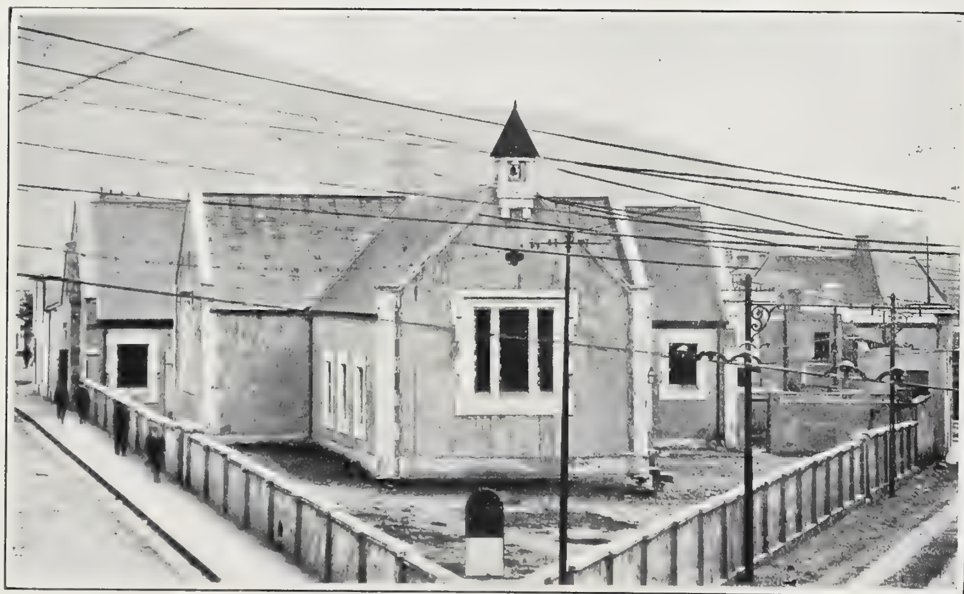
Naamteekening, Ds. J. H. von Manger.

geerig om als predikant in Oost Indië werkzaam te zijn. Men had echter in Nederland juist bericht ontvangen dat er aan de Kaap te Graaff-Reinet een nieuwe gemeente zou worden gesticht. En zoo kwam het dat Ds. von Manger tot leeraar van deze nieuwe gemeente werd aangesteld. In Januari 1792 kwam hij aan de Kaap en begaf zich kort daarop naar Graaff-Reinet waar hij tot 1798 arbeidde toen hij naar Swellendam ging. In 1802 werd hij naar de Kaapstad verplaatst. "In die betrekking," zoo lezen wij ergens omtrent hem, "heeft hij als een getrouwe dienaar van Christus, den hem opgedragen last getracht te volbrengen, totdat hij door ongesteldheid genoopt werd om zijn ontslag te verzoeken. Dit verkregen hebbende legde hij plechtig op den 21sten Juli 1839 zijn ambt met de woorden van den Apostel Paulus in 1 Thes. IV: 1, 2 neder." "Ernstig op den preekstoel, was hij in den omgang minzaam en inschikkelijk, in zijne gesprekken zelfs luimig. Allen die hem gemeenzaam kenden smaakten genoegen in zijne tegenwoordigheid. Ontmoette men hem al ter neer gedrukt—het duurde niet lang of zijn gelaat veranderde en zijn gewone vrijgeestigheid keerde terug." Ds. von Manger overleed den 2den Mei 1742 en werd uit de Groote Kerk begraven.

(31.) Ds. Johannes Christoffel Berrange, 1817–1827.—Te Kaapstad den 12den Augustus 1769 geboren, vertrok de jonge Berrangé in 1781 naar Nederland, om aldaar als leeraar opgeleid te worden. Na zijne legitimatie was hij eenige jaren in Holland werkzaam. In het

Naamteekening, Ds. J. C. Berrange.

jaar 1814 echter liet hij zich op dringend verzoek van zijn oom, Ds. Christiaan Fleck, en aangezet om zijn grijzen vader nog eenmaal aan deze zijde des grafs te ontmoeten, eene benoeming als predikant voor de gemeente Swellendam welgevallen. Na eene afwezigheid van 34 jaren kwam hij den 12den Nov., 1815 met de *Zeeploeg* aan de Kaap. Zijn vader was in den tusschen tijd gestorven. In het jaar 1817 werd hij naar de Kaapstad verplaatst. Een karakterschets, in 1827, kort na zijn dood, verschenen, zegt van hem :—"Die den overledene gekend en zijne leerredenen gehoord hebben zullen gereedelijk erkennen, dat hij een verstandige aankleever was van de leer der Hervormde Kerk, gelijk zijne catechetische handelingen daarvan vooral getuigenis droegen. Hij

De Hanover Straat Kerk, Kaapstad.
Ingewijd 13 Augustus 1867 door Dr. S. Heyns en Ds. A. Murray.

was een man van grondige kennis, buitengewoon doorzicht en groote bedrevenheid in Kerkelijke zaken. Daarvan gaf hij op onderscheidene Synode in Nederland blijken, vooral op eene Noord-Hollandsche te Alkmaar gehouden, op welke hij als quæstor eene zaak van de grootste aangelegenheid tot vereffening bracht, en ook hier in ons midden op de eerste algemeene Kerkvergadering (1824) die door hem als voorzitter werd bestuurd. Staande zijn verblijf in Holland, had men hem in eene commissie van slechts vier personen benoemd, om naar Parijs te vertrekken, ten einde Napoleon, de bezwaren, welke de Hervormde Kerk toenmaals drukten, voor te leggen en oplichting van dezelve te verzoeken. Deze reis heeft geen voortgang gehad." Ds. Berrangé stierf te Kaapstad den 11den Maart 1827, op het alleronverwachtst. Den vorigen Zondag had hij nog zijn openbaar dienstwerk verricht.

Dr. Abraham Faure.
Predikant te Kaapstad, 1822-1867.

(32). Ds. ABRAHAM FAURE, 1822–1867.—Ds. A. Faure zag eerst het levenslicht te Stellenbosch op den 29sten Augustus 1795. In zijne jongelingsjaren gevoelde hij een ernstigen aandrang om zich aan den dienst des Heeren in de prediking van het Evangelie te wijden. Reeds in zijn 16de jaar werd hij onder de prediking des Evangelies diep getroffen, en van dien tijd af was het zijn vurige begeerte om dit Evangelie aan zijne medemenschen te mogen verkondigen. De noodige voorbereiding voor een Europeesche Academie vond hij bij den RECTOR KLEIJN en daarna bij DOCTOR HALLORAN, die beiden Latijnsche scholen in de Kaapstad gehad hebben.

In Februari 1814, is hij naar Engeland vertrokken, en, daar aangekomen, heeft hij zijn literarische zoowel als godgeleerde studiën te Gosport voortgezet onder den beroemden Dr. BOGUE, die aan het hoofd was van het Instituut aldaar, ter vorming van zendelingen voor den dienst van het Londensch Zendinggenootschap In 1816 ging hij over naar Utrecht in Nederland, alwaar hij aan de beroemde Hoogeschool zijne studiën voortzette onder de Hoogleeraren ROIJAARD, VAN OORDT en HERINGA. Op den 20sten Augustus 1817, werd hij na afgelegd examen, door het Provinciaal Bestuur van Utrecht tot den predikdienst toegelaten en geordend. Op den 20sten Juni 1818, is hij in zijn vaderland teruggekomen en in Juli van datzelfde jaar aangesteld als Predikant van Graaff-Reinet, alwaar hij met ijver en met grooten zegen gedurende vier jaren gearbeid heeft. Het eerste onderwerp dat hij na zijne terugkomst in zijn vaderland behandeld heeft was naar aanleiding van Joh. 1: 29,—"*Zie het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt.*" Deze leerrede, die later in het licht gegeven werd, getuigde van hem als een rechtzinnigen en getrouwen verkondiger van het Evangelie; en aan de leer bij die gelegenheid door hem uitgesproken, is hij getrouw gebleven tot aan zijn dood.

In Augustus 1822, werd hij aan den toenmaligen Gouverneur aanbevolen als een zeer geschikt persoon om een in de Kaapstad ontstane vacature op te vullen, en tengevolge van die aanbeveling, werd hij als een der leeraren van de gemeente Kaapstad aangesteld. Zijne intrede vond plaats op den 17den November 1822, bij welke gelegenheid hij tot tekst nam Joh. III: 16. In 1867 werd hij

Emeritus, hebbende hij alzoo, gedurende 45 jaren,—met uitzondering van ruim 2 jaren, toen, wegens eene keelkwaal, hem het spreken belet werd,—in de hoofdstad het Evangelie der zaligheid gepredikt en de andere plichten aan het leeraarsambt verbonden waargenomen.

Terstond na zijne aankomst in de stad, trad Ds. Faure in overleg met de predikanten Berrangé, Von Manger, Borcherds en Murray, om de noodige stappen te nemen tot de daarstelling van eene Synode, die dan ook in 1824 vergaderde, en waaraan hij als fungeerend Secretaris een werkzaam deel genomen heeft. Kort nadat hij in de Kaapstad gevestigd was, opende hij eene school ter opleiding van jongelingen en ter voorbereiding voor academisch onderwijs van dezulken die voornemens waren naar Europa ter voortzetting hunner studiën, over te gaan; en niet weinigen die als predikanten en in andere betrekkingen de Kolonie gediend hebben, hebben van dat onderwijs gebruik gemaakt, en daaruit groot voordeel getrokken.

Het was echter Ds. Faure's innig verlangen dat een Instituut in de Kaapstad opgericht zou worden, waaraan een degelijk letterkundig onderwijs aan jongelingen zou kunnen medegedeeld worden, en zoo gebeurde het dat hij een van de hoofdbewerkers werd van het nog bestaande Zuid-Afrikaansche Athenæum, waarin hij gedurende drie jaren in de classieke talen onderwijs gaf. Ook was hij een der oprichters en getrouwe voorstanders van het Opvoedings Instituut, "*Tot Nut van het Algemeen*," welks voorzitter hij bleef tot dat het opgebroken werd.

Er was echter eene andere Inrichting die Dr. Faure zeer ter harte ging, de daarstelling namelijk, van een Theologisch Seminarie, ter opleiding van predikanten voor de N. G. Kerk in Zuid Afrika. Reeds bij de Synode van 1829,—alwaar wij hem als Actuarius Synodi aantreffen, en welke betrekking hij tot 1867 zeer nauwgezet vervulde—beijverde hij zich om zoodanige Inrichting tot stand te brengen; en, hoewel dit eerst 30 jaren later plaats vond, hield hij nooit op aan deze belangrijke zaak zijne krachten te wijden, totdat zijn doel bereikt werd. Indien er iemand is dien de naam van Vader van het Theologische Seminarie toekomt, dan voorwaar is die persoon Abraham Faure.

Doch niet alleen met zijne stem, maar ook met zijne pen heeft Dr. Faure aan de hoogste belangen der Kerk en des lands getrouw gearbeid. In het jaar 1824 werd hij de uitgever van het "*Zuid Afrikaansche Tijdschrift*" en daarna van de "*Honigby*," en eindelijk van de "*Kerkbode*," die van Januari 1849 onder zijn beheer is geweest, totdat hij in 1869, wegens krankheid het bestuur aan een ander moest opdragen. Van 1842 tot 1862 bekleedde hij het ambt van Scriba Synodi en gedurende een aantal jaren dat van Quæstor, niet alleen van het Synodale en Predikants Weduwen Fonds, maar ook van het Fonds van het Theologisch Seminarie.

In 1843 werd Dr. Faure door de Kerk en door het Gouvernement afgevaardigd naar Natal om een heilzamen invloed uit te oefenen op de uitgewekene boeren. Aldaar maakte hij kennis met hun waardigen leeraar, Ds. Lindley, voor wien hij bij zijne terugkomst een Gouvernements salaris verkreeg. Zijne belangstelling in de voortrekkers in Natal bleef voortduren. Nadat de gemeente van Pietermaritzburg te vergeefs beroep op beroep gedaan had, was het door zijn invloed dat zijn zoon Dr. H. Faure, pas van Europa aangekomen, het beroep in 1852 aannam en aldaar bleef totdat hij door Ds. P. Huet vervangen werd.

In zijne betrekking als leeraar der Kaapstadsche gemeente, kan met vrijmoedigheid gezegd worden dat het oprichten der tweede (Nieuwe) Kerk grootelijks aan zijne ijverige belangstelling te danken was, alsook het daarstellen van de eerste Zondagschool in 1844. Aan de Bijbelverspreiding heeft hij steeds een werkzaam deel genomen, zijnde hij gedurende vele jaren voorzitter geweest van de Z. A. Bijbelvereeniging, zoowel als van den Z. A. Tak van het Britsch en Buit. Bijbelgenootschap. Hij was ook voorzitter van den Z. A. Tak der Evangelische Alliantie, en van de Christelijke Boekvereeniging. In het jaar 1862 is de graad van *Doctor in de Godgeleerdheid* hem

als een eerbewijs toegezonden door Rutgers College, te Nieuw Brunswijk, in de Vereenigde Staten van Amerika.

Het is bijkans onnoodig om te zeggen dat eene vereeniging van zoo vele ambten te veel was om op een mensch te rusten en het kon niet anders zijn of zijne veelvuldige werkzaamheden moesten zijne gezondheid benadeelen.

In 1867 ontving Dr. Faure eervol Emeritaat en op Paaschmorgen 1875 (28 Maart) ging hij de eeuwige rust in, na ruim 5 jaren en 7 maanden op het ziekbed gelegen te hebben.

Ds. J. Spijker.
Te Somerset West, 1823-1829. Te Kaapstad, 1834-1864.

(33.) Ds. Johannes Spijker, 1834–1864.—Geboren te Amsterdam den 17den Junij 1792, liet Johannes Spijker zich op jeugdigen leeftijd als theologische student aan het Athenæum te dier plaatse inschrijven. Bij de omwenteling en het herstel van de Universiteit van Utrecht in 1814 werd hij aldaar aangenomen. Op laatstgenoemde plaats knoopte hij de vriendschap aan van den Kaapschen theologischen student Cornelis Mol, door wien hij bewogen werd om naar Zuid Afrika te komen. Den 7den Augustus 1816 legde hij zijn eindexamen voor het Provinciaal Kerkbestuur van Noord Braband af en werd hij geordend als leeraar voor de Ned. Ger. Kerk in deze volkplanting. Eenige maanden na zijne aankomst in het jaar 1817 werd hij de opvolger van Ds. J. C. Berrangé te Swellendam, die de aanstelling had bekomen van derden leeraar in de Kaapstad. Te dier tijd huwde hij zekere Mej. S. Brink die hem overleefde. Zes jaar arbeidde hij te Swellendam toen hij ten jare 1823 de aanstelling bekwam van predikant in de gemeente Somerset (West). In 1829 nam hij een beroep aan naar Zwartland (Malmesbury). In October 1833 ontving hij van den fungerenden Gouverneur Wade de aanstelling tot derden leeraar in de Kaapstad waar hij den 19den Januari 1834 door Dr. A. Faure bevestigd werd. In laatstgenoemde jaar bekleedde hij als gewezen Scriba der vorige Synode (volgens de toen bestaande regulatien) het Moderatorschap der Synode. Ds. Spijker arbeidde onafgebroken in de Kaapstad tot 1857 toen hij door eene hevige ongesteldheid voor eenigen tijd zijn dienstwerk niet kon verrichten en ten gevolge dier ongesteldheid ook de Synode van dat jaar niet kon bijwonen. Hij beterde, maar zag zich in Juni 1864 toch genoodzaakt, na verkregen eervol ontslag, op pensioen af te treden. Tot op dien tijd had hij ook sedert 1843 de betrekking vervuld van Scriba en Questor van den Kaapstadschen Ring. Den 21sten Mei 1865 ontsliep hij. Dr. S. Heyns gewaagde op de begrafenis aangaande den overledene—van zijne vriendelijkheid, vredelievendheid en vreedzaamheid—van zijn vast, zelfstandig en onberispelijk karakter—van de voortreffelijke gaven zijns geestes—van de nauwgezetheid in de waarneming zijner ambtbedieningen en van den zegen op zijn dienstwerk in de gemeente.

(34.) Dr. Stephanus Petrus Heyns, 1837–1873.—Dr. Heyns werd op den 15den Juli, 1810, te Kaapstad geboren. Daar hem zijne beide ouders door den dood ontnomen werden, toen hij nog jong was, werd hij aan de zorg toevertrouwd van zijn grootvader, den heer S. P. Jordaan, die aan de Paarl woonde. Hier ging hij ter school bij den in die dagen be-

roemden onderwijzer, den heer Horn, onder wiens leiding hij groote vorderingen maakte. In zijne studiën genoot hij ook veel hulp van Ds. T. J. HEROLD, die toen predikant aan de Paarl was. Bij den dood van zijn grootvader viel den jongeling eene aanzienlijke erfenis te deel, die hij besloot te besteden aan het voortzetten zijner studiën. Tot dat einde verliet hij zijn vaderland in het jaar 1827 voor de beroemde Hoogeschool van Leiden in Nederland. Hier trok hij weldra tot zich, door zijne

Dr. S. P. Heyns.

talenten en den ijver waarmede hij zich op zijne studiën toelegde, de bijzondere aandacht der Professoren, en is hij een gunsteling geworden inzonderheid van de welbekende Professoren CLARISSE en VAN DER PALM. Terwijl hij aan deze Hoogeschool was verwierf hij twee gouden medailles voor de beste verhandelingen over voorgeschrevene onderworpen in verband met Theologische studiën, eene van de Hoogeschool van Leiden en de andere van die van Groningen.

In het jaar 1835 verwierf hij den graad van Doctor in de Godgeleerdheid, bij welke gelegenheid hij eene zeer geleerde Dissertatie over *Gregorius van Nijssa* in het licht gaf, die als een bewijs van 's schrijvers uitstekende talenten algemeen bewonderd werd. In April, 1836, keerde hij naar zijn geboorteland terug, en maakte zijne eerste verschijning als prediker, in de Luthersche Kerk te Kaapstad, die toen aan de N. Gereformeerde Gemeente goedgunstig was afgestaan, terwijl het oude kerkgebouw afgebroken en weder opgehaald werd. Zijn tekst bij die gelegenheid was, Rom. 12: 12. "*Verblijdt u in de hoop;*" en zijne prediking werd, zoowel wat inhoud als voordracht betrof, hoog geroemd. Hij bleef van tijd tot tijd in de Kaapstad prediken, en op den 21sten April 1837 werd hij door zijne Excellentie den Gouverneur aangesteld als tijdelijke leeraar van de N. G. Gemeente in de Kaapstad, gedurende de ongesteldheid van Dr. A. Faure. Op den 7den Mei aanvaardde hij de plichten van dat ambt; en bij het Emeritus worden van Ds. J. H. von Manger, werd Dr. Heyns op den 6den Asril 1839 door den Gouverneur aangesteld als derde leeraar van Kaapstad—zijnde de tweede anderen DR. A. FAURE en Ds. J. SPIJKER. Zijn intreerede op den 28sten April was over de woorden uit 2 Cor. 12: 9: "*Mijne genade is u genoeg.*" Bij het emeritus-worden van Ds. Spijker in 1864 is Ds. Heyns tweede leeraar en bij dat van Dr. A. Faure in 1867 eerste leeraar geworden. Hij bekleedde ook gedurende vele jaren het ambt van Professor in het Nederlandsch en in het Hebreeuwsch aan het Zuid Afrikaansch Athenaeum. Zijne geleerdheid was van groot nut als een der Examinatoren van kandidaten voor admissie tot de Theologische Kweekschool te Stellenbosch, als ook van kandidaten tot de Heilige dienst.

In het begin van April 1873, werd Dr. Heyns door eene krankheid aangetast, waaraan hij op den 27sten September bezweek. De overledene werd gekenmerkt door een helder verstand, door eene onbuigbare oprechtheid en door uitstekende talenten. Als een kanselredenaar was hij welsprekend; zijne leerredenen werden gekenmerkt door schoonheid van taal, eenvoudigheid van stijl en deftigheid van voordracht. Hij verkondigde het zuivere Evangelie, en in den strijd tegen het liberalisme

heeft hij zich nooit geschaamd om zich tegen alle afwijking van de grondleer des Evangelies ten sterkste te verklaren. De vacature ontstaan door den dood van Dr. Heyns werd in 1874 door Ds. GILLES VAN DE WALL van de Paarl aangevuld.

Wijlen Ds. en Mev. Andrew Murray, Sr , Graaff-Reinet. Ouders van Dr. Andrew Murray, Wellington.

(35.) Ds. ANDREW MURRAY, M.A., D.D., 1864-1871.—Toen Ds. Johannes Spijker in 1864 emeritus werd, werd Ds. A. Murray, destijds predikant te Worcester, in zijne plaats beroepen. Deze beroeping was de eerste maal dat een vrije verkiezing van leeraren in de Kaapstadsche gemeente plaats vond. Tot groote blijdschap der gemeente nam de beroepene de roeping aan. Wij laten hier een korte levensschets van dezen achtenswaardigen thans emeritus geworden predikant onzer kerk volgen. Ds. Murray werd op den 9den Mei 1828, te Graaff-Reinet geboren, zijnde hij een zoon van den godzaligen Ds. Andrew Murray, den toenmaligen predikant van die plaats en de aangrenzende distrikten. Zijn vader die een Schot van geboorte was en die in 1822, op uitnoodiging namens de Ned. Ger. Kerk van Dr. George Thom, destijds predikant van Caledon, naar Afrika kwam, was gehuwd met Maria Stegmann, zuster van wijlen Ds. G. W. Stegmann, Sr. Uit het huwelijk sproot een 11-tal kinderen voort. Al de zoons, zes in getal, zijn predikanten onzer kerk geworden, behalve één; en al de dochters zijn predikants vrouwen geworden met slechts een uitzondering. Andrew volgde in ouderdom op zijn oudsten broeder, den onvergetelijken Ds. John Murray, in leven Hoogleeraar te Stellenbosch. Toen hij 10 jaren oud was, werd de kleine Andrew met zijn broeder John naar Schotland gezonden om aldaar aan het Marischall College, Aberdeen, zijn voorbereidende studiën door te maken. Het viel hem zwaar op zulk een jeugdigen leeftijd het ouderlijk dak te verlaten. Het middel dat men gebruikte om zijne tranen te stillen was dit: Zij namen hem en zijne broeder om een grooten walvisch te gaan zien, die daags tevoren gevangen was. Hun oom, Dr. John Murray, in wiens huis zij in Schotland werden opgenomen, was gehuwd met een Miss Brown, uit een geslacht, dat zich zeer verdienstelijk en in enkele gevallen beroemd heeft gemaakt in de geschiedenis—zoo burgerlijk als kerkelijk—van het Schotsche vaderland. Zij was eene vrouw van diepen ernst en oefende op beide hare neven een gezegenden invloed uit. Na den graad van M.A. verworven te hebben begaf hij zich met zijn ouderen broeder naar Utrecht om in de Theologie te studeeren. Daar genoot hij van het begin de achting en de liefde, die met de jaren klom, van een ruimen vriendenkring. Hij studeerde met buitengewonen ernst, en was op twintigjarigen ouderdom gereed naar de Kaap terug te keeren. In 't vaderland aangekomen maakte zijn bezielde prediking grooten opgang. Vooral in zijn vaderstad, Graaff-Reinet, veroorzaakte die prediking eene godsdienstige beweging welke diepe sporen achterliet.

Oude Pastorie te Graaff-Reinet waar Ds. A. Murray geboren werd.

Op den 12 Maart 1849 werd hij aangesteld als predikant van Bloemfontein, en Consulent van al de andere gemeenten in den Vrijstaat. In korten tijd had hij zijn uitgestrekte parochie

bezocht en kennis gemaakt met al de verstrooide geloofsgenooten in dat ruime arbeidsveld. Hij deed zelfs eene of twee reizen om den Transvaalschen uitgewekenen het Evangelie te verkondigen en de Sacramenten te bedienen. Ook op staatkundig gebied werd zijn invloed gevoeld; want toen de Britsche regeering hare hand terugtrok van den Vrijstaat, werd hij met Dr. Fraser door het publiek afgevaardigd naar Engeland, ten einde de zaak in Downingstraat te bepleiten. Die zending had niet het gewenschte gevolg. De Vrijstaat bleef gescheiden van de Kolonie, als eene vrije republiek. Reeds op den 30sten Januari 1854 werd eene proclamatie uitgevaardigd, waarin de Britsche regeering verklaarde dat zij "alle gezag en beheer over het gebied aan de andere zijde van de Oranje Rivier liet varen." Twee

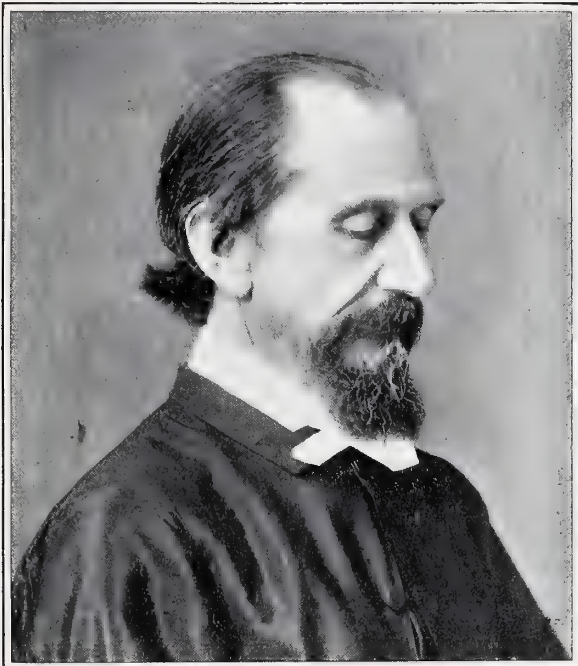

Ds. Andrew Murray.
Bij zijn terugkomst uit Europa als jonge predikant in 1848.

jaren te voren, d.w.z. in 1852 had Ds. Murray, vergezeld van Ds. J. H. Neethling van Prins Albert, op last van de Synodale Commissie, eene reis ondernomen naar de Transvaal. Er heerschte toen vrij algemeen, en op sommige plaatsen erg, eene vreeselijke koorts. Maar er was ook eene diepe, levendige en zich sterk openbarende behoefte aan Gods Woord. Beide leeraren waren jong, vol moed en geestdrift, en zeer gehecht aan elkander. Maanden lang brachten zij op deze evangelisatie-reis door, en het laat zich verstaan, dat hun arbeid met rijken zegen werd bekroond. Ds. Murray nam spoedig de plaats in onder de leeraren onzer Kerk welke hem toekwam. Zijn diepe ernst, zijn begaafdheid, zijn belangstelling in het waarachtig heil van Z. Afrika deden zich allerwege kennen. De Synode zan 1857 was in vele opzichten gewichtig. Aan de stichting der kweekschool werd toen de laatste hand gelegd, en de eerste Zending-Commissie onzer Kerk werd toen aangesteld. Dat Ds. A. Murray lid was van die Commissie bewijst welke achting de Synode voor hem koesterde. Wat hij voor de zending gedaan heeft weet een ieder. Als Moderator bewees Ds. Murray aan de Ned. Geref. Kerk uitnemende diensten. 't Was een gewichtig tijdperk in hare geschiedenis, toen de Synode van 1862 hem tot haar Voorzitter voor het eerst koos. De Burgers- en Kotzezaak kwam aan de orde. De Kerk moest voor de rechtbank hare handelingen verdedigen. Als haar rechtsgeleerde werd benoemd de heer F. S. Watermeyer, een advokaat van groote bekwaamheid. Doch zijn onverwachte dood kort voor de zitting van het Hof bracht de Kerk in groote verlegenheid. Wie zou zijne plaats innemen? Aller oogen waren op Ds. Murray gevestigd, en hij sprong in de bresse. Tegen den Procureur-Generaal van dien tijd—den heer Wm. Porter—moest hij de Kerk verdedigen. Hij deed het op meesterlijke wijze. Met welsprekendheid en tact, met zeggingskracht en ernst bepleitte hij zijne zaak. Rechter en advokaten werden zeer getroffen door zijne verdediging, en erkenden het opentlijk. Doch de Kerk moest het ontgelden. Het vonnis werd tegen haar geveld. Teleurgesteld, maar niet uit het veld geslagen, apelleerde de Synode naar den geheimen Raad in Engeland, en toen de uitspraak niet gunstig was en op zekere punten onduidelijk scheen werd Ds. Murray afgevaardigd naar Engeland om de rechten der Kerk te handhaven. Ook hierin slaagde hij niet. Dit een en ander echter droeg bij om den band tusschen hem en de Kerk hechter te maken.

Telkenmale — zeskeer — verkoos de Synode hem tot haar Moderator. Toen hij voor de eerste male tot die waardigheid gekozen werd,

was hij slechts 32 jaren oud. Zijn eerwaardige vader, Ds. Andrew Murray van Graaff-Reinet leefde destijds nog en was lid van die Synode. Het wordt verteld dat als de vader opstond om de vergadering toe te spreken, en hij, volgens gebruik zich tot den zoon in zijne betrekking als Moderator Synodi wendde, deze met gebogen hoofde opstond terwijl zijn vader

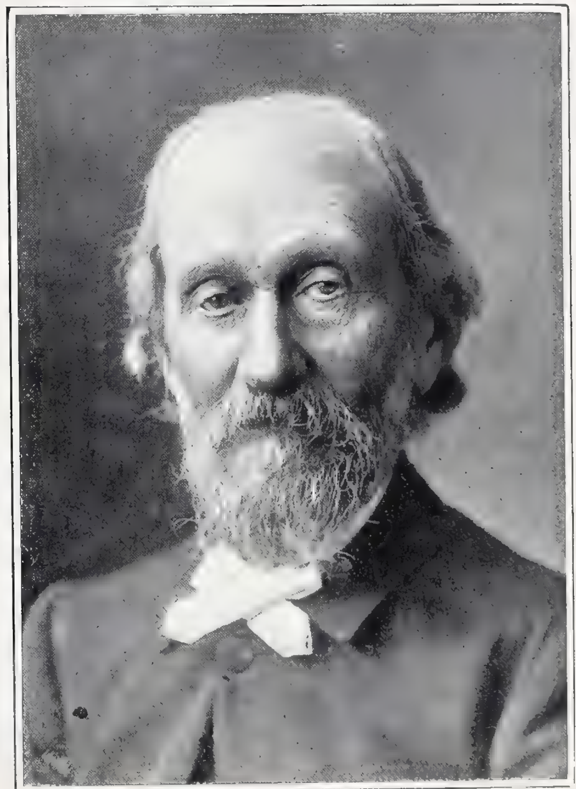

Ds. A. Murray, 20 jaar geleden.

aan het woord was. Toen Ds. Murray ten vierden male deze hooge Kerkvergadering als voorzitter had gediend, werd hem als blijk van hoogachting en liefde een gouden zakhorloge ten geschenke aangeboden met de betuiging van "de waardeering zijner voorkomendheid en vriendelijkheid bij het leiden der vergadering."

Ds. Murray verliet zijn eerste gemeente, Bloemfontein den 30sten April 1860, na aldaar 11 jaren lang werkzaam te zijn geweest. In zijn tweede gemeente, Worcester arbeidde hij van 27 Mei 1860 tot Nov. 1864. Zijn intreerede in de Kaapstad den 10den Nov. 1864 was over de woorden uit Markus 1 : 7, 8. In 1871 verwisselde hij de hoofdstad voor Wellington waar hij ruim 24 jaren arbeidde als herder en leeraar der gemeente. Ds. Murray was gehuwd met Mej. Emma Rutherford—eene vrouw in wie de Heere hem een trouwe hulpe en Godzalige gezellin schonk en met wie hij samenwerkte tot 1905 toen de Heere haar wegnam en tot hoogeren dienst opriep.

Vatten wij het leven van Ds. Murray samen, dan kunnen wij met drie woorden zijn arbeid kenmerken: *Veelzijdigheid, ernst, geloofsmoed.* Zijn geestelijke ervaring, zijn godzalige wandel, zijn diepe schriftkennis, zijn ernst en ijver, hebben een overvloedigen zegen over hemzelven en duizenden over de wereld heen gebracht. Groot is het getal dergenen in Zuid Afrika die hij door zijn woord tot den Heiland heeft gevoerd en die hij vooruit heeft gebracht in de kennis van wat Christus in en door de zijnen tot stand wil brengen. En ook buiten de grenzen van Zuid Afrika schonk God door hem een rijken zegen aan velen. Als *schrijver* heeft hij eene Europeesche vermaardheid. Zijne boeken over het geestelijke leven worden bij duizendtallen in bijna alle deelen van

Dr. A. Murray op gevorderden leeftijd.

Europa verspreid. Daardoor zoowel als door zijne Speciale Evangelie-prediking en zijne toespraken op Conferentiën is hij de geliefde leidsman voor duizenden over de wereld heen geworden. En nog gaat hij met onverminderde werkkracht voort om door mond en pen de dingen te verkondigen, waarvan God bij toeneming zijn hart vervult.—Hoe een man als Ds. Murray ook in het buitenland gewaardeerd wordt blijkt o.a. ook hieruit, dat hem den graad van Doctor in de Godgeleerdheid werd aangeboden—eene eer die hij zich niet dan alleen bij herhaalde aanbieding liet welgevallen.

In Juli 1905 werd Ds. Murray door een vrij ernstige ongesteldheid aangetast, waarvan hij wel gedeeltelijk herstelde maar ten gevolge waarvan hij zich genoodzaakt en geroepen heeft gevoeld om als dienstdoende predikant af te treden. Wij vertrouwen dat zijne laatste jaren rijk mogen zijn aan vruchtbaren arbeid. Rustjaren zullen het niet zijn; want hoewel de oude vader niet meer doen kan wat hij eens doen kon, blijft hij nog steeds de ijverige werker—getuige daarvan zijn onlangs uitgegeven werkje "The Kingdom of God in South Africa."

(36) Ds. George William Stegmann, 1867–1880.—De opengevallen plaats ontstaan door het aftreden van Dr. A. Faure, werd aangevuld door den Eerw. Proponent, G. W. Stegmann, Jr., die de eerste kweekeling uit de Kweekschool te Stellenbosch was om predikant in de hoofdstad te worden. Hij was een man van diepe godsvrucht en groote bekwaamheid. Zijne bevestiging vond plaats den 11den October

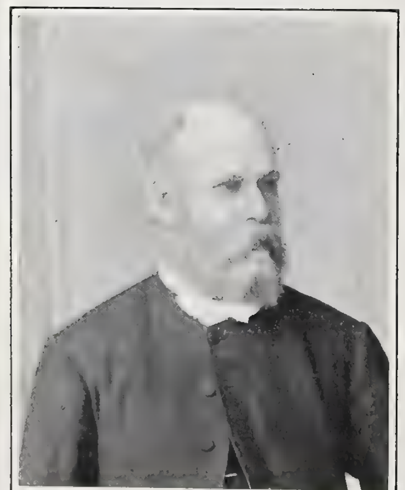

Ds. G. W. Stegmann.

tijdens de zitting der Synode in 1867. Prof. John Murray hield de ordeningsrede over 2 Cor. 4: 10. Den volgenden Zondag avond hield de bevestigde zijn intree-rede over Openb. 1: 8, "eene rede" schrijft iemand "zoo schitterend als de woorden grootsch zijn, schitterend als een regen van meteoren of als vuurpijlen die in donkeren nacht worden afgeschoten." Ds. Stegmann arbeidde 14 jaren

De Roggebaai Kerk.

Eerw. J. B. C. Knobel.

met zegen in de gemeente. Gedurende dien tijd vond er eene opwekking plaats. Op zijn verzoek was Ds. S. Hofmeyr van Montagu overgekomen tot het houden van speciale diensten. En die speciale arbeid droeg rijk gezegende vruchten. Tot groote droefheid nam Ds. Stegmann in 1880 een op hem herhaald beroep naar Oudtshoorn aan. Als reden voor dien stap gaf hij te kennen dat het hem onder het collegiale stelsel niet mogelijk was met vrucht in de gemeente te arbeiden zonder een bepaalden werkkring. Zondag, 4 Juli, nam hij afscheid van de gemeente met de woorden uit Hebreën 13 : 8. Te Oudtshoorn arbeidde hij tot 1891 toen hij den 17den Nov. dat jaar te Oudtshoorn ontsliep op zijne terugreize van Mashonaland waarheen hij op last der Synode was gegaan.

Dr. William Robertson.

(37.) Dr. William Robertson, D.D., 1872–1879.—De jonge heer William Robertson, tegen het begin der laatste eeuw in Schotland geboren, kwam naar Zuid Afrika in 1822 op verzoek van Dr. George Thom van Caledon, in dienst van 't Gouvernement, als onderwijzer te Graaff-Reinet, waar hij 5 jaren in die betrekking werkzaam was. In 1828 begaf hij zich weder naar zijn vaderland en studeerde aan de Hoogescholen te Aberdeen en Edinburg en ook voor eenige maanden te Utrecht in Nederland in de theologie. In 1831 als predikant gelegitimeerd kwam hij kort daarop naar Zuid Afrika terug. Zijn eerste gemeente was Clanwilliam (1831–1833), zijn tweede Swellendam waar hij 38 jaren arbeidde. In 1872 nam hij het beroep naar de Kaapstad tot opvolger van Ds. A. Murray, die naar Wellington vertrokken was, aan. Zijne bevestiging vond plaats den 11den April 1872 bij welke gelegenheid hij zijn intreerede leverde over Richteren 3 : 20 : "Ik heb Gods Woord aan U." Dr. Robertson was een onvermoeid werkzame man. Hij arbeidde met grooten ijver en merkbaren zegen in de gemeente tot April 1879 toen hij wegens ongesteldheid zich gedrongen gevoelde zijn geliefkoosd ambt neer te leggen en emeritus te worden, na 48 jaren in de Evangelie-bediening werkzaam te zijn geweest. Zijn lichamelijke toestand verhinderde hem een behoorlijke afscheidsrede te houden, maar hij richtte in geschrifte een afscheids-woord tot de gemeente, waarin hij o.a. dit zeide: "Al ben ik niet langer in den onmiddelijken dienst der gemeente, ik hoop zoo lang het den Heere behaagt om mij in het leven te sparen, in haar midden te blijven wonen; en het zal mijn trachten zijn al wat in mijn vermogen is, tot haar heil aan te wenden." Hij ontsliep den 24sten November 1879 aan zijn woning in de Strand Straat waar zijne achtergeblevene weduwe nog woonachtig is.

Dr. Robertson heeft der kerke uitnemende diensten bewezen. Twee malen diende hij haar als Moderator en van 1862 tot 1879 als Scriba Synodi. Hij was een der oprichters en voorstanders van de Kweekschool te Stellenbosch. In 1860 werd hij naar Europa afgevaardigd om leeraren voor onze Kerk te zoeken. In 1848 werd hij door de Synodale Commissie aangesteld om "in vereeniging met den Praeses der Synode, Dr. P. E. Faure de uitgewekene boeren (Voortrekkers) ten noorden van de Oranje Rivier te bezoeken, onder hen het Evangelie te verkondigen en verder alles aan te wenden ter bevordering van hunne geestelijke belangen."

(38.) Ds. Gilles van de Wall 1874–1875. Ds. van de Wall werd in het jaar 1828 te

Arnhem in Nederland geboren. In zijne jongelingsjaren vertrok hij naar Amerika, alwaar hij aan het Seminarie der Ned. Ger. Kerk in Amerika tot de Evangeliebediening werd opgeleid, en in 1856 tot leeraar dier Kerk werd

Ds. G. van de Wall.

bevorderd en bevestigd. In het jaar 1860 op bezoek zijnde in Holland, ontmoette hij Dr. Robertson, en na kennis genomen te hebben van de behoefte aan predikanten in Zuid Afrika, besloot hij herwaarts te komen. In 1862 werd hij te Bloemfontein tot leeraar bevestigd, en in 1870 werd hij de opvolger van wijlen Ds. van der Lingen aan de Paarl. Alhier arbeidde hij, met eene tusschenpoozing van ongeveer een jaar (gedurende welken tijd hij in de gemeente Kaapstad als leeraar stond, doch weer teruggeroepen werd naar zijn vorige standplaats) tot in het begin van het jaar 1895, toen hij wegens lichaamszwakheid zijn emeritaat verkreeg. Bij zijne bevestiging in de Kaapstad in 1874 preekte hij over Hand. 9: 20. Bij zijne aanname in 1875 van het beroep naar zijn vorige gemeente, maakte hij bekend dat hij daartoe had besloten omdat de Paarlsche gemeente zoo vele beroepen te vergeefs had uitgebracht en het hoogst twijfelachtig was of een ander leeraar een beroep naar die gemeente zou aannemen. Zijn afscheidsrede, den 7den Februari, was over Rom. 15: 33. Tusschen de jaren 1880—1883, diende hij de Kerk als Moderator Synodi. Op den 2den Januari, 1896, ging hij zijn eeuwige rust in.

(39.) Ds. Anton Daniel Luckhoff, 1875–1886.—Ds. Luckhoff destijds predikant te Colesberg werd beroepen als opvolger van Ds. v.d. Wall. Hij nam het beroep aan en werd den 25sten Juni 1875 bevestigd door Ds. S. W. Stegman die de bevestigingsrede hield over Hosea 12 : 14. De intree rede van den nieuwen leeraar was over de woorden uit Hand. 17: 9 en 10. In 1880 besloot de Kerkeraad op verzoek van Ds. Luckhoff aan hem het gebruik van de Nieuwe Kerk met een bepaalde wijk toe te staan voor zoo lang hij leeraar in de Kaapstad zou blijven. In de Nieuwe Kerk arbeidde hij dan afzonderlijk tot 1886 toen hij naar Durbanville ging. Zijn afscheidsrede den 5den December in de Groote Kerk was over 1 Pet. 5: 10 en 11, en in de Nieuwe Kerk over Ps. 27: 10. (Voor portret van en uitvoeriger bericht aangaande Ds. Luckhoff zie onder Durbanville.)

(40.) Ds. Johannes Jacobus Kotze, G.zn., D.D., 1880—1899.—Ter aanvulling van de vacature ontstaan door het emeritaat van Dr. Robertson, werd Dr. J. J. Kotzé van Richmond beroepen. Hij nam het beroep aan en werd op den 4den Januari 1880 door Ds. A. D. Luckhoff bevestigd. De bevestigde leverde zijne intreerede naar aanleiding van Gal. 1 : 11, en arbeidde in de Kaapstad tot den 4den December 1899, toen hij zijne eeuwige rust inging. Dr. Kotzé was een man, die door zijne gehechtheid aan de leer en de gebruiken der Kerk, door zijne voorliefde tot Presbyteriaansche beginselen en door zijn helder begrip van Kerk-recht en Kerkelijke wetten een grooten invloed heeft uitgeoefend. Wij laten hier een korte levensschets over hem volgen :—Dr. Kotzé werd den 8sten September 1835 in de Kaapstad geboren. Hij genoot zijne opvoeding in het "Nut van 't Algemeen"—in die dagen eene van de beste scholen in ons land. Van daar ging hij naar het Zuid Afrikaansche Athenæum (S. Afr. College), waar hij de bekwame leiding genoot van Dr. Dale, toen

een der meest gewilde professoren aan die Inrichting. Ten jare 1854 vertrok de jonge Kotzé naar Europa, om aan de Hoogeschool te Utrecht in Holland zijne letterkundige studien voorttezetten, ten einde later aan de Theologie zich te wijden. Kort na zijn aan-

Dr. J. J. Kotze (1880-1899).

komst in den vreemde legde hij de noodige propaedeutische examina met lof af. Zijn zwakke gezondheidstoestand verhinderde hem voor graden in de letteren te studeeren, ofschoon het hem was gelukt het groot Mathesis examen voor de letteren vereischt met lof afteleggen. Hij oordeelde het dus raadzaam zijn Theologische loopbaan te voleindigen, zonder verder zijne krachten aan de letterkunde te wijden. Na tot Kandidaat in de Theologie te zijn bevorderd, werd weldra het Doctoraal examen met goed gevolg afgelegd, zoodat hij den 25 Januari 1861 als Theologiae Doctor met lof promoveerde, en wel na zijne openbare verdediging eener dissertatie over *Lactantius*. Intusschen had hij de Universiteit van Heidelberg in Duitschland bezocht, om zich in het Duitsch te oefenen, en ook de Theologische lessen van Umbreit, Hundeshagen, en Rothe bijtewonen. Ook Genève in Zwitserland werd door hem bezocht, alwaar hij gelegenheid had zich in 't Fransch te oefenen. Eene reis naar N. Amerika werd mede in dien tijd door hem ondernomen. Na het afleggen van het Doctorale Examen kreeg hij het aanbod van werkzaam te kunnen zijn aan de Vrije Schotsche Kerk te Amsterdam, aan welks hoofd Dr. Schwartz toen stond. Door het overlijden van Da Costa, die de lessen in de Theologie had gegeven, was er eene tijdelijke vacature ontstaan. Dat werk moest Dr. Kotzé voortzetten. Hij wees het aanbod echter van de hand, omdat hij de overtuiging had van in 't Vaderland te moeten arbeiden. In de Kaap aangekomen wilde men, dat hij als hulpprediker voor wijlen Dr. Abraham Faure in de hoofdstad zou blijven. Een verzoek van gelijken aard kwam van de Evangelisch-Luthersche Kerk, die hem als leeraar begeerde. Met het oog echter op zwakken gezondheidstoestand besloot hij het beroep naar Richmond aantenemen. Aldaar arbeidde hij tot het jaar 1879, toen hij naar de Kaapstad beroepen werd. Doch in 1877 werd het hem andermaal vergund Europa, benevens Egypte en Palestina, met een edelmoedig lid zijner gemeente te bezoeken. Zijn verblijf te Richmond droeg bij tot volkomen herstel zijner gezondheid. Van de hand van Dr. Kotzé zijn verschenen, benevens eenige brochures over kerkelijke questies, eene uitgave van de belijdenisschriften onzer Kerk, met geschiedkundige toelichting, en de "Beknopte geschiedenis van de Ned. Hervormde Kerk aan de Kaap de Goede Hoop, volgens nagelaten manuscript van Mr. J. de Wet." Als voorzitter van den Senaat van het Zuid Afrikaansche College oefende Dr. Kotzé invloed uit op de opvoeding van de zonen des lands, en als eerste predikant van de gemeente onzer Kerk in de Kaapstad had hij overvloedige gelegenheid de belangen dier Kerk te behartigen. De Synode van 1890 koos hem tot haar Actuarius in de plaats van Ds. A. D. Luckhoff, die bedankt had. Ook als examinator bij Kerkelijke examina en als lid van verschillende Kerkelijke Commissies heeft hij der Kerk menige belangrijke dienst bewezen.

(41.) Ds. Abraham Isaac Steytler, van 1881.—Na het vertrek van Ds. Stegmann in 1880 bleef de betrekking van tweeden predikant eenige maanden vacant. Gedurende dien tijd werden de diensten van den vertrokken leeraar getrouw waargenomen door den emeri- groote blijdschap der gemeente de beroeping aan. Zijne bevestiging vond plaats Vrijdag den 14den Januari 1881. Den Zondag daarop hield hij zijne intree-preek over Rom. 1 : 18 en bepaalde de aandacht der gemeente bij het *doel*, den *aard* en den *eisch* van het Evangelie

Ds. A. I. Steytler.

tus leeraar Ds. Pieter Roux wiens hulpvaardigheid der gemeente reeds voorheen en ook daarna tot grooten dienst is geweest. Tegen het einde des jaars nam Ds. A. I. Steytler van Uitenhage, die reeds twee malen tevoren een beroep naar de Kaapstad ontvangen had, tot van Christus. Sedert dien tijd is hij met zegen werkzaam in de moeder gemeente. Tevoren arbeidde hij te Uitenhage (1863–1889). Ds. Steytler is een man van vastberaden karakter en sterken wil. Hij is Voorzitter van den Raad van Curatoren van 't Theologisch Semi-

narie en van de Kerke Kantoor Commissie. Hij is 23 jaren lang Secretaris geweest van 't Curatorium van de Normaal School. Hij is de Stichter van het Riebeek College (1877) ; en de gemeente Steytlerville, die naar hem heet, werd door hem in 1876 gesticht. De eerste Vergadering van den Federalen Raad der Kerk in Maart 1907 te Pretoria gehouden, koos hem tot haar Voorzitter.

(42.) Ds. Christoffel Frederic Jacobus Muller, B.A., 1887–1890.—Ds. Muller van George werd den 10den Maart 1887 bevestigd tot opvolger van Ds. Luckhoff. Naar aanleiding van Hand. 5 : 20 hield hij zijne intreerede in de Boven (Nieuwe) Kerk waar hij bijna uitsluitelijk arbeidde tot 1890, toen de gemeente die door hare kerkelijke voorrechten genoot, niet dan na een langen strijd, tot eene afzonderlijke gesticht werd en hem tot haar eersten leeraar beriep. (Voor portret van en uitvoeriger bericht omtrent Ds. Muller zie onder Stellenbosch.)

(43). Ds. Adriaan Moorrees, 1892–1895.—In Juni 1892 werd Ds. Moorrees, destijds predikant te Richmond tot derden leeraar in verband met de Groote Kerk, Kaapstad beroepen. Tot aller blijdschap nam hij het beroep aan en vond zijne bevestiging den 11den September 1892, plaats. Ds. Steytler hield eene indrukwekkende bevestigings-rede over Rom. 10 : 17, terwijl de bevestigde zijn intreerede hield naar aanleiding van Rom. 1: 16, en op de *wonderbare kracht*, den *goddelijken oorsprong*, den *zaligen invloed* en de *algemeene bestemming* van het Evangelie wees. Ds. Moorrees beijverde zich zeer in het geestelijk belang der gemeente vooral door herderlijk bezoek en dat niet het minst in de Hanover Straat wijk waar schrijver dezes thans arbeidt en waar er tot van toe met veel waardeering hem en zijn arbeid gesproken wordt. In 1895, dank vooral aan het onbevredigende van het collegiale stelsel, nam hij een beroep naar de Paarl aan, waar hij werkzaam bleef tot 1907 toen hij zich de keuze van Professor aan de Kweekschool te Stellenbosch liet welgevallen. De Synode van 1897 en van 1903 kozen hem tot haar Assessor en die van 1906 tot haar Moderator. (Voor portret van Ds. Moorrees zie bl. 38.)

(44.) Ds. Charles Smith Morgan, 1893-1896. —In 1893 begon onze Kerk een zelfstandig werk onder de melaatschen op Robben Eiland. Afzonderlijke Kerkgebouwen voor de mannen en vrouwen afdeelingen werden opgetrokken en

Ds. C. Morgan.

ingewijd. Aan Ds. C. S. Morgan komt de eer toe de eerste vaste leeraar te zijn geweest om het zelfverloochenend werk onder de ongelukkigen te doen. Zijne bevestiging als 4de leeraar der gemeente Kaapstad met specialen werkkring op Robbeneiland vond plaats in de Groote Kerk op 1 Aug. 1893. Ds. Moorrees hield de bevestigingsrede waarop de bevestigde een treffend woord sprak, waarin hij aantoonde dat het werk van de geestelijke verzorging der melaatschen *noodzakelijk*, moeielijk en *hoogst belangrijk* is. Ds. Morgan arbeidde op het Eiland met zegen en nauwgezetheid tot 1896 toen hij tot leedwezen van velen bedankte.

(45.) Francis Xavier Roome van 1895.—De bevestiging van Ds. Roome tot 6den leeraar der gemeente Kaaptad met specialen werkkring in de Hanover straat Wijk vond plaats in 1895. Hij hield zijn intreerede tot de gemeente naar aanleiding van 1 Cor. 1: 23, en arbeidde in haar midden tot Maart 1903, toen hij naar Maitland ging, welke laatste plaats hij kort daarop bij de bedanking van Ds. J. du Plessis, voor Zeepunt, waar hij nog werkzaam is, ver-

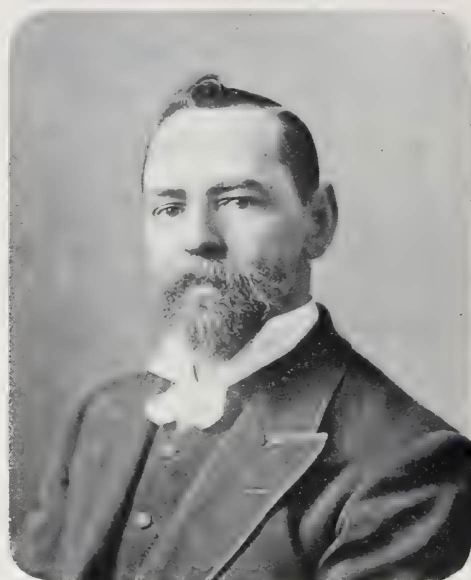
wisselde. Zijn opvolger in de Hanoverstraat was de Eerw. ANDRIES DREYER, die 16 maanden te IJzerplaat–Maitland gearbeid had en die den 12den Maart 1903 in de Hanoverstraat Kerk door Ds. J. P. van Heerden die naar aanleiding van Hand. 13 : 2 preekte bevestigd en met oplegging der handen door 14 aanwezig zijnde leeraren geordend werd.

Ds. F. X. Roome.
Te Hanover-straat, Kaapstad, 1895-1903.
Te Zee Punt sedert 1903.

Eerw. A. Dreyer.
Te Maitland, 1901-1903.
Te Hanover-straat, Kaapstad, van 1903.

Ds. Z. J. de Beer.

(46.) Ds. ZACHARIAS JOHANNES DE BEER, van 1895.—Ds. De Beer van 1887 tot 1895, predikant te George werd den 19den December 1895 als 5de leeraar der gemeente Kaapstad bevestigd met specialen werkkring in de Papendorp (Woodstock) wijk. Zijne intreerede was over 2 Cor. 2 : 15, 16. Gedurende zijne bediening te Woodstock werd de nieuwe kerk—een geschenk van wijlen den heer J. C. Hofmeyr—gebouwd en den 10den Maart 1898 door den HoogEerw. Prof. N. J. Hofmeyr ingewijd.

(47.) Ds. LOUIS HUGO, van 1897.—Ds. Hugo werd den 29sten September 1897 in de Groote Kerk bevestigd tot leeraar der gemeente Kaapstad met specialen werkkring onder de melaatschen op Robben Eiland. Dr. Kotze hield de bevestigingsrede naar aanleiding van 1 Cor. 4 : 2. Het werk op het eiland is moeilijk doch geenszins ongezegend; het verdient de gedurige ondersteuning van de geheele Kerk.

(48.) Ds. JOHANNES PETRUS VAN HEERDEN, B.A., van 1899.—De bevestiging van Ds. van Heerden tot 3den leeraar der gemeente had plaats op den 25sten Januari, 1899. Ds. (nu Prof.) C. F. J. Muller hield de bevestigings-

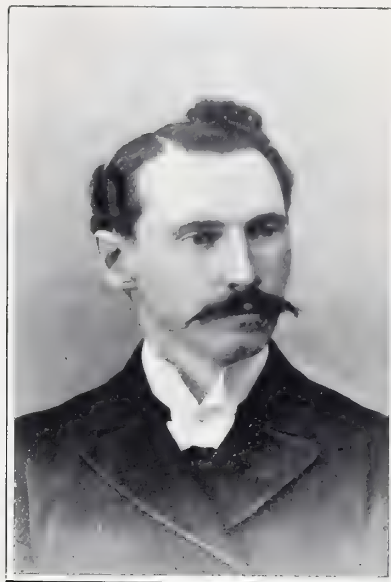
rede naar aanleiding van Matt. 4 : 17. Na de bevestiging hield de bevestigde zijne intreepreek tot tekst kiezende 1 Cor. 4 : 1 en 2. Ds.

Ds. L. Hugo, Robben Eiland.

van Heerden begon in 1884 zijn loopbaan als predikant in de Hanoverstraat Kerk in de betrekking van hulpprediker der gemeente Kaapstad. In 1885 ging hij naar Steynsburg waar hij twee jaren arbeidde. Van 1887 tot 1893 stond hij te Tarkastad en van 1893 tot 1898 te Richmond. Sedert zijn 10 jarig verblijf en werk in de Kaapstad, heeft hij zich steeds geroepen gevoeld voor beroepen telkenmale op hem door de belangrijkste buitengemeenten uitgebracht, te bedanken. De gemeente is hiervoor ten hoogste dankbaar. Hij wordt alom geacht en bemind en werkt met zegen vooral onder de jonge menschen en kinderen aan wie bij bijzondere aandacht besteedt. De Synode van 1903 koos hem tot haar permanenten Actuarius. In die betrekking is hij lid van de voornaamste Synodale Commissiën. (Voor portret van Ds. v. Heerden zie bl. 38.)

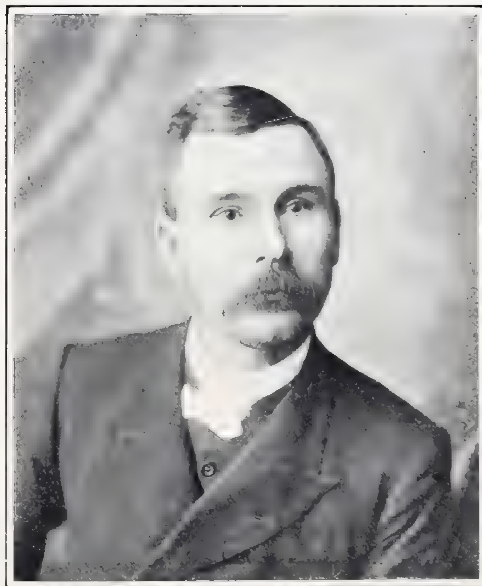
(49.) Ds. Johannes du Plessis, B.A., B.D., 1899–1903.—Ds. du Plessis werd den 1sten Maart 1899 bevestigd als 7de leeraar der gemeente Kaapstad. Ds. A. D. Luckhoff van Durbanville hield de bevestigingsrede naar aanleiding van Luk. 12 : 42, 43 en de bevestigde sprak zijn intreerede uit over 1 Kon. 22 : 14. Ds. du Plessis arbeidde in de wijk Zee Punt tot 1903 toen hij tot Algemeenen Zending Secretaris onzer Kerk gekozen werd.

Ds. J. du Plessis, B.A., B.D.
Onze Algemeene Zending Secretaris.

In deze betrekking is hij heden nog met zegen werkzaam.

(50.) Ds. Barend Johannes Haarhoff, M.A., Ph. Dr., van 1905.—De bevestiging van Dr. Haarhoff als leeraar der gemeente Kaap-

Dr. B. J. Haarhoff.

stad met specialen werkkring in de wijk Maitland vond plaats den 25sten Mei 1905. Reeds twee jaren te voren had hij als hulpprediker daar gearbeid. Hij werd den 25sten Juni 1903 in de Papendorp Kerk door Prof. C. Muller bevestigd en hield zijn intreerede bij die gelegenheid naar aanleiding van Joh. 4: 34.

De Observatory Kerk.

(51.) Ds. Gerrit Johannes du Plessis, B.A., B.D., van 1906.—Ds. du Plessis die zijne theologische opleiding in Schotland ontvangen heeft, werd den 9den October 1906 als 7de leeraar der gemeente Kaapstad bevestigd met specialen werkkring te Observatory Weg. Ds. A. McGregor hield de bevestingsrede naar aanleiding van Matt. 13: 52. Met de stichting van deze wijk heeft de Eerw. Barend Pienaar der gemeente goede diensten bewezen en daar met zegen een geruimen tijd lang gearbeid.

Wij geven hier de portretten van twee mannen, wier namen in verband met de geschiedenis der gemeente Kaapstad aller vermelding waardig is. Wij bedoelen wijlen den heer G. C. Gie die velen jaren lang de gemeente eerst als diaken en later als ouderling getrouw gediend heeft en die gedurende eene reeks van jaren lid der Hoog-Eerw. Synode geweest is en ook dat lichaam trouw en ijverig gediend heeft in zijne betrekking als Quæstor van het Predikanten- Pensioen- Fonds en als Lid van vele andere Synodale Commissien. Wijlen de heer J. C. Hofmeyr heeft aan de gemeente een groot legaat van £73,000 gelaten, waardoor de Kerkeraad in staat is gesteld geworden om zijne werkzaamheden in verband met godsdienst en opvoeding aanmerkelijk uit te

Ds. G. J. du Plessis, B.A., B.D.

breiden. Ook heeft de heer Hofmeyr aan andere kerkelijke en philanthropische inrichtingen aanzienlijke sommen vermaakt.

Wijlen Oud. G. C. Gie.

Wijlen Eerw. P. Smeer.
Zendeling Leeraar te Woodstock 1881-1896.
Scriba van de Gemeente, Kaapstad, 1882-1898.
Geboren in Holland, 24 Mei, 1822.
Overleden 8 Februari, 1898.

Wijlen de heer J. C. Hofmeyr.
Die £73,000 aan de Gemeente Kaapstad heeft nagelaten.

DE EERSTE SYNODE DER KERK.

In het jaar 1660 treffen wij in de Kaapkolonie slechts ééne gemeente aan, gevestigd in de Kaapstad, zonder eenen vasten Leeraar. Tegen het einde der 17de eeuw vindt men er drie; in de Kaapstad dagteekenende van het jaar 1660; te Stellenbosch van het jaar 1684; en aan de Paarl (Drakenstein) van het jaar 1685. In den loop der 18de eeuw werd dit getal met nog vier vermeerderd—te Zwartland, 1744; te Tulbagh, 1745; te Graaff-Reinet, 1792; en te Swellendam, 1794. Nog vóór de eerste Synodale Vergadering in 1824, zijn opgericht de gemeente Caledon, in 1810; George, 1812; Uitenhage, 1817; Cradock, Somerset en Beaufort, 1818; Worcester, 1820.

Reeds in de jaren 1710 en 1711, gevoelden de Predikanten der Gereformeerde Kerk, toen het eenige Kerkgenootsehap alhier, de noodzakelijkheid van eene Algemeene Kerkvergadering, bestaande uit afgevaardigden van de reeds gevestigde gemeenten. Men had hierover eene briefwisseling gehouden met de regeering in Nederland, doch daar men meende dat dit de Amsterdamsche Classis (ring) niet zou behagen, werden de Kaapsche Predikanten geraden daarop niet al te stellig aantedringen. Echter vindt men in de Resolutien der Kaapstadsche Kerk, dat er zoodanig eene Gecombineerde Kerk Vergadering is gehouden in de jaren 1755 en 1756. Doch dit was niet welgevallig aan de Moeder Kerk en werd derhalve gestaakt.

Toen deze volkplanting nog met de Nederlanden was vereenigd, sorteerde de Koloniale Kerk onder de Classis van Amsterdam. Sedert zij, echter, onder de regeering van Engeland was gebracht, waren de gemeenten onafhanke-

lijk, zoowel van de Moeder Kerk als van elkander, en konden kerkeraden, leeraars en gemeenteleden zich bij geen hooger Kerkelijk lichaam vervoegen.

Zoo leefde men voort tot het jaar 1824. In dat jaar deed de Kaapstadsche Kerkeraad bij Zijne Excellentie Sir Charles Somerset, Hoofdgebieder der Kolonie, aanzoek om vergunning ten einde eene Algemeene Kerkvergadering of Synode bijeen te roepen. In dat aanzoek werden de volgende beweegredenen genoemd : " dat daar bij het wegvallen van andere vroeger bestaande steunsels, de Kerk nu eenigermate aan zichzelve is overgelaten, en in Kerkelijke zaken, hetzij leer of plicht betreffende, Kerkraden geen hooger gericht hebben om zich daarbij te vervoegen—iets te nadeeliger en gevaarlijker, daar dit Kerkelijk Genootschap meer en meer toeneemt, en er ook inmiddels verschijningen hebben plaats gevonden van andere godsdienstige gezindheden, in deze Volkplanting te voren niet bekend, dewelke ofschoon nog niet regtstreeks, nogtans eventueel zouden kunnen strekken, om de bij ons vastgestelde orde van zaken omvertewerpen."

Dit verzoek toegestaan zijnde, werd op den 2den November 1824, de eerste Vergadering geopend van de Synode der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.

In deze eerste Synode hadden zitting van Kaapstad, de Eerwaarde Heeren Heinrich von Manger, J. C. Berrangé, A. Faure en de Ouderlingen Hendrik de Jongh en J. H. Hofmeyr, senr. ; Stellenbosch, de Eerw. Heer Meent Borcherds en Ouderling J. C. Faure ; Paarl, de Eerw. Heer Tobias Herold en Ouderling P. T. Blignault ; Tulbagh, Ouderlingen Pieter Conradie en Johan Diederick Mohr ; Graaff-Reinet, de Eerw. Heer A. Murray ; Zwellendam, de Eerw. Heer Cornelis Moll ; Caledon, de Eerw. Heer G. Thom en Ouderling D. F. du Toit ; George, de Ouderling C. L. Campher ; Uitenhage, de Eerw. Heer Alex Smith ; Cradock, niemand ; Somerset, Eerw. Heer Jan Spijker en Ouderling D. J. Morkel ; Beaufort, (vacant) ; Worcester, Eerw. Heer Henry Sutherland en Ouderling J. du Toit ; Zwartland, de Eerw Heer J. Schultz—22 leden.

Tot Moderatoren van deze eerste Synodale Vergadering werden benoemd de Eerw. Heeren J. C. Berrangé en M. Borcherds, welke laatste tevens als Secretaris fungeerde. Ds. Berrangé hield de openingsrede die met deze woorden eindigde : "Dat wij dan met eenparigen schouder de Arke des Heeren dragen ! Dat onze onderlinge omgang en samenleving het merkteeken vertoone van Gezanten van Jezus Christus ; dat wij in onze verkeering met anderen het Heilig Evangelie, hetwelk wij prediken, eer aandoen—en vooral in geen ding zoo binnen als buiten deze Vergadering, aanstoot mogen geven, maar wandelen, gelijk het den Heiligen betaamt. En daartoe zij God met ons en gebiede over ons werk den zegen en over ons het leven nu en in alle eeuwigheid."

Benevens de Predikanten en afgevaardigde Ouderlingen, hadden in de Synode ook zitting de twee Heeren Commissarissen Politiek, de Hoog-Ed. Achtb. Heer Sir John Truter, en de Wel-Ed. Heer Petrus Johs. Truter, Oud Lid van den Ed. Achtb. Raad van Justitie. Genoemde Commissarissen waren de vertegenwoordigers der Regeering, en moesten bij de behandeling van zaken tegenwoordig zijn om te beletten dat besluiten zouden worden genomen tegen de belangen der Regeering of in strijd met de wetten des lands.

Om over al de belangrijke besluiten, die in deze eerste Synode onzer Kerk werden genomen, uitteweiden, zou te veel ruimte vereischen. Van belang is het echter te vernemen dat reeds op den 9den November, 1824, " de Hoog-Eerw. Praeses eene Commissie voorsloeg tot het maken van een plan voor de oprichting eener Theologische Kweekschool, welk voorslag eenparig werd aangenomen."

De Vergadering had veertien zittingen, en werd op 18 November, 1824, op plechtige wijze met dankzegging tot God gesloten door den Moderator met een treffende rede naar aanleiding van de gelijkenis van " het mostaardzaad," Matt. 13 : 31, 32. Aan het einde der verrichtingen werd ook het woord gegeven aan den eersten Commissaris Politiek, Sir John Truter. Hij gaf een korte opsomming van al de werkzaamheden der Synode en eindigde zijn toespraak met deze woorden :—" Ik besluite deze Algemeene Synode der Hervormde Kerk in Zuid Afrika, met den hartelijken wensch, dat de Alzegenaar uwen arbeid met Zijnen dierbaren zegen moge bekroonen—dat de vruchtgevolgen daarvan van geslachte tot ge-

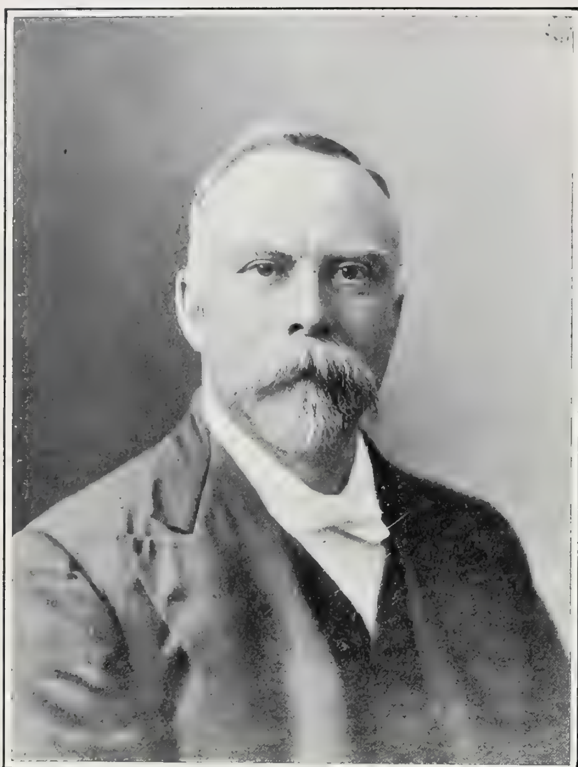
slachte onder ons mogen worden voortgeplant —dat in het bijzonder de uitbreiding van het Rijk van Christus mede daardoor moge worden bevorderd—en dat vooral onze Hervormde Kerk in de Bestuurders van dit Land, onafgebrokene Christen Vrienden en Beschermers moge ontmoeten."

Wat is er niet al gebeurd op kerkelijk gebied sedert 1824? Van de Hoog-Edel. Achtb. Heeren Commissarissen Politiek is de Kerk gelukkig ontslagen, doch men heeft in de plaats gekregen de Ordonnantie No. 7 van 1843 (bij ons goed bekend als de "Kerk Ordonnantie"), waardoor de Kerk aan zekere banden werd gelegd. Op verzoek van de Synode van 1897, werd door het Parlement van 1898, de Kerkelijke Ordonnantie No. 7 van 1843 zoodanig geamendeerd dat alle twijfel weggenomen werd of de Ned. Geref. Kerk zich uitbreiden mocht buiten de limieten van deze Kolonie; dat de ware en juiste Belijdenisschriften der Kerk gesteld werden in plaats van zekere Belijdenisschriften onjuist of onvolledig aangehaald in de oorspronkelijke Ordonnantie, en dat aan de Synode macht gegeven werd Sectie 7 van de Ordonnantie van tijd tot tijd te veranderen en te emendeeren. Deze emendatie Acte werd door de Synodale Vergadering van 1903 goedgekeurd en op haar verzoek door den Gouverneur tot wet geproclameerd.

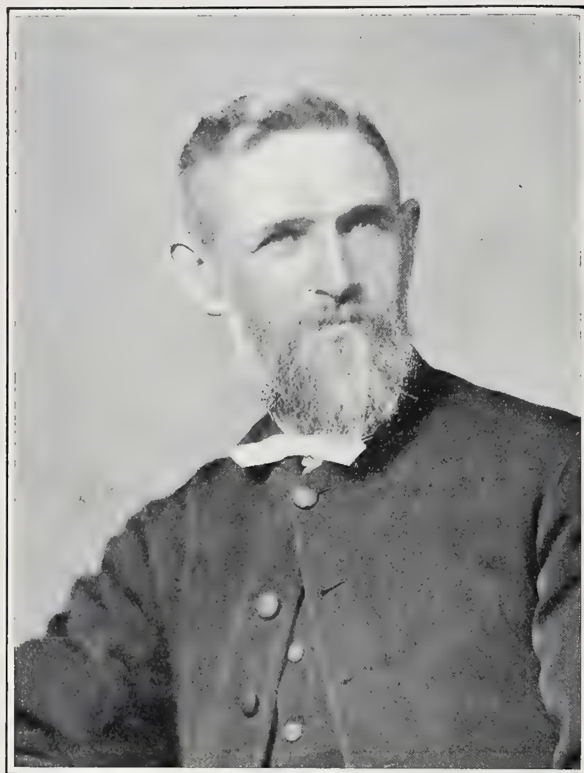
De 14 gemeenten van 1824 zijn aangegroeid tot zoo wat 232, terwijl het ledental der Synode in 1906 over de 250 heeft bedragen.

Handteekeningen van den leden der eerste Synode, 1824.

Ds. A. MOORREES (Moderator Synodi 1906), Predikant te Kaapstad, 1892-1895.

Ds. D. S. BOTHA (Assessor Synodi). Te Philadelphia, 1884-1894. Te Stellenbosch sedert 1904.

Ds. J. P. VAN HEERDEN, B.A., (Actuarius Synodi). Te Kaapstad sedert 1899.

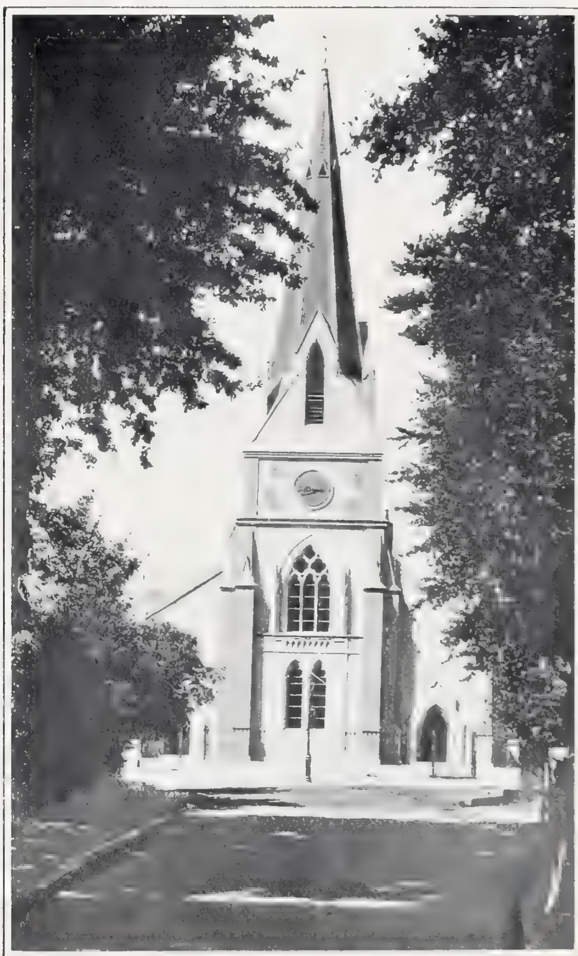

Ds. I. F. A. DE VILLIERS (Scriba Synodi). Predikant te Worcester.

De Gemeente Stellenbosch.

DEZE gemeente is naast die van de Kaapstad, de oudste in onze kerk. Zij werd in 1686 door Ds. JOHANNES OVERNEIJ, predikant te Kaapstad, gesticht. Hij hield aldaar den eersten dienst "in een der best gelegene en bekwaamste *Vrijmans Woningen*," op Zondag den 13den October, 1686, bij welke gelegenheid hij over Jesaja 52 : 7 predikte. In den namiddag doopte hij drie kinderen. Sedert de stichting der gemeente ging Ds. Overneij er alle drie maanden heen om de diensten waar te nemen, wordende de diensten in den tusschentijd door den ziekentrooster, MANKADAN, verricht. In Januari, 1687, werd de eerste kerkeraad, bestaande uit een ouderling en een diaken, aangesteld en door Ds. Overneij voorgesteld. De naam van den diaken was DIRK COETZEE. In Februari daarop werd de hoeksteen van een eerste kerkgebouw gelegd. Daar de samenwerking zeer hartelijk was, ging het zeer voorspoedig met het bouwen. Vooral de Gouverneur, SIMON VAN DER STEL—door wien het dorp aangelegd en naar wien hetzelve genoemd werd—toonde groote belangstelling in de zaak. Reeds op den 19den October, 1687, werd het gebouw door Ds. JOHANNES VAN ANDEL van de Kaapstad ingewijd. De tekst waarover hij preekte is ons bewaard gebleven. 't Was Numeri 6 : 23—27. Dat eerste kerkgebouw was gelegen in de tegenwoordige Kerkstraat, op het erf waar het oude Wium-logieshuis later stond. Men heeft in de nabijheid aldaar graven ontdekt, zijnde het in die tijden gebruikelijk geweest om de lijken van personen van eenige onderscheiding in de Godshuizen ter aarde te bestellen.

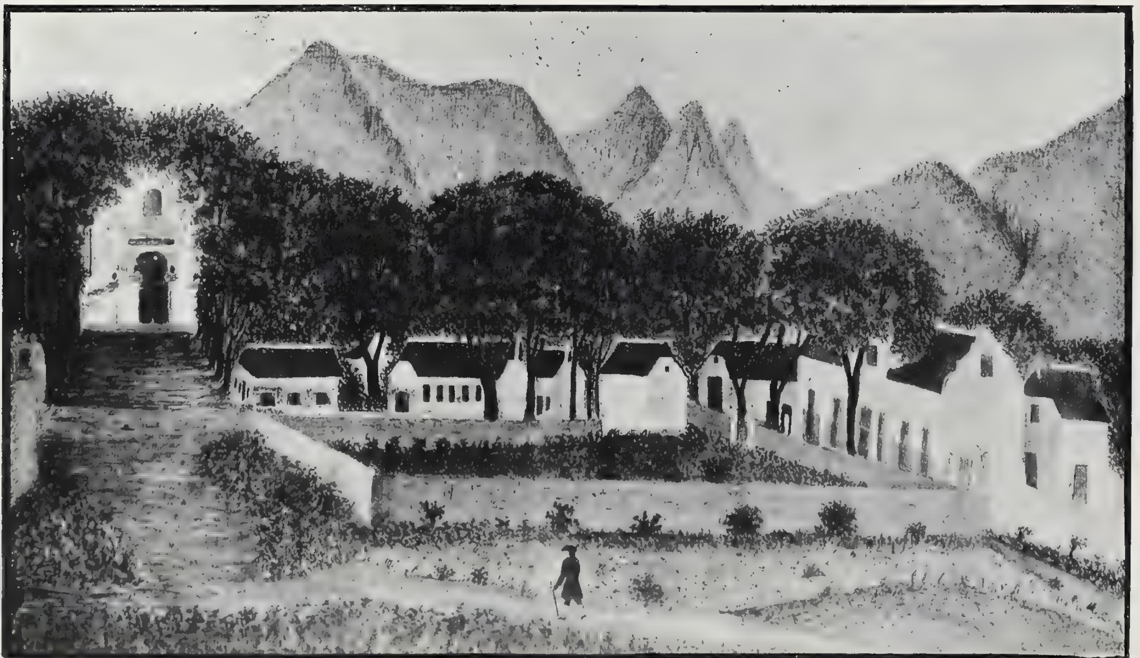
Ds. J. Overneij, die wellicht bij de hoeksteenlegging tegenwoordig was, mocht de inwijding niet bijwonen, daar hij reeds den 5den Mei zijn eeuwige rust inging—een slachtoffer van de koorts. Hij schijnt een man van getrouwheid te zijn geweest. Dat hij ook in de zendingzaak belang stelde, blijkt de volgende resolutie gepasseerd in verband met de vacature ontstaan door zijn overlijden:—"Goedgevonden wederom bij de overigheid te verzoeken, daar de zaak tot verval gekomen is, dat ook de slaven en slavinnen van de Ed.

De Stellenbosch Kerk.
Ingewijd 31 October 1863, door Prof. N. J. Hofmeyr.
Inwijdingsrede over Exodus 3: 5.

Stellenbosch in 1757. De oude Kerk is duidelijk zichtbaar.

Stellenbosch in 1757. Een ander gezicht.

Compagnie, een schoolmeester mochte toegevoeght worden om van jonghs af in lezen en schrijven en in de fondamenten van de Christelijke religie onderwezen te worden, hetwelk bij d' Ed. Gouverneur en zijn Raadt is geapprobeert en toegestaan."

De eerste reguliere notulen die voorhanden zijn, en zeer waarschijnlijk de eerste zijn, welke in den kerkeraad gehouden werden, zijn gedateerd 15 October, 1697. "Geresolveerd," zoo wordt er aangeteekend, "in onze Kerkelijke Vergadering, om *Matthijs Keusenaar*, ons voorgedragen van den Broeder Jacobus v. d. Heijde, als diaken, beschouwende deszelfs noodzakelijkheid, te besteeden aan Willem Basson voor 4 Rds. per maand."

Pet. Kalden, Eccl.
Guilliam du Toit.
J. van der Heijde.

In de Kerkelijke Vergadering, gehouden den 27sten September, 1700, werden de volgende besluiten genomen:—"Geresolveerd dat *Anna Maria Holst* haar dronkenschap zou scherpelijk voorgehouden worden, met bedrijging, dat, indien volhard, haar te suspenderen, en 't Avondmaal te ontseggen." "*Arriantze Jans*, over dronkenschap zou worden berispt." "*Wemmer Pasman* en *Cornelia Cempenaar*, voor de laatste maal, ernstig zouden worden aangesproken over hun dronkenschap." "*Jan Janse Swart* en zijne huisvrouw *Grietze Claasse Koen*, over kwaad huishouden en dronkenschap gesuspendeerd tot beterschap toonen," "*Coenraad Cijfer*, *Jacobus van Drill* en de vrouw van *Andries de Noorman*, aan te spreken."

Vóór de aanstelling van een vasten predikant werden de diensten van tijd tot tijd waargenomen door de predikanten van "Cabo de Goede Hoop" en "Drakensteyn." Zoo b.v. kon Ds. Petrus Kalden van Kaapstad in 1697 aan de Classis Amsterdam rapporteeren:—"De Gemeente aen Stellenbosch groyt dagelyx aen en worden over de vyftigh Ledematen bevonden, na welke ick mij vier mael des jaers begeve omme de Sacramenten aldaer te bedienen, wordende bij mijn afwezen door een Sieketrooster waergenomen; zoodat deze plaets door verloop van tijd zeer aanzienlijk staan te worden, nemende alle jaeren in Leeden toe, tot welke de Algenoegsame Godt zijn seegen wil vergunnen en ons bestralen met zijn genade en gunstige tegenwoordigheyt."

De volgende is de volledige

Naamlijst van Predikanten,

die de gemeente van tijd tot tijd bearbeid hebben:

1. Ds. Hercules van Loon, 1700 tot 1704.
2. Ds. Henricus Beck, 1704 tot 1726.
3. Ds. Solomon van Echten, 1732 tot 1736.
4. Ds. Wilhelm van Ghent, 1739 tot 1744.
5. Ds. Eduardus Arentz, 1747 tot 1749.
6. Ds. Johannes Appeldoorn, 1753 tot 1772.
7. Ds. Philippus Kuys, 1778 tot 1785.
8. Ds. Meent Borcherds, 1786 tot 1832.
9. Ds. Tobias Johannes Herold, 1832 tot 1857.
10. Ds. Johannes Henoch Neethling, 1858 tot 1904.
11. Ds. Daniel Stephanus Botha, van 1904.

De Eerste Predikant.—Eerst in het jaar 1700 mocht de gemeente een gevestigden predikant hebben. De naam van den eersten vasten leeraar was Hercules van Loon, die helaas! op den 27sten Juni 1704, zelfmoord pleegde. In eene gewone kerkeraads vergadering, den 28sten Maart 1701 onder zijn voorzitterschap gehouden, werden de volgende Resolutiën aangenomen: "Is geresolveerd den 17den April den H. H. Avondmaal te houden" *Wemmer Passman* en zijn huisvrouw in het suspens gecontinueerd." "*Adriaantje Tol* in het suspens gecontinueerd." "*Jan Janse Swart* en *Grietje Claasse Koen* in het suspens gecontinueerd."

Hercules van Loon.
Van der Bijl.
t.t.
Jacob van der Heijde.

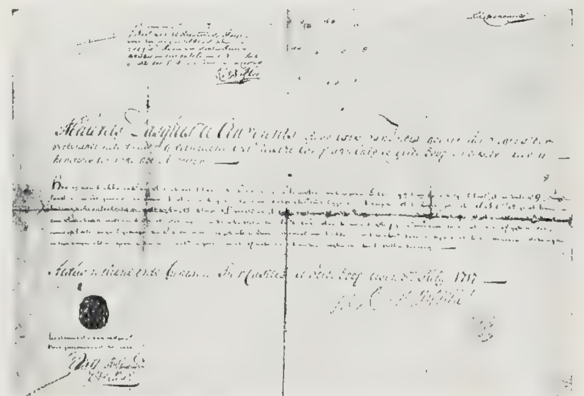

Zegel van de Drostdy Stellenbosch.

Ds. Henricus Bek was Ds. van Loon's opvolger in 1704. Gedurende zijn diensttijd werd een nieuwe kerk gebouwd, en wel op de plaats waar het tegenwoordige kerkgebouw gelegen is. Het eerste kerkgebouw dat in 1687 opgetrokken en reeds in 1689 vergroot werd, was in 1710 afgebrand. Deze brand, waardoor niet alleen de Kerk maar het geheele dorp op drie huizen na in de asch gelegd werd was te wijten aan de onvoorzichtigheid van een slaaf van den landdrost Samuel de Meurs die den jongen gebood "vuur in het vertrek te brengen." Vóór dit tweede Godshuis voltooid was werden de diensten waargenomen "eerstelijk ten huize van den Predikant Bek en kort daarop in een pershuize, toe behoorende aan den Heemraad Jan Botma." Om het bouwen te bespoedigen, gaf de Kaapstadsche Kerkeraad, die indertijd over eene som van £9,300 beschikken kon, daartoe eene leening, en met behulp van het armen fonds, alsmede door buitengewone collecten, werden de kosten gedekt. Doch eerst in het jaar 1722 werd de nieuwe kerk voltooid en zonder zolder, vloer orgel of consistorie kamer ingewijd. De gemeente telde toen—na een 36 jarig bestaan—slechts 60 lidmaten.

Een Lange Vacature.

De gemeente heeft veel geleden door lange vacaturen gedurende het eerste tijdperk van haar bestaan. Toen Ds. Beck in 1726 naar de Kaapstad verplaatst werd, werden de diensten te Stellenbosch gedurende een zeven jaren lange vacature eens in de maand door den dienstdoenden predikant van Drakensteyn (later Paarl) waargenomen. Dit werkte schadelijk voor beide gemeenten en gaf aanleiding aan den Kerkeraad van laatstgenoemde plaats om in 1729 aan de Classis Amsterdam als volgt over deze regeling te schrijven:—Wij twijfelen geensints of de eerw. Kerkeraden, zoo van de Kaap als Stellenbos zullen Uw Hoog Eerw. nu berigt hebben dat nu al omtrent drij en een half jaren geleden, door het verplaatzen van den Eerw. Heere Henricus Beck, na de Kaap, de Stellenbossche gemeente van haren herder en leeraar ontbloot is, en dat onze Eerw. predikant, Ds. Slicher daar één Zondag in de maant den predikdienst etc., waarneemt; zoodat de Stellenbossche gemeente bijna geheel en de onze ten deele, ontrieft zijn; 't welk nu en dan al eenige ongelegentheijt kan veroorzaken, aangezien eenige, onder deze gemeynte behoorende, wel zes, ja ook agt dagen reijzens landewaarts in wonen, die kinderen ten doop brengende, het zoo schikken dat zij des Zaterdagsavonts of Zondaagsmorgens hieromtrent zijn. Ja, het waarnemen van de Stellenbossche gemeynte is een zeer groote last voor onzen Eerw. predikant, wijl, Stellenbos ruym zes uren van zijne woninge afgelegen zijnde, hij dan genoodtzaakt is langs

Gouvernements Schenking van Kerkgrond.

bergen en dalen, door moeijelijke wegen, derwaarts te reijden, 't welk, voornamentlijk in de winter of regentijt zijn Eerw. een groot ongemak veroorzaakt; zulks ons nedrig verzoek is dat uw Hoog Eerw. zooveel in hun is, gelieven te helpen bezorgen dat voor de Stel-

lenbossche gemeynte een predikant werde beroepen en uytgesonden; 't welk wij van uw Hoog Eerw. waakzame zorge over deze gemeynten verwagten." In 1730 schreef de Kerkenraad van Stellenbosch als volgt: "Wij vinden ons genoodzaekt u WelEerwds. op 't eerbiedigste te versoeken dat uw WelEerwds. op onse gemeynte, waarinne veele leedematen zijn, gelieven te denken en besorgen dat wij, nae zoo lange van een herder ontbloot te zijn geweest, eens zoo geluckig mogen werden van een leeraar te ontvangen, die ons de fontein

De Kerk, Stellenbosch, van Binnen.

des leevens en 't heijl, ons door onsen Saligmaker toegesegt, wat meerder, als in den tijd van drie à vier jaeren is geschiet, mag verkondigen."

In 1732 gevoelde de Kerkenraden van Drakensteijn en Stellenbosch zich andermaal verplicht den toestand van de Stellenbossche gemeente onder den aandacht te brengen in de volgende bewoording: "Het meermaelen gedaene verzoek van onze gemeyntens, om deselve met benoodigte leeraeren te besorgen, zijn wij genoodzaekt tegenwoordig te vernieuwen, niet twijfelende sulks van de Eerw. Heeren en de Broederen in liefde sal opgenoomen worden. Vor allen eerstelijk verzoekende ende smeekende, voor de gemeynte van Stellenbos, alreedts omtrent seeven jaeren herderloos zijnde tot groot nadeel so der gemeynte ende der aenwassende jeugd, alsook tot schaede der diaconie; hetwelk vor die gemeynte seer bedroeft is." Groot was dan de blijdschap van kerkeraad en gemeente toen eindelijk in 1732 Ds. Salomon van Echten als vaste leeraar aangesteld werd en met zijne werkzaamheden een aanvang maakte. Lang mocht de gemeente Ds. van Echten niet behouden want reeds in 1736 werd hij door de Regeering naar Drakenstein verplaatst, "onder die mits, dat denselve de Stellenbos kerk meede moet blijven waarneemen, ter tijd toe, dat het d'Edele Heeren Majores gelieven zal, de openstaande plaats wederom door een bequaame leeraar te vervullen."

Van 1739 tot 1753.

Ds. Wilhelm van Ghent werd in 1739 aangesteld tot opvolger van Ds. Van Echten. Omtrent dezen tijd bestond de Kerkeraad uit de volgende personen: Jacob Cloete, J. de Wet, Js. Myburgh en A. Faure. Ds. Van Ghent arbeidde tot 1744 toen hij op den 10den October door den Heere opgeroepen werd. De Kerkeraad gaf aan de Classis Amsterdam onverwijld kennis van de door dit sterfgeval ontstane vacature, in eene missive, tegelijkertijd "zeer instandig verzoekende dat uw Wel-Eerwns. op onze gemeynte—in dewelke veele ledematen zijn en het getal dagelijks aangroeyt—goedgunstig gelieven te denken en te bezorgen dat wij zoo gelukkig mogen zijn, van weder een leeraar in deese herderloose gemeynte te ontfangen, die ons de Woorden des leevens en de Zaligheydt onder des Heeren genaderijken zegen mag verkondigen."—Aan dit verzoek kon de Classis uit hoofde van de schaarschheid van predikanten vooreerst niet voldoen. Eerst in 1747, op den 26sten September, werd er weer een vaste leeraar aangesteld in den persoon van den WelEerw. Eduardus Arentz. Gedurende de vacature werden de diensten om de beurt waargenomen

door Ds. Van Echten van Drakenstein en Ds. P. van der Spuy van Kaapstad. Lang werd het Ds. Arentz, niet vergund de gemeente te bearbeiden daar hij den 8sten Juli 1749 overleed. Men richtte dadelijk "een instandig verzoek" aan de Classis van Amsterdam om een anderen leeraar en dat wel opmerkelijk in precies dezelfde bewoordingen als bij de vorige gelegenheid alhoewel de Kerkeraad in 1749 uit gansch andere leden bestond, t.w., de heeren D. Malan, W. van As, S. Romondt en H.

en eendragt. En ofschoon 't saad van Gods hijligh Woord, ook hier valt op steenagtige plaatsen, zoodat men helaas! te veel op rotsen ploegen moet, zoo valt 't egter ook in goede aarde neder, in nederige en verbrijselde harten, die plaats geven voor vermaningen, bestraffingen en bestieringen,etc." In 1763 heette het in een ander verslag "dat de gemeente ruste en vrede geniet; dat het getal der ledematen 's jaarlijks toeneemt en dat de middelen der genade niet geheel vrugteloos worden bevonden."

De C. J. V. Zaal te Stellenbosch.

Cloete. Andermaal bleef de gemeente, die nu uit 130 lidmaten bestond jaren lang vacant. Zij moest zich tevreden stellen met preekbeurten af en toe door den predikant van Drakenstein waargenomen.

Diensttijd van Ds. J. Appeldoorn.

Eerst in 1753 werd de vacature aangevuld door Ds. Johannes Appeldoorn. "De gemeynte bevindt sigh nogh" zoo rapporteerde Ds. Appeldoorn in 1759 aan de Classis van Delft en Schieland, "in een gewenste vrede, liefde

In 1765 "dat de lievde tot den openbaren godsdienst meer en meer opgewekt wordt, en dat er gegronde hoope is dat het Woord des Evangeliums, schoon aan veelen vrugteloos, egter ook aan anderen verstrekte tot een reuk des levens ten eeuwigen leven." In 1769 was het met den godsdienstigen toestand der gemeente minder gunstig gestemd. "Wij moeten" zoo luidde het in het verslag van dat jaar, "tot onser droevheijd melden, dat, daar in voorige dagen deeze gemeijnte heeft uitgeblonken in het vlijtig en naarstig bijwoonen

van den openbaren godsdienst, thans van jaar tot jaar daarin zeer veragtert, dat er een algemeen verzuim van de middelen der genade en wel een ligt-agten bijzonder van de zoo nuttige en hoog noodzakelijke catechetische leerredenen onder ons heerscht. Hetwelk ons steedts biddende tot God doet wenschen, dat Hij door Zijn alvermogende genade-kragt des Geestes, onder de bedieningen des Woords, allen den zoodanigen het gevaar, hetwelk hun, wegens aanhoudend veragten van de middelen der genade, dreijgt, op het harte zoo wil drukken, dat zij van weg en staat mogen veranderen." Gelukkig kon men in 1772 van een verandering ten goede in den godsdienstigen toestand van de gemeente gewagen: "de gemeynte neemt jaarlijks in getal der leedematen hoe langer hoe meer toe; ook kan ik met blijdschap melden, dat de toevloed tot de openbare middelen der genade eer vermeerdert dan vermindert; wenschende dat het met hertbrekende genade des Geestes mag verzelt gaan, ter ontdekkinge van zondaren en bevordering in deugt en ware godsvrucht." Ds. Appeldoorn schijnt een man van waarachtige godsvrucht en diepen ernst te zijn geweest. Hij arbeidde 19 jaren in de gemeente. Dit is wat de Kaapsche Kerkeraad in een brief gedateerd 21 September 1772 aan de Classis Amsterdam aangaande hem getuigt: "De gemeente Stellenbosch is in rouw gedompeld door het overlijden van den WelEerw. en Geleerden Heere Johannes Appeldoorn, die gisteren, zijnde de 20ste September, des morgens omtrent tien uuren, in den ouderdom van zeven en veertig jaaren, vier maanden en eenige dagen, uit de armen eener hem lievhebbende en van hem zeer gelievde gemeente over welke hij omtrent negentien jaaren met allen lof ieverig en neerstig het ampt van eenen opziender heeft waargenomen, is weggerukt, en, gelijk wij met grond vertrouwen tot de ruste van Gods getrouwe knegten is overgebragt. Zijn WelEerw. wierd juist veertien dagen van te vooren, in het midden der bezigheden zijnes beroeps, onder het prediken, door eene beroerte overvallen, waarvan de gevolgen op den voornoemden tijd zijnen levensdraat afgesneden; zijne gemeente van een waardigen en bekwamen leeraar; zijne vrouw en drie kinderen van liefhebbende man en vader; ons van een zeer kundigen en van allen zeer geachten en gelievden broeder beroovt hebben."

De Diensttijd van Ds. P. Kuys.

Het duurde weer ettelijke jaren vóór dat de vacature opgevuld werd. Intusschen bearbeidde de predikant van Drakensteyn als Consulent de gemeente van tijd tot tijd. Ook namen de predikanten uit de Kaapstad er de diensten om de vier weken waar. In 1776 ontving men eindelijk bericht uit Holland dat Ds. Philippus Kuys door de Classis tot herder en leeraar benoemd was geworden. Met groote blijdschap zag de gemeente zijne overkomst tegemoet. "Wij zien eerlang de broeder Kuys tot vervulling van Stellenbosch tegemoed, en wenschen van harten, dat hij met een overvloedigen Evangelie-zegen tot ons moge komen, en uitgerust met eene ruime mate van des Heiligen Geest, tot uitbreidinge van de paalen zijnes Koninkrijks." In 1778 begon Ds. Kuys zijn dienstwerk in de gemeente. "Hij werd met lievde en achting ontvangen; geeft gegronde hoop van, onder Gods hulp en bijstand ten nutten en stichtinge zijner toevertrouwde gemeynte te zullen zijn." Lang werd het Ds. Kuys niet vergund in de gemeente te mogen arbeiden, daar hij haar reeds den 20sten Jan. 1785 in jeugdigen ouderdom door den dood ontviel. Er was merkbare zegen op zijn arbeid, gelijk blijkt uit de volgende extracten uit de verslagen van den staat van godsdienst aan de Classis Amsterdam, voor het jaar 1779: "Het Evangelie der Zaligheid wordt niet tevergeevs verkondigt; de lust tot de onderlinge bijeenkomsten neemt meer en meer toe; er zijn ook degenen die door hun gedrag betoonen te zijn, niet alleen hoorders, maar ook daders des Woords, waardoor de lust en iever van den herder niet weinig wordt opgewekt." Voor het jaar 1783: "Dat het getal der leedematen 's jaarlijks toeneemt en de middelen der genade niet geheel vrugteloos bevonden worden, zijn in dit jaar op belijdenis aangenomen 18, en met attestatie overgekomen 2, en gedoopt 50 kinderen." De geschiedenis vermeldt dat de gemeente door het heengaan van Ds. Kuys in diepen rouw gedompeld werd "daer zij sig geern in het ligt van dien leeraar

nog eenigen tijd had willen verheugen, dog onder welkers verlies sij sig in alle opsigte gelaten zoekt te gedragen, onder de stille versugtingen dat het Gode behagen moge haer te Zijner tijd wederom te voorzien met een man na Zijn hart, die in staat zal zijn om deese Zijne kudde te wijden met wetenschap en met verstand."

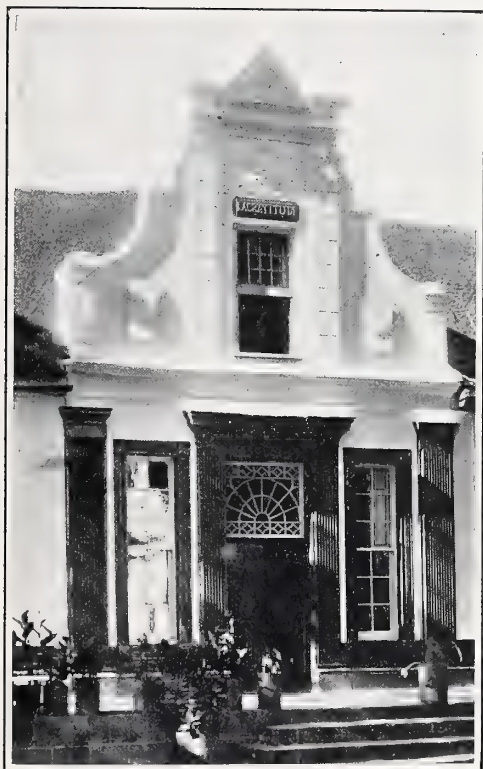
Ds. Meent Borcherds.
Ook Predikant te Kaapstad, 1785-1786.

Ds. Meent Borcherds.

Gedurende de vacature ontstaan door den dood van Ds. Kuys werden de diensten waargenomen door Ds. R. N. Aling als Consulent. In October 1786 kon de gemeente zich weer verblijden in het bezit van een eigen leeraar—den WelEerw. Meent Borcherds, die in de Kaapstad predikant was, maar bij de aankomst van Dr. H. R. van Lier verzocht had naar Stellenbosch te worden verplaatst. Den 3den September 1762 te Jengum in Oost-Friesland geboren, volbracht de jonge Borcherds zijne studien in de Godgeleerdheid te Groningen op 22 jarigen ouderdom en werd hij tot predikant aan de Kaap aangesteld. Hij verliet zijn vaderland op den 22sten December 1784, arriveerde hier op den 19 April 1785 en begon zijn dienstwerk in de hoofdstad een maand daarna. Van een zwak en ietwat zenuwachtig gestel werd weldra zijne gezondheid aangedaan—vandaar zijn verzoek om naar Stellenbosch te worden verplaatst, daar hij meende dat zijn zwakke borst en uitspraak beter voor een kleiner kerkgebouw geschikt was. Te Stellenbosch arbeidde hij, zoowel als aan de Paarl en te Hottentots Holland (Somerset) bij vacaturen onafgebroken tot den 9den December 1830, toen hij, wegens zwakke gezondheid, Emeritus werd en op pensioen aftrad. Hoe het Gouvernement over zijne diensten heeft gedacht blijkt uit de volgende aanhaling uit den brief waarin hij als Emeritus werd verklaard: "Ik ben door zijne Excellentie gelast, zijn leedwezen te kennen te geven over de omstandigheden, welke u bewegen om de geestelijke bezigheden op te geven, welke gij zoo lang en zoo getrouw hebt waargenomen; doch uit aanmerking van uwen gevorderden leeftijd en den droevigen staat van uwe gezondheid, welke gij opgeeft geen vooruitzicht van verbetering te beloven, gevoelt zijne Excellentie zich voldoende gerechtigd, om u het voorrecht te doen genieten van £300 pensioen per jaar naar het 26 Art. van de Kerkenordonanntie dezer Kolonie." Ds. Borcherds' arbeid te Stellenbosch was rijk gezegend. Dat blijkt o.a. uit een verslag aan de Classis Amsterdam waarin hij rapporteerde "dat het werk der bediening alhier niet zonder heylsaame uitwerkingen voort te brengen, verrigt wordt; dat hoewel er reedenen zijn om te wenschen, dat de Heere in ons midden in eene ruymere maate, dan tot nog toe geschied is, Synen Geest uitstorte over alle vleesch, het egter daerom in de gemeynte niet ontbreekt aan zulke die vrugten dragen des geloofs en der bekeeringe waerdig, en die, heyden met woord en wandel, Godt verheerlijken en hunne naasten tot stigtinge strekken."

Iemand die Ds. Borcherds van nabij gekend heeft, geeft dit getuigenis aangaande hem:—"Als leeraar was hij in leer en wandel onberispelijk; geoefend in de kundigheden tot zijn vak en ambt behoorende, oordeelde en redeneerde hij met gesond verstand en verwierp alle dweepzucht. Hij was niet gebonden aan

uiterlijkheden, maar schatte den inwendigen Christelijken toestand des menschen, den stillen en verborgen omgang met God, de erkentenis van des Zaligmakers verdiensten, en de nakoming en beoefening der Christelijke en zedekundige plichten, als de gronden waarop het gebouw des Christendoms moest gevestigd worden. Hij was verdraagzaam en wist gesprekswijze de schoonheden van den Christelijken Godsdienst zoo voor te stellen, dat daaruit troost zoo in leven als sterven gevonden werd—hij sprak dan beminnelijk en gepast. Een groot bewonderaar der Natuur zijnde,

"La Gratitude," Stellenbosch.

hield de starrenhemel des nachts en de aarde met hare wonderen meermalen zijne aandacht bezig. Gaarne was hij de Leidsman der Jeugd en voor hen die voorbereid werden om leeraar te worden de gulle vriend en welmeenende raadgever. Hij deelde bereidwillig met ruime teugen uit de bron zijner wetenschap en was waarlijk gelukkig wanneer hunne pogingen slaagden. Hij bestierde zijn huisgezin zachtmoedig—zuivere Godsdienst gaf de hoofdtoon —de vriend vereenigde zich met den Vader,—gezelligheid bekoorde den vreemdeling en landgenoot, en het geluk scheen aldaar ten minste tijdelijk haren zetel gekozen te hebben."

Het salaris van predikanten in dagen van Ds. Borcherds was zeer gering. In de eerste 20 jaren van zijn diensttijd te Stellenbosch was zijn tractement slechts £70 5s. per jaar. Dit bedrag werd in 1805 verhoogd tot £75, in 1812 tot £112 10s., 1820 tot £150, en in 1828 tot £300 per jaar. De huisvader bevond dat zijn inkomst niet toereikend was voor zijn gesin en zag zich genoodzaakt een stuk lands aan te koopen. Hij bebouwde den grond in zijne vrye uren en het behaagde God hem daarin zoo te zegenen dat hij een redmiddel vond voor de zijnen. Op een gedeelte van den grond bouwde hij zich een huis, en noemde het *La Gratitude* ten blijke dat hij het aan de goedheid Gods te danken had. In den frontgevel plaatste hij een afbeelding van Gods alziend oog. Deze woning met de afbeelding bestaat heden nog en is gelegen in de Dorp Straat. Vurig dankte hij God voor dezen zegen; meermalen vertelde hij aan zijne kinderen hoe hij in dit land slechts met één gouden geldstuk ter waarde van 11 shillings was aangekomen en hoe hij verre boven verwachting gezegend was. Hij was zeer gastvrij: het *welkom* was steeds de groete aan zijne besoekers.

Als geschiedschrijver maakte Ds. Borcherds zich ook verdienstelijk. In het *Zuid Afrikaansche Tijdschrift* van zijn tijd vindt men vele leerzame stukken uit zijne pen over de geschiedenis der Kaap Kolonie; vooral van het district Stellenbosch. Ook beminde hij de dichtkunde. Verscheidene gedichten werden door hem in druk gegeven, o.a. een Lierdicht *De Maan* waarin veel Godsdienst en gevoel doorstraalde. Hij was een der oprichters van het eerste Z. Afrikaansche Drukpers Genootschap in 1800 en van een Maatschappij ter aanmoediging van Landbouw, Kunsten en Wetenschappen. In een van de eerste voortbrengselen van de pers van dien tijd vindt men het volgende aangeteekend:—"Het gedicht ter gelukwensching van het Drukpers Genootschap het werk van den WelEerw. Heer Borcherds, Predikant te Stellenbosch. — Zijn WelEerw.

wordt voor dit sierlijk Adres bij deze door den Raad beleefdelijk bedankt." Als proeve van zijn dicht-talen laten wij hier het volgende gedicht volgen, door hem opgesteld bij het opmaken van een Register zijner familie voor het nageslacht:

Gelijk de baren van de zee, zoo rollen jaren en geslachten
Het eene voor, het andere na. voorbij en heen, eer wij 't [verwachten.
Het voorgeslacht zonk weg in 't meer der Eeuwigheid.
Ons die nu leven is hetzelfde lot bereid.
En gij! mijn lieve nageslacht! zult eenmaal, op den vloed [der tijden,
Ook naar datzelfde grondloos meer uw levenstroom zien [henen glijden.

Maar in den jongsten dag herleven w' allen weer,
Dan is de *Tijd* voorbij, dan heerscht de *Dood* niet meer.
Och! mogt ik allen in Gods gunst u in dat tijdstip zien [ontwaken
En tot des Hoogen Regters troon met mij blijmoedig zien [genaken;
Want wijl we allen eens gaan sterven vroeg of spaê
Beveel 'k u allen aan en bid om Zijn genaê.

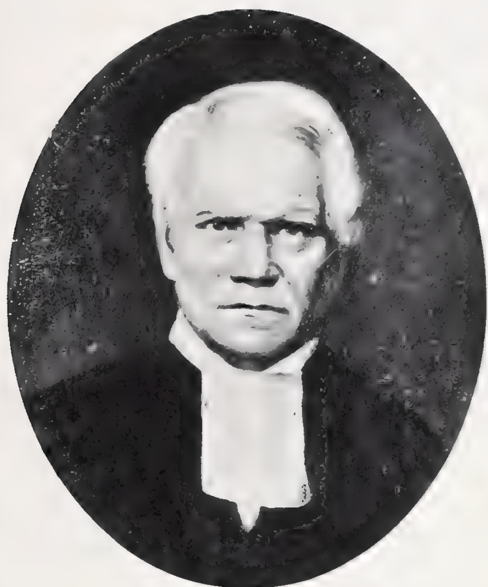
In 1824 werd de eerste Synode onzer Kerk gehouden. Van die eerste Algemeene Vergadering was Ds. Borcherds Scriba. Bij de 2de Synode in 1826 werd hij tot Moderator gekozen. Door zijne gemeente werd hij innig bemind. Ten blijke hiervan dient, dat hem den 22sten October 1826 door den Civielen Commissaris van Stellenbosch, den heer J. van Rijneveld, namens den Kerkeraad en de gemeente een Zilveren Vaas bij gelegenheid van den openbaren eeredienst werd aangeboden, met het volgende opschrijft:—"Opgedragen door de gemeente Stellenbosch aan den zeer waardigen Leeraar, den WelEerw. heer Meent Borcherds, op den 22sten October 1826, zijnde den dag waarop zijn WelEerw. deszelfs veertig-jarige leerrede daar heeft gedaan—als een blijk van hunne opregte achting en toegenegenheid, voor de diensten welke zijne Wel-Eerwaarde gedurende opgemeld langdurig tijdvak, met zoo veel ijver en getrouwdheid aldaar heeft waargenomen." Iemand schrijft:—"Nadat de leerrede gedaan en de plechtigheid was afgeloopen, rees de gemeente op, en voorgegaan door hun Herder, zongen zij het lied der Eendragt, den 133sten Psalm, met eene aandoening die de hartelijke liefde en betrekking bewees; want door de reeks der jaren waren al de leden meest door hem aangenomen of getrouwd, en de meesten zelven of hunne kinderen gedoopt en hadden kinderlijk gevoel voor hem opgevat."

Ds. Borcherds arbeidde onafgebroken en onvermoeid te Stellenbosch tot den 9den December 1830 toen hij wegens hoogen ouderdom eervol emeritaat ontving. Lang mocht hij niet op de aarde rust genieten want reeds den 28sten Februari 1832 ging hij zijne eeuwige rust in. Hij werd in het kerkhof bij de kerk begraven, in hetzelfde graf met zijne echtgenoote die eenige maanden tevoren plotseling opgeroepen werd. Met hem werd gelijktijdig begraven de echtgenoote van zijn opvolger, den WelEerw. T. J. Herold; beide lijken werden in de kerk voor de preekgestoelte, dat met zwart behangen was vooraf geplaatst. Een groot gedeelte der gemeente was verzameld om de begrafenisplechtigheid bij te wonen. Ds. A. Faure van de Kaapstad hield een treffende lijkrede "treffend voor vriend of maag, gepast op den toestand der overledenen, en opwekkend voor hen die overgebleven waren om de overblijfselen des Grijsaards en eene geliefde echtgenoote na te staren in het somber verblijf der dooden. Het dorp en omliggende buurte scheen in rouw—de aandoening en deelneming waren blijkbaar." Kort voor zijn dood had Ds. Borcherds na calculatieve berekening bevonden dat hij gedurende zijn diensttijd te Kaapstad en Stellenbosch had gedaan: 2670 Predicatien; gehouden 2200 catechisatien; gedoopt 4559; aangenomen 2125; getrouwd 879 paren; voor het werk des Heeren gecollecteerd £6570.

Ds. Tobias Johannes Herold.

Ds. Herold was reeds eenige maanden in de gemeente werkzaam toen Ds. Borcherds in 1832 overleed. Zijne bevestiging te Stellenbosch vond plaats op den 29sten Mei 1831 en wel door Ds. J. H. von Manger, predikant te Kaapstad, die de bevestigingsrede uitsprak over Jes. 28: 16. In den namiddag hield de bevestigde zijn intreerede tot de gemeente naar aanleiding Luk. 5: 32: "Ik ben niet gekomen om te roepen rechtvaardigen maar zondaren tot bekeering." Ds. Herold in 1788 geboren was de eenige zoon van vrome ouders die in het begin der vorige eeuw zich te Stellenbosch ter woon neerzetten en hun zoon tot de Evangelie-bediening bestemden. De jonge Tobias ontving zijne voorbereidende studiën onder

leiding van Ds. C. Fleck aan de Latijnsche School te Kaapstad tot zijn zestiende jaar toen hij in het begin van 1805 naar Holland vertrok en als student aan de Universiteit te Leyden werd ingeschreven. Na volbrachte studie onder de leiding der hoog-leeraren Van der Palm, Van Voorst, en Clarisse, werd hij door

Ds. T. J. Herold.

de Classis van Amsterdam geexamineerd en tot den predikdienst toegelaten. Tot leeraar der Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika geordend zijnde, trad hij kort voor zijne vertrek uit Holland in het huwelijk met Mej. Louisa Hoorn. De oorlog woedde destijds tusschen Frankrijk en Engeland en met niet weinig moeilijkheden ging de overkomst van Holland naar de Kaap gepaard. Hij moest een langen omweg kiezen, bereikte Londen, alwaar hij eenige beurten in de Hollandsche Kerk vervulde en werd eindelijk in 1811 met zijne gade in gezondheid verwelkomd in de ouderlijke woning te Stellenbosch. De jeugdige Ds. Herold werd dadelijk door den Gouverneur Sir John Cradock aangesteld tot leeraar van de toen pas gestichte gemeente George. Daar arbeidde hij tot 1823 toen hij naar de Paarl verplaatst werd. De gemeente Stellenbosch bediende hij 26 jaren. Pas negen maanden in haar midden werkzaam, trof hem een gevoelige slag in den plotselingen dood van zijn geliefde vrouw, wier lijk op denzelfden dag en uur werd bijgezet met dat van zijn grijzen voorganger. Het was voor hem en de zijnen en de gemeente een tijd van droefheid en rouw. Hij huwde later weer en wel met zekere weduwe J. Joubert die hem overleefde.

Op Zondag den 1sten Juni 1856 had Ds. Herold het voorrecht om gedachtenis te vieren aan zijn 25 jarige dienst in de gemeente. Zijne redevoering bij die gelegenheid was over Rom. 16 : 25—27. Het was dien dag juist 45 jaren dat hij in Holland tot leeraar was ingezegend. Eenige maanden later op 10 Augustus—zijn geboortedag, maakte eene Deputatie aan wier hoofd zich de WelEd. Heer D. van Ryneveld zich bevond hare opwachting bij den leeraar en bood hem namens de gemeente als een tastbaar blijk van toegenegenheid en liefde ten geschenke aan—een fraai mahonijhouten schrijftafel en stoel, met twee zilveren kandelaren, een inktkoker, een zilveren schenkblad, een grooten Bijbel met zwaren zilveren beslag, en een zilveren beker.

Ds. Herold arbeidde onafgebroken tot Augustus 1857, toen een toeval op den preekstoel hem noodzaakte een verandering van lucht ter versterking zijner krachten te beproeven. Het was echter te vergeefs. Tegen den raad zijner vrienden waagde hij het om naar de Kaapstad te komen ter bijwoning van de Synode die in October vergaderde; doch slechts bij de eerste zittingen kon hij tegenwoordig zijn. Te Stellenbosch teruggekeerd was het doopen van een zijner kleinkinderen de laatste daad welke hij als herder der gemeente verrichtte. Hij ontsliep den 10den December 1857. Een zijner laatste woorden waren : “ Het is alles wel.” In de lijkrede die door Dr. S. Heijns van de Kaapstad gehouden werd, werd de overledene beschreven—als leeraar, getrouw in de verkondiging van de zuivere leer des Evangelies—als vriend zijner gemeente belangstellende in haar ziele heil—als Christen zelfs te midden van rampen en droefheid een voorbeeld van gelatenheid en onderwerping aan den wil des Heeren. In de tweede Synode (1826) ageerde Ds. Herold als Scriba, terwijl de volgende Synode (1829) hem tot Moderator koos.

Ds. Johannes Henoch Neethling, H.zn. —Na het heengaan van Ds. Herold bleef de gemeente niet lang vacant. Reeds op den 18den Juli 1858 mocht zij haar nieuwen leeraar den WelEerw. Heer J. H. Neethling van Prins Albert in haar midden ontvangen. Het was een dag van groote blijdschap voor Stellenbosch. De bevestigingsrede werd gehouden door Ds. P. K. Albertyn naar aanleiding van Col. 1 : 28, terwijl de bevestigde voor zijn intreerede tot tekst koos Matt. 13 : 3, " Ziet een zaaier ging uit om te zaaien." Door Gods genade werd

Ds. J. H. Neethling.

het hem vergund om voor bijna 46 jaren het Woord des levens in de gemeente te zaaien en een groot en werkzaam aandeel te nemen in de uitbreiding van Gods Koninkrijk in Zuid Afrika totdat de Heere hem op den 26sten Februari 1904 tot hoogeren dienst opriep. Wij laten hier een korte levensschets van dezen voortreffelijken godsman volgen :—Ds. Neethling werd te Stellenbosch geboren op den 4den December 1826, uit eene aanzienlijke Kaapsche familie. Zijn overgrootvader, die in de krijgsdienst der O.I. Compagnie op reis naar Batavia de Kaap had aangedaan, bleef hier wonen, en werd de stamvader van een talrijk kroost. Een zijner zonen was Advokaat Neethling, die geene kinderen hebbende zijnen neef Hendrik Johannes drong diens eersten zoon zijnen naam te geven. Op negenjarigen ouderdom werd de kleine Johannes Henoch naar de Kaapstad gezonden voor zijne opvoeding. Hij nam zijn intrek in het huis van Advokaat Hofmeyr, wiens echtgenoote zijns vaders zuster was, en in wie hij eene tweede moeder vond. Die omgeving was hoogst gewenscht voor den knaap. Te Kaapstad bestond toen de zoowelbekende opvoedings-inrichting "Tot Nut van 't Algemeen," die misschien meer voor Zuid Afrika gedaan heeft dan eenige andere school in 't land. Het oudere geslacht heeft veel te danken aan die inrichting. In die school werd de jonge Stellenbosscher opgenomen. Daar vond hij gelijkgezinde makkers, en onder anderen den jongen Nicolaas Hofmeyr, slechts drie maanden jonger dan hij, met wien hij een vriendschapsband aanknoopte die altijd heeft bestaan. Op 17 jarigen ouderdom besloot hij naar Europa te gaan, ten einde een bedienaar des Evangelies te worden. Advokaat Neethling, ofschoon niet meer in leven, had daartoe de middelen verschaft. Utrecht was de Hoogeschool door Afrikaansche jongelingen bij voorkeur bezocht. In dien tijd—'t was het jaar 1846—bevond er zich een aantal godvreezende jonge Kapenaren aan die Hoogeschool, en bij dien kring sloot de jonge Neethling zich aan. John en Andrew Murray studeerden toen aldaar ; hun invloed, en die van hunnen kring werkten zeer weldadig op de vorming van den nieuwen aankomeling. 't Verblijf in Holland gaf gelegenheid tot veelzijdige ontwikkeling. Omgang met mannen als Prof. Royaards, Di. Merens, van Hoogstraten, van den Ham, van Oosterzee, Heldring, Beets—om van den Christendichter Da Costa niet te spreken—wier huis en hart voor den jongen Kapenaar opstonden, droeg veel bij tot zijne vorming voor het gewichtig ambt door hem later bekleed. Na volbrachte studie had hij gelegenheid eene of meer van de beroemdste universiteiten in Duitschland te bezoeken, en ook eene reis door Oostenrijk, Italie, Zwitserland, Frankrijk, Engeland en Scotland te ondernemen. Bij zijn

terugkeer, in 1850, koos hij uit de twee op hem uitgebrachte beroepen dat naar Prins Albert, welke standplaats hij in 1858 met Stellenbosch verwisselde. 't Was het jaar van de opening van het Theologisch Seminarie, zoodat hij zich vereenigd zag met zijne Utrechtsche vrienden John Murray en Nicolaas Hofmeyr. Toen de Transvaal in het jaar 1850 en daarna gevaar liep op de rots van maatschappelijke en kerkelijke verdeeldheid schipbreuk te lijden werd het Ds. Neethling vergund meer dan eens dat land te bezoeken. Tesamen met Di. A. Murray en A. A. Louw deed hij wat in vermogen was om de breuke der Kerk te heelen en haar voor afval te bewaren.

Wil men het leven van Ds. Neethling als leeraar in Zuid Afrika, zamenvatten, dan kan men zulks in twee woorden doen: ZENDING en OPVOEDING. Wat de leeraar van Stellenbosch gedaan heeft voor de ZENDING in ons land is algemeen bekend. Toen de negende vergadering van de Synode onzer Kerk gehouden werd in het jaar 1858, werd de eerste Zending Commissie benoemd. Di. P. Albertijn, A. Murray, N. Hofmeyr en J. H. Neethling werden alzoo gekozen, en Ds. Neethling nam van den aanvang het Scribaat op zich. Eerst met de aanstelling van een zaakgelastigde werd hij ontheven van de verantwoordelijkheid aan het financieele bestier verbonden. Bijna 35 jaren heeft hij dit liefdewerk met veel zelf-opoffering behartigd. Dat de OPVOEDING van de zonen des lands aan Ds. Neethling oneindig veel te danken heeft, is evenzeer een gescheidkundig feit. Trouwe vriend van het Theologisch Seminarie droeg hij die Inrichting op het hart, en toonde hij met woord en daad, hoe de bloei dier Inrichting hem ter harte ging. En dat Stellenbosch een naam heeft in Zuid Afrika voor zijn opvoedings-inrichtingen is zeker grootendeels aan hem te danken. Het Gymnasium en het Victoria College zijn blijvende getuigen van zijnen ijver en zijn belangstelling. De Bloemhof Meisjesschool dankt evenzeer haar ontstaan en haar ontwikkeling aan hem. Ook als redacteur van "De Wekker," mag zijn naam niet verzwegen worden. De Synode van 1890 koos hem als haar Assessor. In de vergaderingen onzer Kerk liet Ds. Neethling zich gelden; en zijne overtuiging sprak hij uit, zonder iemand naar de oogen te zien. Nog in de laatste Synode door hem in 1903 bijgewoond nam hij een warm aandeel aan de discussies, die gevoerd werden; en kon hij zijne innige verontwaardiging niet bedwingen, als hij sprak van het lijden van ons volk en onze Kerk ten gevolge van den gruwelijken oorlog en de vreeselijke krijgswet. Voor zijne gemeente, die hem beminde, was hij de trouwe raadsman en vriend. Zijn vriendelijk en innemend voorkomen, zijn oprechtheid en openhartigheid, zijne deelneming zullen niet licht vergeten worden. Nederig in gezindheid, standvastig in karakter, onverschrokken in handelwijze, liefderijk in geaardheid, toegewijd aan zijn werk zal zijn naam nog lang in gezegend aandenken blijven. Tegen het einde van 1852 huwde hij met Mej. Maria Murray, oudste dochter van Ds. A. Murray, Sr., van Graaff-Reinet, welk huwelijk met een twaalftal kinderen gezegend werd, 7 zoons en 5 dochters.

Ds. Neethling's opvolger te Stellenbosch, de WelEerw. Heer DANIEL STEPHANUS BOTHA, werd Vrijdag, den 9den December 1904, als herder en leeraar bevestigd. De HoogEerw. Prof. N. J. Hofmeyr, D.D., hield de bevestigingsrede naar aanleiding van Joh. 4 : 34, terwijl de bevestigde op den volgenden Zondag zijn intree-rede tot de gemeente uitsprak over de woorden uit Openb. 1 : 7. De Synode van 1906 koos Ds. Botha als haar Assessor.

Het Theologisch Seminarie te Stellenbosch.

Reeds in hare eerste Synode, in 1824, kwam de stichting van een Theologisch Seminarie, in verband met de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika, ter sprake. Geen besluit kon er genomen en ten uitvoer gebracht worden omdat de Kerk toen nog onder den Staat stond. Zonder diens toestemming mocht zij tot niets besluiten. Twee Commissarissen-politiek hadden zitting in de Synode en hadden het recht van veto in den naam der regeering. 't Is te begrijpen dat er geen voortgang kon zijn, en dat de uitbreiding der Kerk op alle mogelijke wijze werd gestremd.

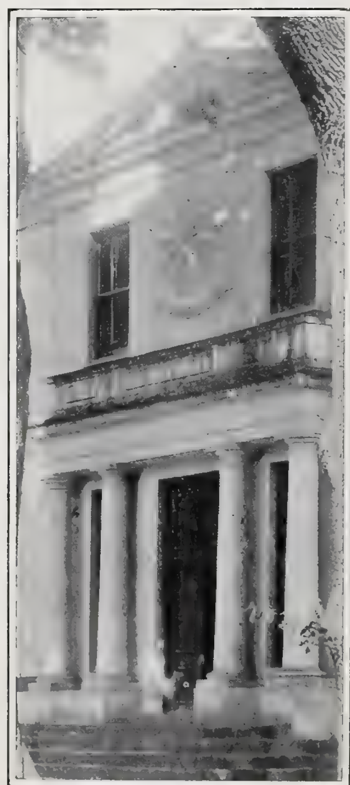
Zoo kwam het dat eerst in 1859 het zoo lang begeerde Seminarie kon worden tot stand gebracht. Klein was het begin. Met twee professoren—Ds. John Murray—toen predikant van Burghersdorp en Nicolaas Jacobus Hofmeyr —toen predikant van Calvinia, en vier studenten moest men beginnen. Drs. Beet en Van den Ham werden uit Nederland geroepen, doch lieten zich de keuze niet welgevallen. Ds. Van der Lingen, predikant aan de Paarl, gaf ook geen gehoor. De hierboven genoemde mannen door de Synode gekozen konden hun werk aanvaarden op 1 November 1859. Bijna twintig jaren lang bleven zij het werk alleen verrichten, totdat in 1877 Ds. Johannes Izaac Marais, predikant te Hanover, als derde professor bij het onderwijzend personeel werd gevoegd. Bij het overlijden van Prof. Murray in 1882 werd Ds. Pieter Jacobus Gerhardus de Vos van Riversdale als opvolger aangesteld. In Juli 1899 werd Ds. C. F. J. Muller tot vierden professor benoemd. Aan het einde van 1907 treedt Prof. Hofmeyr na 48 jarigen arbeid in de Kweekschool af. Ds. A. Moorrees (Paarl) is tot zijn opvolger benoemd.

OPENING DER KWEEKSCHOOL.

Op den 1sten November, 1859 werd het Seminarie geopend met de heeren E. Z. J. de Beer, C. S. Morgan, W. Robertson en W. P. Rousseau als de eerste studenten. Groot was de feestvreugde. Meer dan 1,300 menschen waren in de kerk aanwezig om de feestrede door Prof. Hofmeyr naar aanleiding van 1 Cor. 3 : 9 aan te hooren. Eene schare van 800 verdrong zich *buiten* de Kerk. Het oude Drostdij gebouw was met bloemkransen versierd, en "bogen van groen loofwerk" zoo schrijft een geestdriftvolle ooggetuige "waren hier en daar opgericht," terwijl "het terrein voor de kweekschool in een lust warande was herschapen." Na de godsdienstoefening in de Kerk ging men in plechtigen optocht naar het Seminarie gebouw. Toen de deur in den naam des Drieëenigen Gods door Ds. Philip Faure (Moderator Synodi) geopend werd stond de talrijke schare met ontbloot hoofd. Toen men binnen trad werd een loflied aangeheven door een zang-koor ondersteund door het plaatselijke muziek-corps. De openingsrede werd uitgesproken door Prof.

De Theologische Kweekschool. (De tegenwoordige gebouwen).

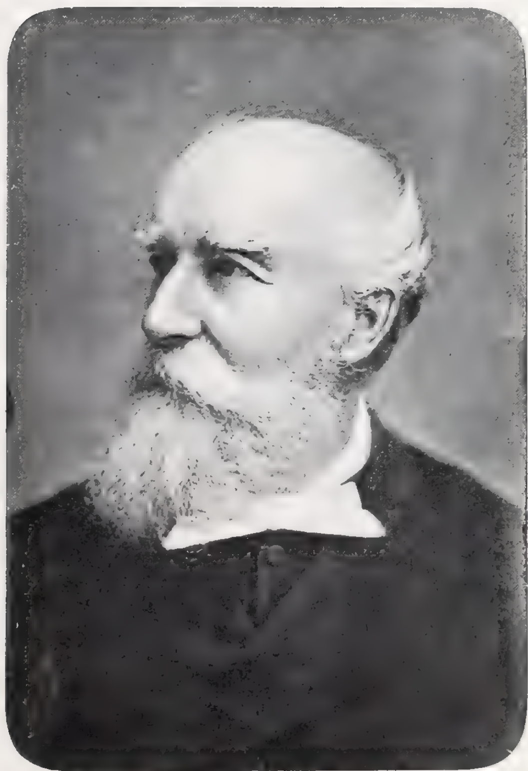

Het oude Drostdy Gebouw.

Murray die tot onderwerp koos: "De studie der Theologie in Zuid Afrika." In den avond werd het dorp verlicht. Boven de deur van het seminarie flikkerde een sierlijke transparante met de spreuk *Soli Deo Gloria* (God alleen de eer) met twee daarboven zwevende engelen, die de letters I.H.S. (Jezus de Zaligmaker der menschen) in handen hielden. Sedert de stichting van de Seminarie zijn er 308 predikanten uit de leerschool gegaan. Ettelijken hunner arbeiden op het buitenlandsche zendingveld; terwijl het gemiddeld aantal studenten tot 50 geklommen is. De Stellenbossche gemeente deed bij de oprichting van het Seminarie een aanbod van de Drostdij gebouwen die naar het doel ingericht, later vergroot en in 1905 naar de nieuwe vereischten des tijds veranderd werden. Wij laten hier volgen een KORTE LEVENSSCHETS van ieder der Hoog. Eerw. Professoren.

PROF. N. J. HOFMEYR, D.D.

Nicolaas Jacobus Hofmeyr is een afstammeling van een der broeders Hofmeyr die omtrent de helft der achttiende eeuw zich in de Kaap Kolonie hebben gevestigd. Hij werd den 8sten Maart 1827 in de Kaapstad geboren. Hij genoot zijne opvoeding aan de destijds bloeiende en uitstekende school genaamd "Tot Nut van 't Algemeen." Later genoot hij het onderwijs in de klassieke talen als private leerling van den uitstekenden onderwijzer Dr. Changuion. In 1847 begaf hij zich naar de Universiteit te Utrecht in Nederland om aldaar tot Leeraar der Kaapsche Hollandsche Kerk te worden voorbereid. Terwijl hij bezig was zich voor 't doctorale examen in de Theologie toe te rusten, kreeg zijne gezondheid zulk een knak, dat hem geraden werd, tot behoud van zijn leven, terstond naar het warme Zuid Afrika terug te keeren. Dit deed hij dan ook na op den 22sten Mei 1850, in den Haag door de "Haagsche Commissie" te zijn geexamineerd en geordend. In Sept. 1851 deed hij zijn intrede in de gemeente Calvinia, die hij echter in 1858 verlaten moest, om in den loop van dat jaar tesamen met John Murray den professoralen arbeid aan 't pas gestichte Theologisch Seminarie te beginnen, een arbeid waaraan hij nog met overminderden ijver bezig is. Hij was een der oprichters van 't Stellenbosche Gymnasium, en van de Bloemhof Meisjesschool.

Professor N. J. Hofmeyr, D.D.

PROF. J. I. MARAIS, B.A., D.D.

Johannes Izaac Marais werd geboren op den 23sten Augustus 1848 te Kaapstad. Zijn voorbereidend onderwijs genoot ook hij aan de toenmaal hoog-geroemde schoolinrichting bekend als "Tot Nut van 't Algemeen." Later bezocht hij het Zuid Afrikaansche College, waar hij in 1866 de gouden medaille verwierf. Vandaar ging hij naar het Theologisch Seminarie te Stellenbosch, waar hij vier jaren de lessen volgde, en toen naar Europa ging ten einde de Hoogescholen van Edinburg en Utrecht te bezoeken. Door Prof. Calderwood van de Edinburgsche Universiteit werd hem een professoraat aan eene Indische Hoogeschool aangeboden die door hem echter van de hand werd gewezen. Naar zijn vaderland teruggekeerd werd hij in 1873 beroepen naar de gemeente Hanover. Die gemeente was toen in tweën gescheurd van wege den kerkelijken strijd in verband met Ds. Thomas Burgers, later president van de Transvaal, wiens opvolger te

Hanover Ds. Marais was. Door zijne bemiddeling werden de twee partijen tot ééne gemeente vereenigd. In 1877 werd hij te Stellenbosch aangesteld als Derde Professor aan het Theologisch Seminarie, en nam hij zijn

Professor J. I. Marais, D.D.

plaats als collega in naast zijn vroegere leermeesters, de professoren Murray en Hofmeyr. Te Stellenbosch had de nieuwe professor ruime gelegenheid om als bestuurslid van den Raad van het Victoria College en van het Bloemhof Seminarie zich met opvoedingszaken bezig te houden. In 1885 werd hij als Lid van den Raad der Kaapsche Universiteit; en sedert 1883 is hij president van den Raad van Victoria College.

Prof. P. J. G. De Vos.

Pieter Jacobus Gerhardus de Vos werd op den 29sten October 1842 op eene boerenplaats nabij het dorp Worcester geboren. Zijne voorbereidende opleiding genoot hij vooral in de school van den heer A. N. Rowan, die te Worcester eene bloeiende school had en later Inspector van Scholen in de Kaap Kolonie was. Zijne eerste lessen in Latijn en Grieksch ontving hij aan de Paarl van den heer Rosenschweig en daarna bracht hij drie jaren aan het Z. A. Athenæum in de Kaapstad door, waar hij zich tevens voorbereidde voor het Admissie-examen van het Theologisch Seminarie. Na zijn Candidaats-examen is hij naar Edinburg

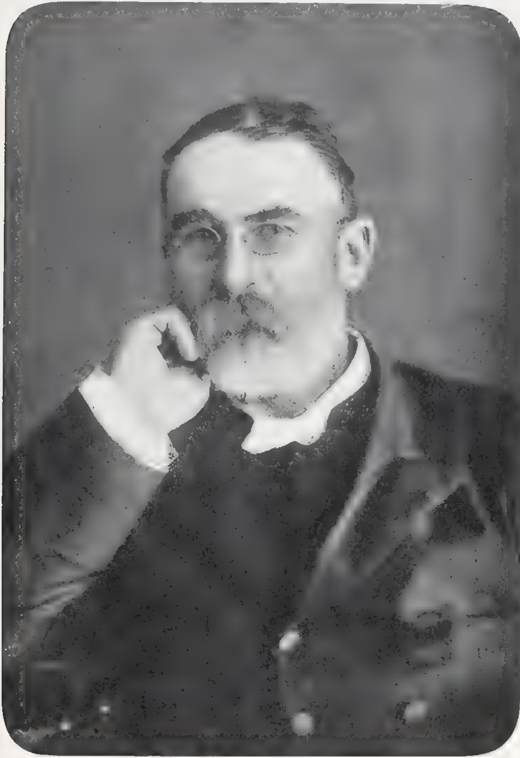
Professor P. J. G. de Vos.

gegaan waar hij in "The New College" de klassen bijwoonde; en daar de Synode der Vrije Schotsche Kerk hem de jaren aan 't Seminarie te Stellenbosch doorgebracht toerekende, kon hij in 1866 zijn laatste examen aldaar afleggen en als predikant dier Kerk erkend worden. Na ook in Utrecht eenige maanden de klassen bijgewoond te hebben is hij naar zijn vaderland teruggekeerd en werd in 1867 als predikant van Piquetberg ingezegend. Na vier jaren aldaar met zegen gearbeid te hebben, is hij vooral ter wille van zijne gezondheid naar het koeler klimaat en de kleiner gemeente van Caledon verhuisd. Daar was hij de opvolger van den waardigen Ds. P. K. Albertijn, die als emeritus predikant in die gemeente woonachtig was. In het jaar 1880 nam hij een beroep naar Riversdale aan, waar hij slechts drie jaren mocht doorbrengen, toen hij als Professor in de Theologie te Stellenbosch werd aangesteld

in de plaats van Prof. John Murray, die kort te voren overleden was.

PROF. C. F. J. MULLER, B.A.

Christoffel Frederik Jacobus Muller werd den 22sten December 1845, in de nabijheid van Graaff-Reinet geboren. Van zijn 7de tot zijn 14de jaar genoot hij achtereenvolgens onderricht aan een private school, aan de Gouvernementschool, aan de Kerkschool en aan een private Engelsche school. Toen de laatstgenoemde ophield te bestaan, werd hij voor eenige maanden aan 't Civiele Commissaris Kantoor en toen bij een Procureur en Notaris geplaatst, om in dit vak opgeleid te worden. Daar hij van zijn vroegste jeugd lust tot het leeraars-ambt had, zette hij privaat zijne studiën voort, gebruik makende van zoodanige hulp als toen te bekomen was. In Januari 1865, toen hij als Procureur en Notaris kon toegelaten worden, wist hij zijne ouders te bewegen hem naar 't Graaff-Reinet College te zenden, alwaar hij zijne voorbereidende studiën onder de Proff. Gill en Guthrie voortzette. Daar er niemand was, die hem onderwijs in 't Hebreeuwsch en in 't Hollandsch geven kon, ging hij voor 3 maanden naar Murraysburg, alwaar hij de hulp van Ds. J. H. Hofmeyr had. In October 1866 kwam hij met lof door zijn Admissie Examen, en in Januari 1868 behaalde hij "Het 2de Klas Certifikaat in de Letterkunde en Wetenschappen," destijds uitgereikt door de "Board of Examiners." In November 1871 werd hij tot de Evangelie-bediening toegelaten en den dag daarop tot hulpprediker in de Kaapstad aangesteld. In Juli 1872 werd hij te Swellendam als leeraar dier gemeente geordend. In December 1877 werd hij te George bevestigd. In 1881 bracht hij een bezoek aan Europa, Egypte en een deel van Palestina. In 1885 doorreisde hij als afgevaardigde der Kaapsche Synode de Transvaal en Natal en bezocht de Zendingstaties der Ned. Ger. Kerk. In Maart 1887 werd hij als opvolger van Ds. A. D. Luckhoff in de Kaapstad bevestigd, en in Februari 1891 als leeraar van de toen zelfstandig geworden gemeente "De Nieuwe Kerk." In 1896 woonde hij als afgevaardigde der Kaapsche Kerk het Pan-Presbyteriaansche Concilie te Glasgow bij, en bracht ook een bezoek aan de Vereenigde Staten van Amerika. In 1897 werd hij tot Scriba der Synode, en 1899 tot vierden professor aan 't Theologisch Seminarium gekozen.

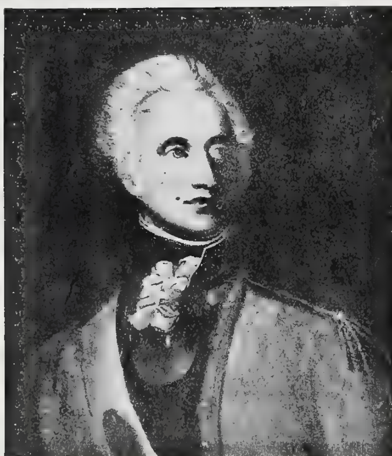
Professor C. F. J. Muller, B.A.

Wijlen Prof. John Murray, M.A.

De Gemeente Somerset West.

DEZE gemeente gesticht in 1819, maakte voor dien tijd een deel uit van de gemeente Stellenbosch. Onder hare stichters kunnen genoemd worden de namen van de heeren M. W. THEUNISSEN, W. D. MORKEL, P. H. MORKEL en D. J. MORKEL. Haar eerste benaming HOTTENTOTS HOLLAND werd later veranderd in die van Somerset naar LORD CHARLES SOMERSET gedurende

Lord Charles Somerset.

wiens diensttijd als gouverneur de schichting plaats heeft gevonden. In 1818 kochten de stichters een stuk gronds van de plaats Cloetenburg behoorende aan den heer Douw Gerbrand Steijn en begonnen daarop een Kerk te bouwen. Het Kerkgebouw werd in 1819 ingewijd waarschijnlijk door den Wel-Eerw. Meent Borcherds van Stellenbosch, die vóór de aanstelling van een vasten leeraar, als consulent, het dienstwerk heeft verricht. Een orgel werd van den heer E. K. Green, te Kaapstad gekocht. In 1819 werd er door een watervloed groote schade aan de Kerk en Pastorie veroorzaakt. In het begin was de gemeente zeer klein en arm —zoo zeer dat de heer D. J. van Rijneveld, landdrost te Stellenbosch, die als Commissaris Politiek de Kerkeraads Vergaderingen bijwoonde zich genoodzaakt gevoelde aan den Gouverneur kennis te geven dat men naar zijne meening niet in staat zou wezen om de gewone onkosten te bestrijden. De regeering wou dan ook geen geldelijke ondersteuning geven voor het salarieeren van een predikant, voorlezer of koster voordat als de noodige gebouwen kant en klaar door de gemeente zelve daargesteld waren geworden. Er schijnt heel wat ontevredenheid geweest te zijn met de wijze waarop de zitplaatsen door de oude Kerkvaders uitgegeven zijn geworden Zoo b.v. klaagde zekere weduwe P. Urie bitterlijk dat de stoelen haar en hare dochters aangewezen zoo zeer naar achteren in de Kerk geplaatst waren geworden ; zij maakte aanspraak op een meer prominente positie daar wijlen haar echtgenoot toch Ritmeester was sedert den 8sten Juli 1795, "zijnde hij op dien dag aangesteld als Ritmeester en Eerste Pikeur bij het Regiment Husaren in Hollandsche dienst, daar hij te voren als eerste Pikeur bij het regiment guarde in dienst van den Prins van Oranje gediend had." De heer C. D. WENTZEL was de eerste Voorlezer der gemeente tegen een salaris van 200 Rds. per jaar ; jaren lang moest hij echter het werk zonder eenige betaling doen omdat er geen geld in de kas was omdat hem te betalen ; hierover ontevreden, bedankte hij, waarop de heer J. R. MOSTERT als zijn opvolger aangesteld werd. Behalve de bovengenoemde stichters der gemeente hebben ook de heeren D. de Villiers, P. Roos, F.zn., W. de Vos, D. Brink, P. G. Meijburgh, D. Malan, H. Hendrikse, de gemeente in het begin als Kerkeraadsleden gediend. In 1822 ontving de gemeente de blijde tijding dat de Gouverneur

DS. JOHANNES SPIJKER,

van Swellendam, had aangesteld als leeraar van Somerset. In dat zelfde jaar werd er wederom groote schade door een geweldigen

watervloed aan de Kerk pastorie aangebracht. De Kerkeraad gevoelde zich genoodzaakt om bij andere gemeenten aan te kloppen voor hulp om de aangebrachte schade te herstellen. Men ontving ook een leening gelds daartoe van de Regeering. Daar de reparatie aan de pastorie echter niet zoo spoedig als noodzakelijk was kon volbracht worden zoo besloot de Kerkeraad in 1823 de plaats van den heer G. van Sittert grenzende aan het dorp, tot eene predikants woning te koopen. Tegen het einde van dat zelfde jaar aanvaardde Ds. J. Spijker zijn dienstwerk in de gemeente. De Kerkeschuld bedroeg toen de som van 26,000 rijksdaalders. De leeraar deed wat in zijn vermogen was om de schuld te verminderen en dit gelukte hem ook met medewerking van de gemeenten Kaapstad, Paarl en Stellenbosch. Naar de eerste Synode der Kerk die in 1824 gehouden werd, werd de ouderling D. J. Morkel afgevaardigd om samen met den leeraar de gemeente op die vergadering te vertegenwoordigen. Ds. Spijker beijverde zich zeer in het belang van de opvoeding van de jeugd. In 1829 nam hij een beroep aan naar de gemeente Zwartland (Malmesbury).

[Voor portret van en vollediger bericht omtrent Ds. Spijker zie onder Kaapstad.]

Zending van Ds. George Thom.

Na het vertrek van Ds. Spijker bleef de gemeente een jaar lang vacant. Ds. M. Borcherds van Stellenbosch werd door het Gouvernement tot Consulent aangesteld en ontving voor zijne diensten in die betrekking £37 - 10 - 0 per jaar. In 1830 werd Ds. James Edgar destijds predikant te Durban tot vasten leeraar aangesteld. Ds. Edgar was geboortig uit Schotland vanwaar hij op uitnoodiging van Ds. George Thom van Caledon naar Zuid Afrika kwam. Ds. Thom was namelijk in 1820 naar Europa afgevaardigd om in Schotland uit te zien naar predikanten en onderwijzers voor onze Kerk in dit land. Het gelukte hem om in overleg met Graaf Bathurst, indertijd Secretaris van Staat voor de Koloniën een plan te beramen om proponenten van de Kerk van Schotland te bewegen het leeraarsambt bij de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika te aanvaarden nadat zij eerst in Holland voor eenigen tijd zich in de Hollandsche taal zouden hebben geoefend. Te Glasgow en Aberdeen werden Commissiën benoemd om in correspondentie te treden met proponenten en zoo zij gewillig waren naar de Kaap te komen met hen de noodige schikkingen te maken. Aan Ds. Thom komt dus de eer toe om bij het dringend

Ds. George Thom.

gebrek aan predikanten en onderwijzers een plan te hebben uitgedacht en in werking gebracht om onze Kerk met een aantal goede leeraars te voorzien. Door de Commissie te Aberdeen werden in 1822 uitgezonden: Ds. Andrew Murray (Graaff-Reinet), en de heer (later Dr.) W. Robertson (Swellendam); in 1824 Ds. C. Fraser (Beaufort West); in 1825 Ds. G. Morgan (Somerset Oost); in 1833 Ds. John Cassie (Caledon) en Ds. Robert Shand. Door de Glasgow Commissie werden uitgezonden: Ds. Henry Sutherland (Worcester) in 1824, Ds. A. Smith (Uitenhage) in 1822, Ds. J. Edgar in 1828 en Ds. A. Welsh in 1833. De meeste hunner zijn mannen geweest die op onze Kerk een onberekenbaren invloed hebben uitgeoefend.

Ds. James Edgar.

Ds. Edgar arbeidde te Somerset West ruim 17 jaren, van 1830 tot 1848. Hij was een man van godzaligen en voorbeeldigen levenswandel. Hij stelde groote belang in het tijdelijk en eeuwig welzijn zijner kudde. Gedurende zijn diensttijd werd een groot gedeelte van de Kerkeschuld, die de gemeente zoo zeer kwelde, afbetaald. Hij ontsliep den

22sten Maart 1848. In de eerste Ringsvergadering na zijn dood gehouden werd in het verslag van den staat van godsdienst in de gemeente het volgende getuigenis door den Kerkeraad aangaande den ontslapen leeraar afgelegd :—" Gelijk wij verzekerd zijn dat Ds. Edgar's einde volstandig is geweest aan zijn gansch voorbeeldigen wandel en zijne nagedachtenis bij ons altijd in zegening zal blijven, zoo twijfelen wij niet of zijn gemis als Ringsbroeder zal ook betreurd worden." In hetzelfde verslag wordt ook dit gezegd :—" Ds. Edgar had kort voor zijn dood het genoegen te bespeuren dat de opkomst tot 's Heeren voorhoven talrijker werd waartoe zijn laatste huisbezoeking in de maand December 1847 niet weinig heeft toegebracht gevoegd bij droevige sterfgevallen die vele onnadenkenden met ernst, dood en eeuwigheid voor oogen stelden en het heil hunner onsterfelijke zielen deden behartigen " Nog lezen wij in hetzelfde rapport :—" Wij verblijden ons over het vooruitzicht van een verbeterden staat van die menschen die door overtollige wijnhuizen waarbij wij vroeger uwe aandacht bepaald hebben afgeleid zijn geworden ter gebruikmaking der genademiddelen doordien het Gouvernement behaagd heeft te gelasten dat de politie een wakend oog houde en de ongebondenen in het nieuw vervaardigd gevangenhuis zou opsluiten."

Ds. Johan Frederik Reitz (Phil. Dr.).

De vacature ontstaan door het afsterven van Ds. Edgar werd zeer spoedig aangevuld. Zijn opvolger, de WelEerw. Dr. J. F Reitz werd reeds op Zondag den 17den September, 1848

Dr. J. F. Reitz.

door den toenmaligen Consulent Ds. T. J. Herold van Stellenbosch bevestigd. De Kerkeraad bestond toen uit de volgende B.B. :—Ouderlingen, H. J. Morkel, D. J. de Villiers ;

Het Orgel en Rostrum in de Somerset West Kerk.

Ds. P. J. Pienaar.

en diakenen, P. E. Scholtz, T. Roos en H. Hendrikse, terwijl de gemeente 545 zielen en 169 leden telde. Dr. Reitz, een Afrikaander van geboorte, werd tot de evangelie-bediening opgeleid te Heidelberg (Duitschland) en Leyden (Holland) en behaalde in de eerstgenoemde plaats den graad van Doctor in de Philosophie. Een man die zich niet liet gelden als een van de sprekers in onze Kerk was hij nochthans van veelzijdig nut. Zoo heeft hij haar jaren lang gediend als examinator bij het proponents examen in de geschiedenis der leerstellige Godgeleerdheid en philosofie. Hij was zeer stelselmatig in alles wat hij deed; matig en eenvoudig in levenswijze; vriendelijk en bescheiden in zijn omgang. Zijne weldoordachte preeken werden door zijne gemeente gewaardeerd. Een niet heel sterk en zeer zenuwachtig gestel belette hem echter zich zoo in den omgang aan zijne gemeente te geven als hij zelfs meermalen verklaard te hebben gewenschte. Toch was hij bij haar zeer geacht en bemind. In 1873 vierde hij gedachtenis aan zijn 25 jarige evangeliebediening in de gemeente die hem bij die gelegenheid een kostbaar geschenk als blijk van de toegenegenheid en liefde schonk. Gedurende zijn diensttijd werd het kerkgebouw aanmerkelijk verbeterd en een aanvang gemaakt met godsdienstoefeningen in de wijk Palmiet Rivier. Dr. Reitz arbeidde bijna 42 jaren lang schier afgebroken in de gemeente In 1890 gevoelde hij zich gedwongen wegens klimmende levensjaren en afnemende lichaamskrachten aanzoek te doen om eervol emeritaat dat dadelijk toegestaan werd. Hij bleef te Somerset West wonen en ontsliep daar op Zondag den 1sten November 1896.

Ds. Pieter Johannes Pienaar.

Op den 29sten Januari 1891 werd de tegenwoordige leeraar, Ds. P. J. Pienaar, door wijlen Ds. J. H. Neethling tot opvolger van Dr. Reitz bevestigd. Gedurende zijn diensttijd werd de Kerk van een kostbare orgel voorzien en de werkzaamheid der gemeente naar den kant van Palmiet Rivier (waar de heer S. Malan een goed werk doet), Somerset Strand, Sir Lowry's Pass en Gordons Baai aanmerkelijk uitgebreid. Ds. Pienaar is een warme zendingvriend. Als lid en Secretaris der Binnenlandsche Zending Commissie heeft hij onze Kerk kostbare diensten bewezen. In 1903 achtte de Kerkeraad het noodzakelijk om een tweeden leeraar voor de gemeente met specialen werkkring aan 't Strand, te beroepen. De keuze viel op

De Somerset West Kerk.

Ds. Willem Johannes Conradie,

destijds predikant te Sutherland. Hij nam het beroep aan en werd den 19den April 1904 bevestigd door Ds. J. P. van Heerden van Kaapstad, die de bevestigingsrede hield. Een later voornemen om het Strand, dat jaarlijks door duizenden bezocht wordt, tot eene afzonderlike gemeente te verklaren, werd opgegeven.

Postcriptum.—Hier volgen eenige wetenswaardige bijzonderheden uit de oude kerkboeken de gemeente:—

(*a*) *1ste kind gedoopt.*

Naam: Pieter Gerhard, geb. 15 Maart, gedoopt 9 April, 1820.
Vader: Pieter Gerhard Myburgh.
Moeder: Hester Anna Morkel.
Getuigen: Pieter Voutelin van der Byl.
Isabella van Breda.
Pieter Gerhard van der Byl, A.zn.

(*b*) *Eerste Huwelijk Voltrokken*

11 Juni 1820.
Hercules Morkel, Hercules zoon
van Cabo de Goede Hoop,
Burgher alhier, jongman
met
Geertruyda Woutrina de Vos
van Cabo voornoemd, jongedochter.

(*c*) *Eerste lidmaat aangenomen.*

14 October 1820
Hendrik Rijk de Vos.

(*d*) *Namen van voormalige voorlezers*

C. D. Wentsel, J. R. Mostert, L. Beil, J. B. J. Kachelhoffer, F. B. de Villiers, G. Barger, W. Voges.

De Somerset Strand Kerk.

De Gemeente Durbanville.

De stichting van deze gemeente voorheen "Tijgerberg" genoemd, dagteekent van het jaar 1825. Met goedkeuring van den Gouverneur Lord Charles Somerset kwamen de inwoners aan de Koe- en Tijgerbergen in dat jaar onder elkander overeen om een Kerkgebouw aan de "Pampoenenkraal" te stichten alwaar zij niet alleen gezet 's Zondags den openbaren Godsdienst waarnemen konden, maar waardoor ook reizigers, daar ontspannende met hen gemeenschappelijk den Heer zouden kunnen dienen.

Gouverneur Sir Benjamin Durban.

Met ijver begonnen zij aan het werk op den 1sten April, toen bij gelegenheid van het leggen des hoeksteens, een van de bewoners der Tijgerbergen de vergaderde menigte in nagenoeg de volgende bewoordingen aansprak:—"Waarde Vrienden! Niet dan met een dankbaar hart tot God is het, dat ik dezen steen legge. Veelmalen verlangden onze voorouders naar zulk een tijdstip doch zij mochten het niet beleven. Wij, wij echter mogen den tijd zien geboren worden, dat ook hier in ons midden eene kerk worde gebouwd. Laten wij dan ook niet ophouden vurig te bidden dat de ware leer van Jezus onzen Verlosser onder ons moge bloeien en zijne gemeente hier worde gesticht. Wij kunnen niet nalaten bij deze gelegenheid onzen dank aan Zijne Excellentie den Gouverneur te betuigen, voor de vergunning ons verleend;—vooral kunnen wij onzen waardigen Landgenoot en geliefden Landdrost, den WelEd. heer J. W. Stoll, niet vergeten, en met dankbaarheid maken wij gewag van de hulp en den bijstand welken hij ons in dezen heeft verleend. Wij danken de voorstanders,—wij danken allen die tot zoo een nuttig werk hebben willen, en nog zullen bijdragen. En nu voortaan heersche en huisveste onder ons de broederlijke liefde! Die God die ons tot hiertoe heeft geholpen helpe ons verder! Hij beschikke ons een leeraar wandelende in Zijne vrees! Hij schenke ons hetgeen wij behoeven ter eer van Zijn grooten en heiligen Naam." Men ging toen ijverig aan het werk en binnen 15 maanden was het Godshuis gereed voor gebruik. Op Zondag den 6den Augustus 1826 werd het plechtig ingewijd door den pas aangestelden Consulent der gemeente, Ds. J. C. Berrangé, predikant te Kaapstad, die de inwijdingsrede hield over Mattheus 21: 13: "Mijn huis zal een huis des gebeds genaamd worden." De collecte bij de inwijding bedroeg 634 Rds. (£47 11s. od.) Dienzelfden dag vond voor de eerste een doopsbediening in den boesem der gemeente plaats. De naam van den doopeling was Johannes Jacobus, (geb. 11 Juli 1826), zoon van Johannes Jacobus Roeland en Maria Margaretha van Niekerk.—De eerste Kerkeraad bestond uit 6 leden, te weten:—Als ouderlingen, de heeren Gottlieb Andries Willer, en Albertus Johannes Meyburg; en als diakenen, de heeren Johannes Adriaan Louw (Kassier), Sybrand Johannes van der Spuy, Jacobus Wynand Louw, M.zn., en Stefanus Malan, jr. De eerste aanneming tot lidmaten had plaats op den 19den Augustus 1827. Er was slechts

een aannemeling bij die gelegenheid, te weten Frederik Jacobus Kotzé, die op den 20sten October 1827 door Ds. Abraham Faure aan de gemeente voorgesteld werd. De allereerste Kerkeraadsvergadering werd op Zondag den 25sten Februari 1827 onder voorzitting van den Consulent gehouden. Op die vergadering werd besloten de benoeming van den heer Hendrik Francois Mellet tot Voorlezer en Koster provisioneel vast te stellen tegen £30 per jaar en vrije woning. De Regeering werd op de Kerkeraadsvergaderingen vertegenwoordigd door den Landdrost, als Commissaris Politiek.

Het duurde echter twee jaren voordat de gemeente haar vasten leeraar kreeg. Intusschen werd zij van tijd tot tijd bearbeid door den Consulent en andere predikanten uit de hoofdstad. De naam van den eersten leeraar was

Ds. James Edgar.

Hij begon zijn dienstwerk in de gemeente in 1828. In het begin bleek er niet de beste verhouding tusschen hem en de gemeente bestaan te hebben. In den Kerkeraadsvergadering den 5den Januari 1829 gehouden werd er door ouderling Meyburg, een vriendelijken en welmeenenden brief den Eerw. heer J. Edgar

James Edgar V.D.M.

Handteekening van Ds. Edgar.

voorgelezen "zijnde van zulk een gewigtigen inhoud dat zijn Eerw. daardoor mag worden opgewekt, om toch voortaan door het maken van de beste vorderingen den bloei en welstand dezer gemeente te willen bevorderen." De predikant was o.a. ontevreden omdat men geen Pastorie voor hem wilde bouwen. De Kerkeraad zag daartoe geen kans omdat er geen fondsen voorhanden waren en er nog een schuld op de Kerk rustte. Ds. Edgar beklaagde zich bij de Synode van 1829 die een commissie, bestaande uit Di. M. Borcherds en T. J. Herold en de ouderlingen G. J. Vos en M. Smuts, aanstelde om den vrede in de gemeente te trachten te herstellen. Aan dezelfde commissie werd ook opgedragen om een bevredigend antwoord te geven op de volgende vraag door Ds. Edgar aan de Synode gedaan: "Mag het godsdienstig zingen in de Kerk ondersteund worden met muziekinstrumenten, daar er niets van in den Bijbel wordt gevonden? moet zulks niet, bij afwezigheid met voorkennis van den predikant geschieden?" Voordat echter de Commissie naar den Tijgerberg overkwam om aan hare opdracht te voldoen, was Ds. Edgar naar Hottentots Holland (Somerset West) in 1830 verplaatst. En met zijn vertrek was de vrede in de gemeente hersteld. In 1829 ontving de Kerkeraad 2 zilveren Nachtmaal bekers voor gebruik in de gemeente van den heer Johannes Paulus Eksteen ten geschenke, terwijl uit den boedel van wijlen Ds. J. C. Berrangé in 1830 een zilveren Doopbekken ontvangen werd.

Ds. Johannes Jacobus Beck, M.A.

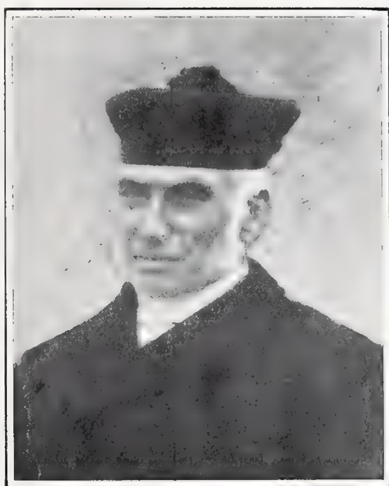
Na het vertrek van Ds. Edgar bleef de gemeente eenige jaren vacant. Gedurende dien tijd werd zij af en toe bearbeid door den nieuwbenoemden Consulent, Ds. J. Spijker, destijds

Ds. J. J Beck, M.A.

predikant aan 't Zwartland (Malmesbury). Eerst in 1834 kreeg zij weer een vasten leeraar in den persoon van den WelEerw. heer Johannes Jacobus Beck, M.A., die op den 9den Februari van gemeld jaar door den Consulent bevestigd werd. Het eerste verzoek van den nieuwen leeraar was om "als predikant een vaste woning te hebben." In de eerste Kerkeraadsvergadering na zijne bevestiging, den 17den Maart gehouden werd dan ook tot het

bouwen van een pastorie besloten. De eerste persoon die, wegens armoede geldelijke ondersteuning ontving was zekere weduwe P. de Villiers, ten opzichte van wie de Kerkeraad op den 26sten Januari 1836 besloot haar "Kerkgeregtigheid ten bedrage van vier Rds. te betalen." In 1836 gaf de Gouverneur Sir Benjamin D'urban gereedelijk zijne toestemming aan een Memorie van ingezetenen in de Koe-

Eerw. (nu Ds.) J. W. F. Roth.

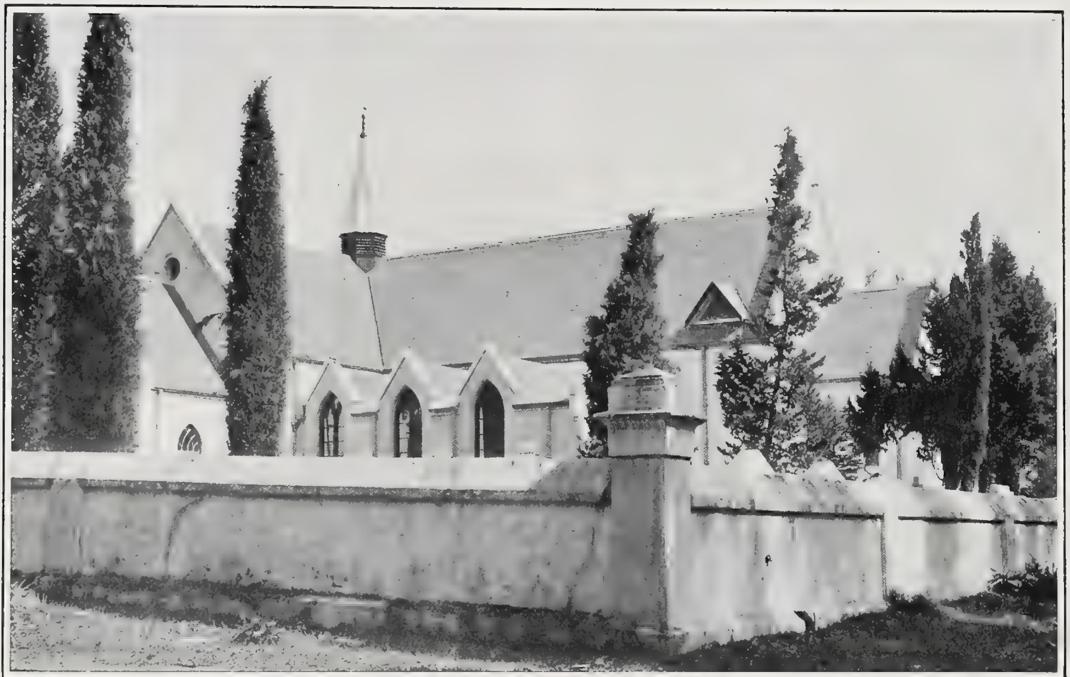
en Tijgerbergen om zijn naam te geven aan het nieuwe dorp waar het Kerkgebouw stond. In 1886 besloot de Synode op verzoek van den Ring van Kaapstad tot de naamsverandering D'urban in Durbanville in onderscheiding van Durban in Natal. In 1836 werd besloten de betrekking van Voorlezer en Koster van elkander te scheiden. De heer Mellet bleef aan als Voorlezer, terwijl de heer Louis Mostert, Jan zn., als Koster werd aangesteld.

In 1851 besloot de Kerkeraad tot de oprichting van een Zendings Genootschap in verband met de gemeente om namelijk de geestelijke belangen van de gekleurden in haar midden te bevorderen. Een Zending gesticht werd gebouwd en den 4den Mei datzelfde jaar plechtig ingewijd door Dr. P. Faure die hij die gelegenheid over Matt. 28 : 19 preekte. De heer J. W. F. Roth werd aangesteld als oefeninghouder. Hij bekleedde ook de betrekking van Onderwijzer, Voorlezer, en Catechiseermeester, en arbeidde te Durban tot 1860. Later werd hij Zendeling onzer Kerk en is nog in leven zijnde hij thans predikant te Spyk in Zuid Holland.

Ds. Beck was een man die in onderscheidene opzichten van geheel andere gevoelens was dan de hem omringende maatschappij. Vandaar dat hij dikwijls heftigen tegenstand ondervond en niet zelden met andersdenkenden in botsing kwam. Zoo b.v. zag de Synode van 1847 zich met groot leedwezen genoodzaakt om Ds. Beck in zijne dienst te schorsen voor den tijd van zes weken met verlies van tractement, en dat wel omdat hij herhaaldelijk geweigerd had om de hoogere Kerkelijke Vergaderingen bij te wonen. Reeds op de vorige Synode (1842) was hierover gehandeld. Een onaangename discussie was bij beide gelegenheden het gevolg. Eenmaal moest Ds. Beck apologie aan de Synode maken wegens beleedigende uitdrukkingen door hem ten opzichte van (vooral twee van) hare leden, Di. Heyns en Spijker, gemaakt. Hij volhardde echter in zijn verzet, om, zonder opgave van voldoende redenen de Kerkelijke Vergaderingen bij te wonen. Eerst in latere jaren gaf hij in en verscheen hij ter vergadering van Ring of Synode. De Synode van 1852 nam dit in aanmerking en besloot met algemeene stemmen te voldoen aan zijn verzoek "dat het door de laatste Synode over hem gevelde vonnis (van schorsing) mogte vernietigd worden."

Ds. Beck had het groote voorrecht dat niet vele evangeliedienaren ten deel valt, namelijk om in een en dezelfde gemeente, gedachtenis te vieren niet alleen van zijne 25 jarige maar ook van zijn 50 jarige bediening. Bij gelegenheid van de 25 jarige feestviering in Feb. 1859 gehouden ontving hij als blijk van achting van de gemeente een beurs van £85 benevens een fraaien gouden horloge en zilveren snuifdoos. Op zijn jubel- (50 jarig) feest den 10den Februari 1884 gehouden, sprak hij de feestrede uit naar aanleiding van Ps. 103 : 1—5, een rede die menige geschiedkundige opmerking en merkwaardige gezegde bevatte in verband met den toestand der Kerk, de stichting der gemeente en de uitwerking van zijn eigene bediening; zijne vrienden en weldoeners bedankende, noemde hij in zonderheid de namen van wijlen Marthinus Laurentius Neethling en echtgenoote. Ook bij die gelegenheid ontving

hij van de gemeente waardeerende adressen vergezeld van geschenken. Meer dan een dacht toen dat Ds. Beck van wege hoogen ouderdom den herderstaf zou nêerleggen. Maar hij voelde zich nog sterk en frisch genoeg om zijn werk voorttezetten tot 1886 toen hij herhaaldelijk van zijn voornemen sprak om wegens zwakke lichaams- en geesteskrachten uit den dienst te treden. Vooraf wilde hij echter nog op raad van de doktoren beproeven of eene reis naar Europa hem niet zoude versterken. Op Zondag, 2 Mei 1886 predikte hij voor het laatst in zijne gemeente en wel twee dochters die in Engeland woonachtig waren. De dood stond echter op hem te wachten. Op den 10den Juli keerde hij oogenschijnlijk wel maar vermoeid van eene wandeling terug naar het huis waar hij logeerde en verzocht om een weinig ijs. Terstond nadat hij het gebruikt had gevoelde hij zich onwel en stierf na weinige oogenblikken in zijn 79ste levensjaar aan kramp van het hart. Hij werd begraven te Kensal Green in een vreemd land in tegenwoordigheid van zijne familiebetrekkingen en eenige Kaapsche vrienden. Ds. Beck was in 1808 in de Kaapstad geboren.

Nederduitsch Gereformeerde Kerk, Durbanville.

over Jeremia 22: 10: "Weent niet over den doode, en beklaagt hem niet; weent vrij over dien, die weggegaan is, want hij zal nimmermeer wederkomen, dat hij het land zijner geboorte zie." Na een preek over zulk een tekst is het natuurlijk dat hij in diepe droefheid zijn vaderland op den 5den Mei vaarwel zeide. Tot eene hem liefhebbende bloedverwante zeide hij bij zijn heengaan: "Gij zult mij nimmer wederzien." Toch waren de eerste tijdingen uit Europa gunstig. Hij gevoelde zich versterkt door de zeereis en genoot zijn verblijf in Londen in de nabijheid zijner

Hij ontving zijne voorloopige voorbereiding tot den Evangelie-dienst in zijn geboorte stad, ging op 18 jarigen ouderdom naar Scotland en voltooide zijn theologischen cursus aan de Universiteit van Glasgow waar hij ook den M.A. graad behaalde. Vóór zijn vertrek uit zijn vaderland in 1886 verzocht hij dringend dat al zijne preeken en geschriften verbrand zouden worden indien hij niet terugkeerde. Gedurende zijne 52 jarige bediening was hij slechts weinige maanden ter vernieuwing en herstelling zijner lichaamskrachten afwezig.

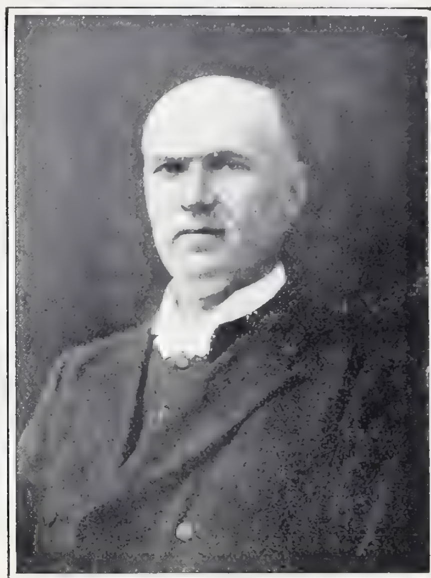
Ds. A. D. Luckhoff.

Na den dood van Ds. Beck bleef de gemeente niet lang vacant. Zij beriep tot herder en leeraar den Wel.Eerw. Heer A. D. Luckhoff, predikant te Kaapstad, die tot haar groote blijdschap het beroep aannam. Zijne bevestiging vond plaats op den 14den December 1886. Wijlen Ds. Neethling (Stellenbosch) hield de bevestigingsrede naar aanleiding van Rom. 15 : 29. De bevestigde hield zijn intree-rede naar aanleiding van hetzelfde tekstwoord en vermeldde bij den aanvang zijner rede dat er tusschen Ds. Neethling en hemzelven geen afspraak was gemaakt betreffende den tekst. Het was hem iets treffends dat zij beiden geleid werden om denzelfden tekst te kiezen.

Ds. A. D. Luckhoff.
Te Kaapstad, 1875-1886. Te Durbanville, 1886-1904.

Ds. Luckhoff arbeidde met zegen 17 jaren tot 1904 toen hij wegens klimmende levensjaren en zwakke lichaamskrachten eervol ontslag nam en emeritus werd. Gedurende zijn diensttijd werd het Kerkgebouw verbeterd en vergroot en *Het Tehuis* voor herstellenden en rust-behoevenden te Durbanville gebouwd. Hij werd bemind en hooggeacht door allen die hem kenden. Zijn afscheids-rede tot de gemeente den 31sten Januari 1904 gericht was over de woorden uit Titus 1 : 4. In een adres den vertrekkenden leeraar aangeboden werd aangaande Ds. Luckhoff's arbeid in de volgende bewoordingen gewag gemaakt :—" Veel is door U Wel.Eerw. tot stand gebracht in de gemeente gedurende de 17 jaren. Gij hebt Zondagscholen, Biduren, Jongelieden Vereenigingen opgericht. Door uwen onverdroten ijver staat in ons dorp een prachtige inrichting waar de vermoeide rust kan genieten en de zwakke kracht kan inzamelen. Door uwe hulp konden wij een nieuw schoolgebouw ter opvoeding van onze kinderen optrekken. De schuld die op de gemeente rustte is door uwe aanhoudende bemoeiing afbetaald, en ons kerkgebouw aanmerkelijk vergroot en versierd van binnen en buiten." Ds. Luckhoff is thans woonachtig te Kaapstad waar hij in den dag zijns ouderdoms in verband met de Dorkas Inrichting onzer Kerk een gezegend werk doet. Hij is de stichter of medeoprichter van bijna al de liefdadigheids inrichtingen op het Kaapsche Schiereiland. Hij was te Colesberg, Kaapstad en Durbanville tesamen 42 jaren in de bediening van onze Kerk, die hij ook als Actuarius Synodi en lid van verscheidene Synodale Commissiën gediend heeft.

Ds. D. Bosman. Te Buitenkant Straat, Kaapstad, 1890-1899.

De vacature te Durbanville ontstaan door het vertrek van Ds. Luckhoff werd opgevuld door den tegenwoordigen leeraar der gemeente, den Wel. Eerw. Daniel Bosman wiens bevestiging den 15den September 1904 plaats vond.

NED. GER.
KERK
TE
WYNBERG.

Ingewijd door den Hoog-Eerw. C. F. J. MULLER, B.A., op den 17den Maart, 1899.

De Kerk van buiten.

De Kerk van binnen

De Gemeente Wynberg.

DEZE gemeente werd in 1829 gesticht. De moeilijkheid waaraan het geregeld bijwonen van den openbaren godsdienst in de Kaapstad voor de meeste ingezetenen woonachtig aan den Wynberg verbonden was, had reeds in het begin der vorige eeuw het denkbeeld teweeg gebracht dat de oprichting van eene afzonderlijke gemeente in dien omtrek zeer wenschelijk en noodzakelijk was. Op eene samenkomst van lidmaten den 7den Juni 1829 per plaatse *Boshoff* van den heer Alexander van Breda gehouden, werd besloten bij den Kaapstadschen Kerkeraad en bij het Gouvernement aanzoek te doen om toestemming tot zoodanige stichting. Toestemming werd gereedelijk verleend en de eerste Kerkeraad bestaande uit 6 leden aangesteld. Hunne namen waren: Alexander van Breda, Sr., en Rijk Arnoldus Mauritius Cloete (Ouderlingen); en Dirk Gysbert Eksteen, Cornelis Mostert, Czn., Jacob Pieter Cloete en Willem van Schoor (Diakenen), De WelEerw. heer ABRAHAM FAURE, predikant te Kaapstad werd tot Consulent benoemd. De eigenlijke stichter der gemeente, de man onder wiens leiding de gemeente haar bestaan kreeg, was de Hoog Ed. Heer SIR JOHN TRUTER, destijds Hoofd Rechter der Kaap Kolonie. De eerste openbare godsdienst-oefening van de nieuwe gemeente werd gehouden op Zondag, den 20sten September 1829, in het woonhuis van den heer E. A. Buyskes ter plaatse *Onderschuur*. Een treffende leerrede over 2 Cor. 4 : 5 werd uitgesproken door den Consulent, die ook bij die gelegenheid de eerste Kerkeraadsleden in hunne heilige bediening bevestigde. In denzelfden dienst vond ook de eerste doopsbediening plaats. De naam van den doopeling was OLOFF JOHANNES, een kind van Oloff Johannes Truter en Catharina Gertruida Claris, en kleinkind van Sir Johannes Andreas Truter die samen met Anna Martha Horak als getuigen optrad. Na afloop van den dienst werd de eerste Kerkeraads vergadering gehouden. Zij werd bijgewoond ook door Sir John wien de Kerkeraad dringend verzocht geregeld de vergaderingen bij te wonen om hem met zijn advies, waarvan men een hoogen dunk had te dienen. De plaats waar de Kerk zou gebouwd worden was een punt van verschil onder de leden bij de stichting. Men besloot de keuze van de standplaats

Sir Johannes Truter.

aan de bepaling van de Synode die dat jaar (1829) zou vergaderen te laten. Zoo gebeurde het dat op den 24sten Augustus 1831 de hoeksteen van de eerste, op het terrein van de tegenwoordige Kerk door Sir John Truter gelegd werd in tegenwoordigheid van den Gouverneur Sir Lowry Cole, de Consulent een gepaste leerrede bij die gelegenheid houdende. De Bouw Commissie bestond uit de Kerkeraadsleden bij bijvoeging van de heeren T. F. Dreyer,

Sr., H. Cloete, H.zn., en J. J. Cruywagen, C.zn. De inwijding van het Godshuis vond een jaar later, den 30sten September 1832, plaats. Het was een dag van groote blijdschap voor de jonge gemeente. Dr. A. Faure hield de inwijdingsrede naar aanleiding van Ex. 20: 24, "*Aan alle plaatse daar Ik Mijns naams gedachtenis stichten zal, zal Ik tot u komen, en zal u zegenen.*" Iemand die bij die inwijding tegenwoordig was, schrijft dat de redenaar zijn rede bij wijze van toepassing eindigde "met eene *dankbetuiging* aan de Engelsche gemeente onder Eerw. E. Judge voor het gebruik van het schoolgebouw, waarin de openbare godsdienst tot hiertoe is waargenomen geworden; eene *aanspraak* aan Zijne Excellentie den Gouverneur Sir Lowry Cole, die den grond waarop de kerk is gebouwd, aan de Gemeente gratis heeft afgestaan; eene *toespraak* aan dien edelen Grijsaard, Sir John Truter, die in de rust zijner dagen, zoo onvermoeid bezig is geweest om, door raad en daad, de gemeente behulpzaam te zijn in het bereiken van haar doel; een *betoog* aan de plaatselijke overheden, bewijzende dat hoe meer aan de godsdienstige beschaving en verlichting der menschen door het evangelie gearbeid wordt, hoe minder moeilijk hunne bediening zal zijn, en dat de middelen, daartoe bestemd, ondersteund behoorden te worden. Zij behelsde voorts eene *korte ontwikkeling* aan de opzieners der gemeente van hunne plichten, met een *zegenbede* en *dankbetuiging* aan hen en allen, die het huis hebben helpen bouwen en daartoe hebben bijgedragen—en een woord van *vermaning en opwekking* in het bijzonder aan de *hoofden van huisgezinnen*, aan *jongelieden*, aan *kinderen* en aan *heidenen*, hoe zij allen zich hebben te gedragen, nu een gedenkplaats voor Jehova in de nabijheid hunner woningen is gesticht, besluitende met eene bede dat dit huis in waarheid een huis des gebeds moge zijn, dat God daar komen en dezelve zegenen moge." De eerste Avondmaalsviering in de nieuwe kerk had plaats den 25 November 1832. De eerste uitbetaling uit de kas van de gemeente op last van den Kassier, diaken D. G. Eksteen was 6 Rds., "voor huur van een kar tot het overbrengen van den eersten Voorlezer, den heer F. P. Smit."

Alhoewel de gemeente reeds in 1829 gesticht werd, was het niet voor 1834 dat zij een vasten leeraar kreeg. Dit was toe te schrijven aan de schaarschheid van predikanten in die dagen. De naam van den eersten leeraar was

Ds. Philip Eduard Faure, D.D.

Zijne bevestiging vond plaats den 7den December, 1834. De bevestigings-rede werd gehouden door zijn broeder, Dr. Abraham Faure, die naar aanleiding van 2 Tim. 4: 2 handelde over den plicht en de wederzijdsche betrekking van leeraar en gemeente. Aan het slot van zijne rede sprak de bevestiger den jongen leeraar, pas 20 jaren oud, in de volgende bewoordingen aan:—"Hartelijk geluk geliefde Broeder, met wien de banden, door de natuur naauw tusschen ons gelegd, nauwer worden toegehaald door die heilige bediening, waarin wij beiden door God zijn geplaatst. Zie ik u als Christen leeraar staande voor eene dierbare weenende moeder, wier hart aan de pijnlijkste wonde bloedt, daar zij de tegenwoordigheid van dien getrouwen gezel haars levens mist, die den dag wenschte te aanschouwen waarop uwe stem in de gemeente zou worden gehoord, hoe levendig herinner ik mij nu den last dien hij mij aangaande u gaf, voor wien zijne vurige gebeden tot God werden opgezonden zelfs in zijne hevige krankheid. Ja, nog klinkt zijne stem in mijne ooren; nog gevoel ik de handdruk, waarmede hij mij den last opdroeg, toen hij stervende tot mij zeide: '*Zeg aan Philip dat hij getrouw zij in de bediening welke hij op zich heeft genomen, dat hij Jezus Christus en dien gekruisigd predike.*' Dit was de last welke ik van uwen en van uwen onvergetelijk dierbaren Vader ontving, toen hij zoo gereed was de wereld te verlaten, en welken last ik u heden openlijk opdraag, geliefde Broeder; kwijt u van denzelven, dan zult gij ook naar den tekst getrouw 'het woord prediken, gij zult wederleggen, vermanen, bestraffen, tijdig en ontijdig, met alle langmoedigheid en leere."

De geschiedenis vermeldt dat Dr. Faure zijn dienstwerk in de gemeente aanvaardde in een tijd van lauwheid op godsdienstig gebied. Er heerschtte een groote mate van onverschilligheid die zich o.a. daarin openbaarde dat men

meer aandacht gaf aan de genoegens des wereldschen levens dan aan de vervulling van kerkelijke plichten. De Wijnberg akker leverde veel moeilijkheden op. Toch wist Dr. Faure door zijne prediking en zijn omgang, door zijn ernst aan den eenen en zijne vriendelijkheid aan den anderen kant, eene verandering ten goede te weeg te brengen. Belangstelling werd gewekt en het kerkelijk en godsdienstig leven bevorderd en dat het meest door het stichten en onderhouden van kerkplaatsen en scholen door de lengte en breedte der uitgestrekte parochie —bij alle waarvan de leeraar de bijna algemeene achting zijner gemeente won.

Dr. P. Faure op 40 jarigen leeftijd.

Dr. Philip Faure was *een groote zendingvriend.* Vele jaren lang hadden de gekleurden plaats in de moeder kerk en genoten zij dezelfde kerkelijke voorrechten als de blanken. In het jaar 1843 werd het Kerkgebouw aanmerkelijk vergroot door het aanbouw van twee vleugels meestal ten wille van de kleurlingen wier getal steeds grooter werd. Tegen 1850 werd door Dr. Faure's bemoeiingen een afzonderlijke Zendingkerk gebouwd en een zendeling, Eerw. D. J. H. Ruytenbeek aangesteld om onder de gekleurden te arbeiden. Den 24sten November 1853 werd een Zendelings Genootschap opgericht ter bevordering van het zendingwerk in de gemeente. De leden van dit Genootschap verbonden zich om tot de fondsen op eene geregelde en systematische manier bij wijze van penny contributies bij te dragen. Bij de eerste jaarsvergadering het volgend jaar gehouden werd bevonden dat op die wijze £116 14s. 7d. bijeenverzameld was. En toen in 1894 het Genootschap ophield te bestaan bleek het dat gedurende de 40 jaren een groot totaal van £1,465 16s. 7d. ingekomen was, bij wijze van deze geregelde penny contributies. Hierbij is natuurlijk niet gerekend de gewone Kerk

Dr. Philip Faure.
Predikant te Wynberg, 1834-1882.
Moderator Synodi, 1847, 1857, 1867, 1873.

Collecten en andere vrijwillige bijdragen voor de zending zaak. Maar dit toont wat in eene gemeente gedaan kan worden als het (zending-) hart van den leeraar op de rechte plaats is. Geen wonder dus dat in 1880 toen de Synode overging tot de stichting van eene afzonderlijke "Zendingkerk" er te Wynberg een bloeiende gemeente gereed was om in die organisatie te worden opgenomen.

In 1845 ontving de Wynberg gemeente een gevoeligen slag door het ontsterven van haar stichter en getrouwen vriend, Sir John Truter. Deze voortreffelijke persoon was de eerste Hoofd-Rechter van de Kaap Kolonie. Bij zijne groote staatkundige en rechterlijke

bekwaamheden, paarde hij ware godsvrucht. Zijn vaderland diende hij getrouw en zijne kerk ook. Op de Synodes van 1824, 1826, 1829, 1834 en 1837 vertegenwoordigde hij de Regeering als Commissaris-Politiek. Daarbij stelde hij groot belang in de *Zendingzaak*. Het Zuid Afrikaansche Zending Genootschap, dat in 1799 opgericht werd en dat heden ten dage nog eene werkzaamheid in de Lange Straat, Kaapstad, heeft, stond onder zijn Patronaatschap. Ook in de zaak der *opvoeding* stelde hij belang: hij was mede een van de oprichters van het Zuid Afrikaansche College. Hij ontsliep den 5den Junij 1845 in den ouderdom van 81 jaren. Zijne laatste woorden aan zijn leeraar, Dr. Philip Faure, waren: "Ik ben blijde u weer te zien en u te kunnen betuigen, dat ik ondervind dat Jezus een getrouwe Vriend is. Ik ga sterven, maar nog is Hij met mij. Ik bouw op Jezus en Zijn bloed alleen en op geen ander grond. Veel heb ik van deze wereld genoten; maar niets heeft voldoening gegeven aan mijne ziel. Ik verlang naar eene betere wereld, waar verzadiging voor mijne ziel is." Bij de begrafenis die op Zaterdag den 7den Juni uit de Groote Kerk plaats vond, hield Dr. Faure een treffende lijkrede. De ter aarde bestelling geschiedde in den familiekelder aan den Wijnberg.

Dr. Philip Faure was niet alleen een bekwame en getrouwe, maar ook een *Kerkelijke leidsman*, die door zijne bekendheid met de kerkelijke wet, door zijn goed humeur en zeggingskracht, door zijne vaardigheid, en gevatheid, door zijn tact en zakenkennis, en door de kracht der sympathie een invloed in de Kerkelijke Vergaderingen uitoefende, welke bij dien van geen anderen leeraar achter stond. Zij waren hoedanigheden als deze welke hem keer op keer den moderatorsstoel (4 maal) en het assessorschap (3 maal) in de Synode bezorgde; die toen na den slag van Boomplaats in 1848 het gansche Transvaalsche gebied gegedesorganiseerd was, hem aan de Regeering zoowel als aan de Synode aanwezen als de man om samen met wijlen Dr. Robertson de deerlijk bewogen gemoederen aldaar tot bedaring en eenige mate van orde op kerkelijk gebied te brengen; die hem het Curatorsschap van de Theologische Kweekschool, waarvan hij een der stichters was, het questorsschap van het Synodale Fonds en het Predikanten Weduwen Fonds, het lidmaatschap der Synodale Commissie, het Scribaat van den Kaapstadschen Ring en de redactie van den Kerkelijken Almanak op de schouders legden.

Daarbenevens bepaalde Dr. Faure's belangstelling zich geenszins tot het Kerkelijke. Hij was niet alleen predikant maar hij was ook *burger* en nimmer trachtte hij zich aan burgelijke verplichtingen te onttrekken. Toen hij tijdens den Belgischen Oorlog te Utrecht studeerde, trok hij samen met het Utrechtsche Studenten Korps uit om de rechten van zijn temporair vaderland tegen de opstandelingen te helpen verdedigen. Altoos was hij overvloeiende van anecdoten uit dat zijn krijgsmanstijdperk en bij feestelijke gelegenheden prijkte het metalen kruis, dat hij als student had verworven steeds op zijn breede borst. Een echte patriot was hij. Met hart en ziel sympathiseerde hij met den strijd zijner Transvaalsche stamverwanten in 1880 voor vrijheid en recht en met dien zijner mede kolonisten voor de rechten van taal en nationaliteit.

Ook als *vriend en metgezel* was Dr. Faure zeer te verkiezen en te waardeeren. Zijn geheugen was een voorraadschuur van alles wat in het gezellig verkeer aangenaamheid kon verschaffen; zijn hart deelde liefelijkheid mede zelfs als hij moest bestraffen. Op oud en jong oefende hij invloed. Zijn vriendelijkheid en opgeruimdheid verschaften hem ingang tot alle harten. Hij arbeidde in de eenige gemeente die hij ooit heeft gehad tot het jaar 1882 den 7den December—dus juist den dag zijner bevestiging als leeraar 48 jaren te voren. Hij was omtrent 3 weken ziek. Op Zondag 12 November vatte hij koude bij zijne terugkomst van den midagdienst te Rondebosch en kreeg daarop een aanval van bronchitis, welke hem zeer verzwakte. Zijne laatste dagen waren zonder pijn of benauwdheid. Met volle bewustzijn bijna tot aan het einde, vertrouwende op zijnen Zaligmaker, ontsliep hij zacht in den ouderdom van bijna 72 jaren.

Zijne asch ruste zacht tot den dag der blijde opstanding!

Ds. P. A. Strasheim, B.A.

Ds. P. A. Strasheim destijds predikant te Philadelphia, werd tot opvolger van Dr. Faure beroepen. Hij nam het beroep aan en werd den 4den October 1883 door den Consulent, Ds. A. D. Luckhoff tot herder en leeraar bevestigd. Hij arbeidde in de gemeente elf jaren met ijver en getrouwheid. Hij was een begaafde prediker en onderscheidde zich vooral door zijne gaven om te organiseeren. Hij maakte Wynberg tot een middenpunt van opvoeding en onderwijs. De beroemde opvoedingsinrichtingen voor jongens en meisjes aan die plaats zijn monumenten van zijn ijver en bekwame administratie. Tijdens de Synode

Ds. P. A. Strasheim, B.A.
Te Philadelphia, 1882-1883. Te Wynberg, 1883-1895.

van 1894 verklaarde hij zich gewillig om naar Rhodesia te gaan om aldaar een paar jaren te arbeiden onder onze geloofsgenooten en waar het mogelijk was gemeenten te stichten en het werk te organiseeren. Daartoe nam hij 31 Maart 1895 afscheid van de gemeente in eene rede over 2 Cor. 13 : 13, ontving zijn demissie en vertrok, door de Moderatuur namens de Kerk afgevaardigd en na een plechtige dienst in de Groote Kerk, Kaapstad, op 25 April naar Mashonaland. Met zijn werk aldaar ging het wat het organiseeren en stichten van gemeenten betreft zeer voorspoedig. Hij zag zich in 1896 echter genoodzaakt om wegens uitgebroken onlusten in die streken zijne werkzaamheden in het Noorden te staken. In de Kolonie teruggekeerd zette hij zich eerst te Wellington en later te Stellenbosch ter woon neer. Op laatstgenoemde plaats behaagde het den Heer hem in den ouderdom van slechts 47 jaren tot zich te nemen. Eene herhaling van de malaria koorts waaraan hij in Rhodesia had geleden, met andere kwalen, had het lichaam zoo verzwakt dat, eerder dan men het

Ds. D. J. Pienaar.
Te Simonsstad, 1887-1891. Te Wynberg, 1900-1904.

Ds. J. G. de Bruyn.

verwachtte hij aan eene dierbare gade, aan eenige kinderen, een grijzen vader en andere betrekkingen den 22sten Februari 1899 ontrukt werd. Ds. Strasheim was op den 29sten Juni 1851 te Vlissingen in Zeeland geboren. Als kind kwam hij met zijne ouders naar Zuid Afrika. Als jongeling onderscheidde hij zich door ijver in zijne studien en behaalde in het Z. A. Kollege, Kaapstad, de 3de en 2de Klas certifikaten in Literatuur en de Mathesis en een prijs van £30. Hij verliet het College in 1871 toen hij aangesteld werd tot onderwijzer in de Mathesis en het Hollandsch aan 't Paarlsch Gymnasium. In 1875 nam hij de betrekking van hoofdonderwijzer te Swellendam aan. Te Swellendam waar hij zijn eerste echtgenoote en een geliefd kind door den dood moest afgeven was hij werkzaam tot 1877 toen hij besloot evangelie-dienaar te worden en aan de kweekschool te Stellenbosch ging studeeren. In November 1881 als proponent toegelaten werd hij den 5den Januari 1882 als predikant bevestigd te Philadelphia waar hij tot October 1883 arbeidde toen hij naar Wijnberg ging. Ook als lid van verscheidene Synodale Commissiën en als Scriba van den Ring van Kaapstad heeft wijlen Ds. Strasheim der Kerke uitnemende diensten bewezen. Zijn laatste preek op aarde hield hij in Simonsstad naar aanleiding van Openb. 22 : 8. Zijn gedachtenis zal lang gezegend blijven.

De vacature ontstaan door het vertrek van Ds. Strasheim werd opgevuld door Ds. A. J. L. Hofmeyr, B.A., die den 11den Juli 1895 door Ds. C. F. J. Muller bevestigd werd. Gedurende zijn diensttijd werd de oude Kerk in 1832 gebouwd, bijna geheel en al afgebroken en een nieuwe, sierlijke en vergrootte Godshuis in plaats daarvan ten koste van £4,000 gebouwd. Deze nieuwe Kerk werd den 17den Maart 1899, plechtig ingewijd door Ds. (nu Prof.) C. F. J. Muller, die de inwijdingsrede hield naar aanleiding van Micha. 4 : 2. De leden der bouwcommissie benevens den *pastor loci* waren de heeren J. T. Jurgens, T. A. J. Louw, J. A. Louw, J. Versfeld, A. P. Lategan en J. A. de Kock. Ds. Hofmeyr bleef tot 1900 toen hij opgevolgd werd door Ds. Daniel Jozua Pienaar, R.zn., wiens bevestiging den 21sten Juni 1900, plaats vond. Lang mocht de gemeente niet Ds. Pienaar behouden. In 1904 nam hij een beroep aan naar Tarkastad. De tegenwoordige leeraar, de WelEerw. heer Johan Gysbert de Bruyn, aanvaardde zijn dienstwerk in de gemeente den 21sten Januari, 1905. Hij arbeidt met zegen en wordt geholpen door Eerw. N. Smith, die in Juli, 1906 tot zendeling onzer Kerk geordend werd.

De Gemeente Simonsstad.

DE gemeente Simonsstad werd den 13den November 1855 gesticht. Vóór dien tijd maakte zij een deel uit van de gemeente Wynberg. Dr. P. E. FAURE van Wynberg, die bij de stichting tot consulent aangesteld werd, kan de stichter der gemeente genoemd worden. Hij stelde op den 9den December 1855 in den morgen den eersten Kerkeraad aan de gemeente. voor. Die Kerkeraad bestond uit de volgende Broeders: als ouderlingen, de heeren Jan George de Villiers en David Gabriel Malherbe; en als diakenen: de heeren Jean Pierre Francois Rocher, Jan Pieter de Villiers, Petrus Johannes Hugo en George de Stadler. In het begin vóór de voltooiing van een eigen Kerkgebouw aanbad de gemeente in de Episcopaalsche Kerk. Op den 10den December 1856 zag zij haar eigen Kerkgebouw voltooid waarvan precies een jaar tevoren de hoeksteen gelegd werd door H. M. Koningin Victoria Vlootvoogd COMMODORE TROTTER, een man van groote bekwaamheid en diepe godsvrucht. De consulent hield de inwijdingsrede naar aanleiding van Ps. 27 : 4. Een correspondent van die dagen beschreef het Kerkgebouw dat heden nog bestaat als volgt: "De Kerk is een sieraad voor de stad—in eenvoudig Gothischen stijl opgetrokken, met een keurig net voorportaal. De preekstoel van Spaansch mahonyhout, hetwelk de gemeente nagenoeg niets kost, strekt tot eer van den vervaardiger, den heer Carr van den Wynberg, die denzelve in den tijd van veertien dagen gebouw heeft."

De gemeente, die bij de stichting slechts 175 leden telde, was in het begin zeer arm. Zij moest ondersteund worden door vrijwillige geldelijke bijdragen uit andere gemeenten. Hare armoede was waarschijnlijk de oorzaak dat zij niet gedurende de eerste 15 jaren van haar bestaan een eigen leeraar kon beroepen. Gedurende al dien tijd werden hare belangen zoo trouw mogelijk door haar consulent behartigd. Eerst in 1870 op den 19den Mei werd

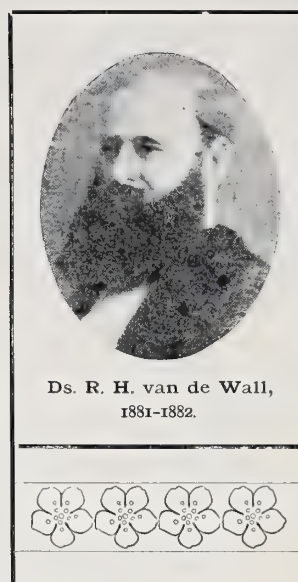
Ds. G. A. Maeder, 1870-1873.

Ds. W. P. Rousseau, 1874-1877.

Nederduitsche Gereformeerde Kerk, Simonsstad.

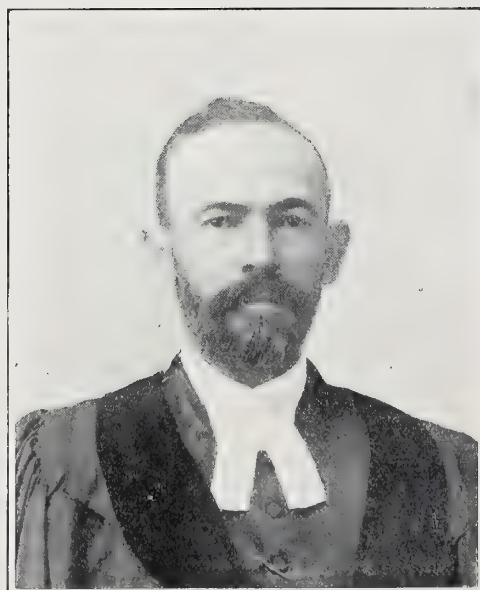
Ds. R. H. van de Wall,
1881-1882.

de Eerw. Proponent GUSTAVE ADOLPHE MAEDER, B.A., als eerste predikant door wijlen Prof. John Murray bevestigd. Zijn intree rede was over de woorden uit Rom. 1 : 14 : "Ik ben een schuldenaar." Ds. Maeder arbeidde tot 14 December 1873 toen hij zich een beroep als zendeling te Witsiehoek liet welgevallen. Hij was de allereerste predikant onzer Kerk die zendeling werd. Na zijn vertrek van Simonsstad hebben de volgende leeraren in de gemeente gearbeid :—

Ds. Willem Petrus Rousseau .. 1874 tot 1877.
Ds. Edmund Z. J. de Beer .. 1878 tot 1880.
Ds. Rutger H. van de Wall .. 1881 tot 1882.
Ds. Pieter Schalk van Heerden 1884 tot 1886.
Ds. Daniel Jozua Pienaar .. 1887 tot 1891.

Ds. P. S. van Heerden, 1884-1886.

Ds. G. F. C. van Lingen

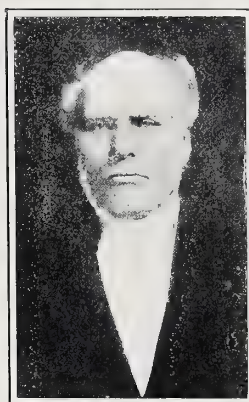
Op den 21sten December 1892 aanvaardde de tegenwoordige leeraar, de Wel.Eerwaarde Gabriel Francois Cloete van Lingen zijn dienstwerk in de gemeente. Hij hield zijn intreerede over Matt. 17: 8. Gedurende zijn 16 jarige bediening werden de werkzaamheden aanmerkelijk uitgebreid en het schuldjuk dat de gemeente 30 jaren lang heeft gekneld, afgeschud. Een fraaie Pastorie werd aangebouwd terwijl in 1905 het Kalkbaai gedeelte van de gemeente tot een afzonderlijke parochie werd gesticht. Op den 10den December 1906 vierde de gemeente gedachtenis van den 50sten Verjaardag der Inwijding van haar Kerkgebouw. Uit een interessante geschiedkundige leerrede door Ds. Van Lingen bij die gelegenheid gehouden ontleenen wij de volgende bijzonderheden:—Het Sacrament des Doops werd gedurende de 50 jaren aan 1,650 kinderen en volwassenen bediend; 965 werden tot lidmaten aangenomen; en 312 paren in het huwelijk bevestigd. Er bestaan thans 5 Zondagsscholen. De Kerkeraad heeft steeds geijverd voor de opvoeding der kinderen, zoowel als voor het geestelijke welzijn der gekleurden, die alle Godsdienstige voorrechten sedert de stichting der gemeente met haar samen genieten. Dit Zendingwerk en de prediking in de Engelsche taal 's avonds voor Presbijterianen die geen Hollandsch verstaan werd zonder tusschenpoozing behartigd. Op het lidmaten register komen deze twee namen het eerst voor: Petrus Francois Hugo en Anna Francina Gertruida Hablutzel, echtelieden. Eerstgenoemde was de eerste ouderling die vóór de stichting de Simonsstad wijk aan den Wijnberg vertegenwoordigde. Hij mag terecht de vader der gemeente genoemd worden. Ten tijde van de stichting was hij 70 jaren oud zijnde op verzoek en met toestemming van den Gouverneur verschoond van verderen dienst. In de eerste jaren dezer eeuw nam de Heere van de meest welbekende kerkmannen uit ons midden weg. Wij missen Hans Jakob Hugo, die de Kerk met zijne gaven uitnemend heeft gesteund. Wij missen Hendrik Hablutzel, de eerste penningmeester der gemeente, wiens plaats in 't Godshuis tot aan den avond van zijn leven zelden of nooit ledig stond. Als ons oog valt op de ouderlingsbank dan denken wij aan onze twee B.B. dienende ouderlingen die in den tijd van 30 dagen ons allebij ontvallen zijn—teweten: Frederik Hermanus Hugo en Hendrik Albertijn. Hunne voetstappen worden niet meer onder ons vernomen en wij missen hen, doch ons verlies is hun gewin. Eens waren zij ouderlingen op aarde in de strijdende Kerk van Christus, nu staan zij in de rij der ouderlingen die rondom den troon dienen in de zegevierende Kerk daarboven."

(Voor portret van Ds. E. Z. J. de Beer zie onder Drie Anker Baai.)

De Gemeente St. Stephen's, Kaapstad.

DEZE gemeente heeft een zeer interessante geschiedenis. In 1838 werden de Wel-Eerw. Heeren Dr. G. Adamson van de Schotsche Kerk in de Kaapstad, en Ds. G. W. Stegmann, tweede leeraar van de Evangelische Luthersche Kerk in de Strand Straat, door den Heer geleid om middelen te beramen om de slaven die op het punt stonden om vrij gemaakt te worden bijeen te brengen onder behoorlijke godsdienstige bearbeiding. Men maakte een aanvang met het werk op den dag der vrijlating—den 1sten December 1838—en wel in de Schotsche Kerk waar Ds. Stegmann een godsdienst-oefening voor de vrijgemaakten hield. Het werk dat in gemelde Kerk door Ds. Stegmann die als zendeling ageerde voortgezet werd, werd door de Kerk van Schotland erkend zoowel door hare uitdrukking van belangstelling als door donatie

Dr. G. Adamson.

Ds. G. W. Stegmann, Sen.

van geld. Ds. STEGMANN was een *man*—een man van zulken ijver en vuur en werkkracht dat hij bij alles wat hij in eigene gemeente te doen

Het St. Stephen's Kerkgebouw, Riebeek's Plein, Kaapstad.
Voorheen een Komedie-huis.

had, het nog wist te schikken eenmaal 's Zondags in de Schotsche Kerk voor de gekleurden in vereeniging met Dr. Adamson te preeken. Dit zal geschied zijn in die ure, wanneer zijn collega, Ds. Kloek van Staveren dienst deed in het Luthersche bedehuis,

In 1841 gevoelde Dr. Adamson, die een man van groote geleerdheid was en eene betrekking van professor aan het Z. A. Athenæum (het tegenwoordige Z. A. College) bekleedde, zich genoodzaakt als predikant in de Schotsche (St. Andrew's) Kerk te bedanken. De gemeente had namelijk haar ongenoegen te kennen gegeven dat haar leeraar professor was aan't College. Mogelijk meende men dat zijn herderlijk werk er onder kwam te lijden. Hoe het zij, Ds. George Morgan, destijds predikant bij de Ned. Ger. gemeente Somerset Oost werd in 1841 tot opvolger van Dr. Adamson in de Schotsche Kerk aangesteld. Met die aanstelling om een of ander reden ontevreden, scheidde zich een groot deel der gekleurden die nog steeds hunne kerkelijke voorrechten in gemelde Kerk genoten van de Schotsche gemeente af. Zij verlangden onder de bearbeiding van Dr. Adamson en Ds. Stegmann te blijven en vereenigden zich tot eene gemeente in een op het boerenplein gehuurde gebouw dat als een schouwburg (theatre) ingericht was en altijd dienst had gedaan. Dit gebouw—de tegenwoordige St. Stephen's Kerk—werd later door Di. Adamson en Stegmann tegen £3,464 voor de gemeente aangekocht en in een Gods-huis veranderd. Het werd plechtig aan den dienst des Heeren gewijd op Zondag den 30sten April 1843, door Dr. Adamson die in den morgen in het Engelsch over Joh. 12 : 32 preekte en door Ds. Stegmann die in den namiddag eene inwijdingsrede in 't Hollandsch naar aanleiding van 1 Kon. 8 : 27, 88 hield. Het was een dag van groote blijdschap voor de gemeente. De collecte bedroeg de aanzienlijke som van £130.

De twee leeraren zetten het werk gezamenlijk en geregeld zoowel des Zondags als in de week voort. Op den Zondag werden de volgende diensten gehouden: om 8 ure, een eenvoudige uitleg van de Psalmen; in den voormiddag een toespraak; te 3 ure des namiddags, een preek; en in den avond een toespraak met een Zondagschool in het midden van den dag. In de week had men alle avonden school voor volwassenen vooral ter opleiding voor de doopklas, waarin opgenomen werden diegenen die tot leden der Christelijke Kerk wenschtten aangenomen te worden. Vooral werd bijzondere aandacht gewijd aan het onderwijs van de kinderen in scholen voor de jeugd en klein kinder (Infant) scholen. De Bijbel was het groote en bijna eenige leerboek. Het Infant Departement stond onder de bekwame leiding van zekere Mej. Asten die uit Engeland uitgezonden was door "Het Dames Genootschap voor de opvoeding van vrouwen in het Oosten." Vele jonge meisjes werden door deze dame opgeleid tot onderwijzeressen. Nog werd ook een soort van Jongelings Vereeniging in verband met de gemeente opgericht door welker middel, Bijbels en tractaatjes verspreid en godsdiensten gehouden werden in sommige van de meest behoeftige wijken van de Kaapstad. Met verloop van tijd kwamen er van verafgelegene buitendistrikten dringende aanzoeken van vrijgemaakte slaven die leeraren begeerden om aan hen het Evangelie bekend te maken, Catecheten ingezonden, eerstgenoemde in 1843 Twee van de broeders, teweten de heeren J. F. Stegmann en N. M. Smit die in de Kaapstad als zendelingen werkzaam waren werden als naar Groot Drakenstein en laatstgenoemde in het zelfde jaar naar Augsburg in het Clanwilliam distrikt. Het werk breidde zich uit en het was spoedig blijkbaar dat de dienst van geordende mannen benoodigd was. Dr. Adamson en Ds. G. W. Stegmann werden hierdoor in een moeilijke positie gebracht maar uiteindelijk werden zij geleid om te zien, dat, daar zij zelven geordende leeraren waren, zij er toe konden overgaan om anderen te ordenen. Zoo kwam den 28sten Juli 1847 tot stand eene vereeniging die door de bovengemelde leeraren opgericht en genoemd werd: "De Apostolische Unie." Door dien naam aan te nemen, gaven zij te kennen dat zij getracht hadden om op apostolischen grondslag voort te gaan, geleid door den Heiligen Geest, predikende Christus en dien gekruisigd. In verband met deze Unie werden de volgende Zendelingen geordend:—Eerw. J. C. Knobel (Caledon), Eerw, N. M. Smit (Clanwilllam), Eerw. J. F.

Stegmann (Pniel), W. D. Fleischer (Bainskloof, onder de bandieten), Eerw. A. E. Keet (Malmesbury), terwijl de volgenden als oefenaars dienst deden: Meeser (Beaufort) en Searle (Klipfontein, Kaapsche duinen). Al deze arbeiders, wier namen niet vergeten mogen worden, zijn reeds gestorven behalve de eerwaardige grijsaard Eerw. Jan Frederik Stegmann, die samen met zijne echtgenoote, sedert 1843 te Pniel, Groot Drakenstein werkzaam en thans de oudste dienstdoende Zendeling in geheel Zuid Afrika is.

Het werk in de oudste, de moeder-gemeente van de Unie, de St. Stephen's, droeg gezegende vruchten. Het Kerkgebouw dat voor 1,000 personen zitplaatsen had was gewoonlijk goed gevuld. Het getal avondmaalsgangers bedroeg in 1853 drie honderd. De Avondmaalgangers werden tot de tafel toegelaten op vertoon van een eivormig van tin vervaardigde merkteeken,

Avondmaals-Token.

"Token" genaamd, dat door den leeraar uitgereikt werd. Tot heden toe bestaat dit oude gebruik nog in de St. Stephens gemeente. [Wij geven hier een afteekening van zoodanige token. Aan de eene zijde staat de naam "Apostolische Unie" gedrukt, terwijl op den anderen kant, onder den naam Zuid Afrika, een afteekening van "Brood en Beker" te zien is.] De gemeente bestond met zeer weinige uitzonderingen uit de gekleurde klassen, de vroegere slaven of hunne nakomelingen tesamen met een klein getal uit de Mohammedanen en sommige prijs-negers die genomen waren door Britsche Oorlogschepen uit de slaven schepen en hier vrijgemaakt werden.

Dr. Adamson arbeidde in de gemeente tot 1851 toen hij naar zijn vaderland terugkeerde. In zijne plaats werd tot tweeden leeraar aangesteld de WelEerw. Heer J. A. Stegmann, een Luthersche predikant die pas uit Holland was aangekomen. Zijne bevestiging vond plaats den 2den Maart 1851. Een van de vragen den bevestigde bij die gelegenheid volgens bepaling van de Unie ten aanhoore van de gemeente gedaan luidde als volgt:—"Is ijver voor Gods eer, liefde tot Christus Jezus onzen Heer, en eene hartelijke begeerte om zielen te behouden de voorname drijveeren die u de heilige dienst des Heeren hebben doen aanvaarden—en geene tijdelijke of wereldsche oogmerken?" Ds. J.A. Stegmann bleef als tweeden leeraar werkzaam tot 1853 toen hij bedankte. In 1857 werd hij als predikant der Ned. Ger. Kerk door de Synode gelegitimeerd. In die betrekking arbeidde hij te Ceres tot 1883 toen hij emeritus werd.

Intusschen bleef Ds. G. W. Stegmann het werk in de St. Stephen's alleen voortzetten. De gemeente ging gebukt onder een zware schuld die op den aankoop van het Kerkgebouw rustte en die haar vele vele jaren drukte. In 1857 diende Ds. Stegmann een Memorie bij de Synode onzer Kerk in, verzoekende om met de St. Stephen's gemeente bij de Ned. Ger. Kerk te worden ingelijfd. De memorie luidde als volgt:—"De leeraar, kerkeraad en ledematen van de St. Stephen's gemeente uit de Heidenen vergaderd, zijn tot het besluit gekomen dat het wenschelijk en pligtmatig is niet langer op zichzelven te staan gelijk tot hiertoe, maar integendeel in verbindtenis te treden met een der bestaande Kerkgenootschappen in dit land. Daartoe verwachten zij dat hunne gemeente ook voor de toekomst op een meer vasten grondslag staan zal, dan wanneer zij in haren tegenwoordigen toestand blijven zoude. Daar wij ons dan van harte vereenigd gevoelen met de leer der Ned. Ger. Kerk en geen bezwaren tegen haar vorm van bestuur zien, zoo wenden wij ons tot uwe Vergadering met het verzoek om als eene gemeente der Ned. Ger. Kerk erkend en als zoodanig in dezelve ingelijfd te worden." De Synode delibereerde lang over dit verzoek. Er was heftige tegenstand tegen de opname. Vragen zooals: Hoe zal de Synode voorzien in de behoefte der St. Stephens gemeente ingeval Ds. Stegmann komt te overlijden? Zal Ds. Stegmann naar Ring of Synode kunnen komen? Zal een ouderling der gemeente naar de Ringsvergadering kunnen komen werden geopperd?

Eindelijk besloot de Synode bij meerderheid van stemmen om het verzoek toe te staan en de gemeente in de Kerk op te nemen. Een Commissie bestaande uit Dr. W. Robertson en Di. J. H. Neethling (Prins Albert) en W. A. Krige (Victoria) werd benoemd om de inlijving tot stand te brengen.

Ds. G. W. Stegmann.

Een ander bezwaar in de Synode was omtrent den predikant Stegmann zelven. Hij was tweede predikant bij de Luthersche Kerk in de Strand Straat of liever: hij stond toen aan het hoofd van eene afzonderlijke Evangelisch Luthersche Gemeente die de St. Martin's Kerk in de Lange Straat had gebouwd en aldaar aanbad. Het geval was dat Ds. Stegmann zich sterk had verklaard tegen de Luthersche opvatting van de leer des Heiligen Doops. Dit verwekte ontevredenheid. Ook beviel Ds. Stegmann's zending ijver velen der Lutherschen niet. Onder meer hadden zij ook dit: zijne taal en stijl leed door het prediken voor Kleurlingen en maakte hem onbekwaam voor zoodanig prediken als passend was voor zulke beschaafden als zij waren. Dit een en ander leidde daartoe dat Ds. Stegmann in de Strand Straat moest bedanken, of indien niet moest, toch bedankte. Die met hem samen stemden vormden zich onder hem tot eene afzonderlijke gemeente in de St. Martin's Kerk. In de Synode werd dit voorstel gedaan:—"Dat de Eerw. Heer G. W. Stegmann niet als leeraar onzer Kerk kan worden aangenomen tenzij hij verklare dat bij zoodanige aanneming hij zijne connectie met de St. Martin's Kerk, waarvan hij de bekende leeraar is, op zal geven." Het voorstel werd afgestemd en Ds. Stegmann den 12den November in de Synode gelegitimeerd. In de *Acta* lezen wij:—"Ds. G. W. Stegmann voor de Vergadering verschenen zijnde, werd hem, terwijl de Vergadering opstond, plegtig overeenkomstig de wet de eed afgenomen; hij werd vervolgens door den Actuarius gelegitimeerd, door den Hoog-Eerw. Praeses als Leeraar onzer Kerk begroet, en nadat hem zingende het 3de vers van Ps. 134 en 's Heeren zegen was toegebeden, werd hem de rechterhand van broederschap toegereikt. Zijn Eerw. beantwoordde dit met eene korte toespraak aan den Hoog-Eerw. Praeses." De formeele inlijving der gemeente door de daartoe benoemde Synodale Commissie vond Zondag 15 November 1857 in de St. Stephen's Kerk plaats. De Kerkeraad bestond toen uit de volgende onderlingen: Jan Fortuin, J. Roode; en de diakenen: Isak Howell, Abraham Jansen, Arend Diel en Jacob Russouw. Ds. Stegmann zette zijne werkzaamheden zooals voorheen met grooten ijver voort. Hij bediende tegelijkertijd de St. Martin's gemeente. In het volgende jaar maakte hij een aanvang met Vrijdags avond godsdienstoefeningen ter wille vooral van buitenlieden die de Kaapstadsche markt bezochten en op het Boerenplein waar de kerk stond uitgespannen waren. De gemeente zou hem echter niet lang meer behouden, want op den 25sten Juni 1858, maakte hij bekend "dat hem een beroep naar de gemeente Glen Lynden was toegezonden geworden en alhoewel hij op dat oogenblik tot geen besluit was gekomen, het hem voorkwam pligt te zijn dit beroep in ernstige overweging te nemen." Later maakte de leeraar bekend "dat hij zich na rijp overleg gedrongen gevoelde het beroep naar Glen Lynden aan te nemen. Hoe pijnlijk het hem ook was deze mededeeling te doen, hij geloofde dat hij daardoor een stap nam die hem duidelijk van den Heere was aangewezen." Zondag, 28 November 1858 werd bepaald als de dag van afscheid. Het was een dag van groote droefheid niet alleen voor de St. Stephen's gemeente maar ook voor de St. Martin's gemeente en voor vele anderen in de Kaapstad. Door zijn lang verblijf en getrouwen arbeid was Ds. Stegmann alom geacht en bemind. In den morgen werd in de St. Martin's Kerk een afscheidsrede over Hand. 20: 32 gehouden. Omtrent het afscheid 's avonds in de St. Stephen's Kerk, schrijft een verslaggever:—"De rede was over 1 Thes. 5: 23, 24. Aangenaam waren de herinneringen voor den geest der toehoorders geroepen toen de prediker zinspeelde op den aanvang zijner 25 jarige dienst onder hen toen hij in vereeniging met den onvergetelijken Dr. Adamson na de vrijlating der slaven deze gemeente uit het heidendom begon te versamelen en eenigen tijd later het Komediehuis tot een bedehuis voor hen mogt inwijden." Prof. John Murray, die tegenwoordig was, sloot dezen plechtigen af-

scheidsdienst met gebed. De volgenden dag vertrok Ds. Stegmann naar zijn nieuwe gemeente te Glen Lynden, waar hij tot kort voor zijn dood met onvermoeiden ijver arbeidde. Hij ontsliep te Stellenbosch den 14den October 1890. De Synode die juist dien dag bijeen was gekomen verdaagde den volgenden dag ten einde den leden de gelegenheid te geven de begrafenis te Stellenbosch bij te wonen. Prof. Hofmeyr hield de lijkrede. Ds. G. W. Stegmann, Jr., zoon van den ontslapene, die juist uit Europa was aangekomen, kon gelukkig de begrafenis bijwonen maar door de late aankomst der stoomboot had hij niet het voorrecht om nog zijn vader in het leven te zien.

Dr. Hendrik Emanuel Faure.

Na het vertrek van Ds. Stegmann bleef de gemeente omtrent een jaar lang vacant. Zij werd van tijd tot tijd be arbeid door Dr. Abraham Faure die tot Consulent benoemd was geworden, alsook door Eerw. F. L. Cachet, die tijdelijk aangesteld werd. Nog vóór het vertrek van Ds. Stegmann dreigde er een groote moeilijkheid over de gemeente te komen. Er was

Dr. H. E. Faure.

namelijk van den Gouverneur eene kennisgeving ontvangen dat de Gouvernements toelage van £200 per jaar met het vertrek van Ds. Stegmann teruggetrokken zou worden. Met de nog op het Kerkgebouw rustende schuld van £2,300 zou de gemeente nu zwaar komen te lijden. De Kerkeraad richtte een dringend schrijven door den Consulent aan den Gouverneur, hem de verzekering gevende dat het werk als voorheen door den opvolger van Ds. Stegmann zou worden verricht, waarop er een antwoord kwam dat de toelage aan den leeraar "als Zendeling der gewezene Apprenticen en Heidenen" gelijk tevoren zou toegestaan worden. Den 20sten November 1858, werd Dr. H. E. Faure, van Pietermaritzburg, Natal, tot herder en leeraar beroepen tegen een salaris van £300 per jaar en £50 toelage voor huis-huur. De beroepen predikant—een zoon van Dr. A. Faure—lag toen juist door een zorgwekkende krankheid (krankzinnigheid) aangetast. De beroepsbrief kon hem niet overhandigd worden. Vier maanden nadat het beroep uitgebracht was geworden, belegde de Consulent een Kerkeraads Vergadering en maakte bekend dat de beroepene wel aan het herstellen was maar dat zijne betrekkingen hem nog niet hebben kunnen bekend maken met het op hem uitgebracht beroep. De Consulent oordeelde het verder noodzakelijk, dat daar zoo veel tijds reeds was verloopen, er eene gecombineerde Kerkeraadsvergadering zoude gehouden worden om een anderen leeraar te beroepen. De Kerkeraad was genegen nog eenigen tijd op een antwoord te wachten; doch de Consulent aangetoond hebbende dat dit in geenen deele raadzaam was, ja zelfs voor de belangen der gemeente schadelijk zou kunnen wezen, en het verlangen der gemeente door de stem eener gecombineerde Kerkeraadsvergadering het best geweten zou kunnen worden, zoo werd besloten zoodanige vergadering den 13den April 1859 te houden. Op deze vergadering werd Dr. H. E. Faure andermaal met eenparige stemmen beroepen. "Kom," zoo schreef de Kerkeraad, "kom Wel-Eerw. Heer, die ons vroeger eens en andermaal hebt gesticht, kom over en zie de schare die hongert en dorst naar het brood en het water des levens, en wil toch niet weigeren onder en door de medewerking des Heiligen Geestes, die te voeden en te drenken." De beroepene die zich toen te Rondebosch bevond, nam tot groote blijdschap der gemeente het beroep aan maar kon vooreerst nog niet bevestigd worden. Deze plechtigheid kon eerst op Zondag den 23sten October

1859 plaats vinden. Dr. A. Faure, Consulent der gemeente en vader van den beroepen leeraar hield de bevestingsrede naar aanleiding van Jer. 31 : 23. Den volgende Zondag richtte de bevestigde zijn intreepreek tot de gemeente over Markus 16 : 15. Dr. Faure arbeidde tot April 1862 toen hij verlof van afwezigheid vroeg en verkreeg om voor 15 maanden naar Europa een bezoek te doen met het doel om zooveel mogelijk geld te collecteeren ter afbetaling van de schuld die op het Kerkgebouw nog rustte Reeds tevoren was besloten een beroep te doen op de milddadigheid van Christelijke gemeenten binnen en buiten's lands. Gedurende de afwezigheid van den leeraar werd de Eerw. Cand. A. Meiring die pas zijne studien in Europa voltooid had als zijne tijdelijke plaatsvervanger aangesteld. In die betrekking werd hij afgevaardigd om de gemeente die voorals nog geen ouderling naar de Kerkelijke Vergaderingen mocht zenden te vertegenwoordigen op de Synode die den 14den October 1862 bijeen kwam. Hem werd zitting geweigerd op grond dat hij nog niet geordend was. Twee dagen later had zijne ordening in de Groote Kerk plaats daar men vreesde dat de St. Stephen's Kerk niet groot genoeg zou zijn om de schare te bevatten. Daags daarop nam hij zijne plaats op de Synode in. Het was de Synode waarin de liberale storm over de Kerk los brak. Later moest Ds. Meiring omdat hij niet de gevestigde predikant eener gemeente was tesamen met de theologische professoren en de predikanten van plaatsen buiten de Kolonie ten gevolge van de uitspraak van het Hoog Gerechtshof de Synode verlaten.

Intusschen was Dr. Faure in Holland bezig om met behulp van Dr. Beets van Utrecht, Ds. Gunning van 's Gravenhage en Ds. Hase van Amsterdam voor de gemeente te doen wat in zijn vermogen was. Overigens liet hij zich nooit van zich hooren. Toen de 15 maanden verstreken waren verzocht hij door den Consulent om nog 6 maanden langer afwezig te mogen blijven. Het verzoek werd toegestaan maar Ds. Meiring was onwillig langer als plaatsvervanger aan te blijven. Op den 2den Augustus nam hij afscheid van de gemeente en vertrok kort daarop om in de gemeente Maclean te gaan arbeiden. Ds. J. G. S. de Villiers, die pas als jonge predikant uit Europa was teruggekeerd werd toen tot tijdelijke plaatsvervanger van den leeraar der gemeente aangesteld. In Februari 1864 ontving de Kerkeraad een verder schrijven van Dr. Faure uit Holland waarin hij bekend maakte dat hij door een samenloop van omstandigheden tot het besluit was gekomen om vooreerst in Nederland te blijven, dat hij een beroep van de gemeente Bergschenhoek daar te lande had aangenomen en dat hij dus moest bedanken voor de betrekking van herder en leeraar van St. Stephen's. De Kerkeraad die reeds tevoren begon te vreezen dat de gemeente haar leeraar verliezen zou, ontving deze mededeeling met droefheid maar besloot toch aan het verzoek van den afwezigen leeraar te voldoen. Dr. Faure heeft nooit weer daarop in zijn vaderland gearbeid. Later nam hij een beroep aan naar de gemeente Doesburgh in Holland, waar hij werkzaam was tot den 6den April 1898, toen hij overleed. Zijne achtergeblevene weduwe leeft nog in Holland en ontvangt eene toelage uit ons Predikanten Weduwen Fonds.

Ds. Albertus Petrus Meiring.

Ds. De Villiers, de tijdelijke leeraar der gemeente die in het begin van 1864 een beroep naar Tarkastad had aangenomen, nam afscheid op Zondag, den 10den April 1864 met de

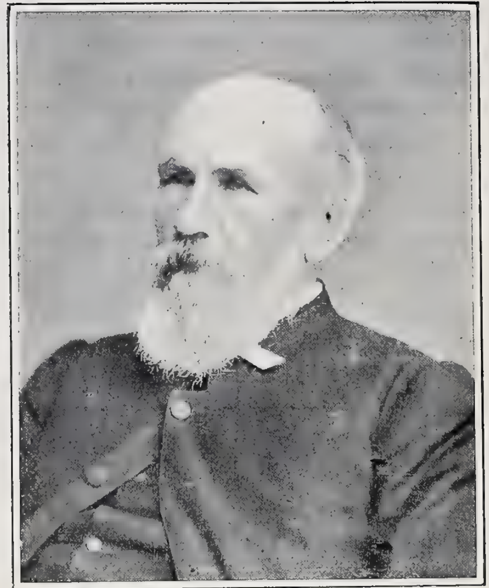
Ds. A. P. Meiring.

woorden uit Numeri 6 : 24—26. Tot opvolger van Dr. Faure werd Ds. A. P. Meiring, die reeds te voren 15 maanden in de gemeente gearbeid had, als herder en leeraar beroepen. Hij nam het beroep aan en werd den 24sten April bevestigd. De bevestigingsrede werd door den Consulent over Markus 4: 14 gehouden. De bevestigde deed zijn intree met de woorden uit Rom. 8: 17. Ds. Meiring beijverde zich zeer in het belang der gemeente voor al het kinderdeel. Hij arbeidde met nauwgezetheid en zegen tot 1866 toen hij een beroep naar Edenburg in den gewezen Vrijstaat aannam. Hij nam afscheid op den 6den Mei met de woorden uit Joh. 13 : 12b. Te Edenburg was hij werkzaam tot den dag zijns doods die op den 28sten Mei 1892 voorviel. Hij was te Beaufort West uit aanzienlijke ouders geboren. Zijne voorbereidende opleiding genoot hij te Kaapstad waarna hij naar de Hooge School te Utrecht, Holland ging om in de Theologie te studeeren. Een jaar voor zijn dood mocht hij onder vele teekenen van waardeering zijner diensten, zijn 25-jarige Evangeliebediening vieren. Hij was een getrouwe herder, een vriend der armen, een groote Zendingvriend. Ook als Quaestor en Scriba Synodi heeft hij de Kerk in den Vrijstaat uitnemende diensten bewezen. Zijn tweede vrouw, een dochter van wijlen Prof. Murray, overleefde haren echtgenoot en is thans woonachtig te Winburg, waar zij een gezegend werk doet.

Na het vertrek van Ds. Meiring zijn de volgende leeraren in de gemeente werkzaam geweest :–-

Ds. William Robertson, Jr., die den 20sten Februari 1867 bevestigd werd door zijn vader wijlen Dr. W. Robertson, die naar aanleiding van 2 Tim. 4: 5b preekte. Intree-rede over Joh. 14 : 6a. In 1871 ging Ds. Robertson naar Tulbagh.

Ds. Johannes Roedolph Albertijn wiens bevestiging den 2den Februari 1871 plaats vond. Ds. A. Murray (Consulent) hield de bevestigingsrede over Joh. 20 : 21. Prof. Hofmeyr, die ook bij die gelegenheid een woord zou spreken, kon zulks niet doen omdat de hitte in de Kerk te groot was ; die toespraak

Ds. W. Robertson.

verscheen later in de *Kerkbode*. Ds. Albertijn hield zijn intreerede over Lukas 5 : 5 en arbeidde in de gemeente tot 1874 toen hij een beroep aannam naar Middelburg, K.K., en op den 12den April afscheid nam met de woorden uit Joh. 20 : 19.

Ds. J. R. Albertyn.

Ds. Jan Adam Buchner werd den 13den Januari 1875 bevestigd door Dr. William Robertson die hem als kind gedoopt had. Bevestigingsrede over Col. 4 : 17 ; intree-rede

Jozua 1 : 6 : "Zijt sterk en heb goeden moed, enz." Gedurende den diensttijd van Ds. Buchner werd een pastorie aangekocht. In 1883 volgde hij het voorbeeld van zijn voorganger en nam een beroep aan naar Tulbagh waar hij thans nog werkzaam is.

De tegenwoordige leeraar Ds. MICHIEL CHRISTIAAN BOTHA werd den 24sten April 1884 bevestigd door Ds. A. D. Luckhoff (consulent), die over 2 Cor. 2 : 16b preekte. De bevestigde hield zijn intree-rede naar aanleiding van 1 Cor. 2 : 2. Gedurende den diensttijd van Ds. Botha werd de kerkschuld die altijd op de gemeente gedrukt heeft, afbetaald. Den 15den November 1907 kan zij (D.V.) haar jubelfeest vieren, ter gedachtenis van haar 50 jarig bestaan in verband met de Ned. Ger. Kerk.

Ds. J. A. Buchner.

Ds. M. C. Botha.

De Gemeente Philadelphia.

DEZE gemeente maakte vóór hare stichting in 1863 een deel uit van de gemeente Durban. Bij de Vergadering van den Kaapstadschen Ring in October 1861, te Wellington gehouden, werd een Memorie geteekend door J. H. BLANCKENBERG, D. G. BRASLER, S. J. H. MOSTERT, W. A. J. VAN SCHOOR, T. J. VAN SCHOOR en andere 160 leden woonachtig aan "Koeberg, 2de Afdeeling Blaauwberg en Strandveld" ingeleverd waarin de Memorialisten dringend aanzoek deden om tot eene afzonderlijke Parochie, afgescheiden van Durban, gesticht te worden. De Ring verwees de rekwestanten naar den Kerkeraad van Durban. De redenen die hun genoopt hadden hun verzoek aan den Ring te doen gaven zij in een schrijven aan genoemden Kerkeraad in November 1861 in de volgende bewoordingen te kennen: "Wij zoeken voor ons zelven voorregten welke de leeraar van Durban (Ds. J. Beck) ook met den besten wil niet geven kan uithoofde van den afstand waarop wij van de Kerk wonen. Wij zoeken de gelegenheid om

De Philadelphia Kerk.

niet eens in de maand maar elken Zondag de openbare godsdienst te hebben; wij zoeken geregeld wekelijksche catechizatie voor onze kinderen; wij zoeken de geregelde vertroosting van krankbezoek des Leeraars met al de zegeningen verbonden aan de meerdere nabijheid van een evangelie-dienaar in ons midden. Wij geven met eerbied te kennen dat wij naar deze voorregten zoo verlangende zijn dat wij gereed zijn de grootste opofferingen daarvoor te maken en dat wij in de overtuiging dat onze wensch billijk, christelijk en betamend is, dan ook in de hoop verkeeren dat de Eerw. Kerkeraad van Durban ons in dezen niet teleurstellen zal maar veel eer bevorderlijk zal willen zijn, opdat als wij eens afgescheiden mogen zijn er tusschen ons en de gemeente van Durban een gevoel van liefde moge heerschen als tusschen eene moeder en eene dochter gemeente." Op dit verzoek ontving men geen gunstig antwoord. De Kerkeraad was van oordeel dat de memorialisten niet op genoegzaam formeele wijze hadden te werk gegaan. "De Kerkeraad," zoo schreef Ds. Beck, "is ook ten volle overtuigd indien de gevraagde afscheiding tot stand mogte gebragt worde, dat vroeger of later, zoo niet beide dan toch eene van de bedoelde Kerken op de lijst van hulpbehoevende Kerken zal moeten geplaatst worden. Het spijt de Kerkeraad dat in eene zaak van zooveel belang men niet meer met omzigtigheid is te werk gegaan. Ten allen tijde vindt men dezulke die meer genegen zijn om te helpen afbreken dan om eene zaak te willen bevorderen." Men was met dit antwoord zeer teleurgesteld. In naam van de memorialisten antwoordden de heeren T. J. Mostert, S. J. H. Mostert en J. H. Blanckenberg:—"Het spijt ons zeer te zien dat de Eerw. Kerkeraad beschouwt dat wij de zaak niet meer formeel voor denzelven gebrag hebben; wij weten niet wat daarmede bedoeld wordt; in onze eenvoudigheid hebben wij eene brandende begeerte onzer zielen voor UEerw. gebragt; wij verwachten hulp en voorlichting van UEerw. maar niet dat de zaak voor ons zal bemoeilijkt worden met formaliteiten." Later—den 28sten April 1862—gaf de Kerkeraad wel zijne toestemming tot de afscheiding maar op zulke onaannemelijke voorwaarden dat de Memorialisten zich gedrongen gevoelden om zich naar de HoogEerw. Synode die dat jaar vergaderde met hun verzoek om tot eene afzonderlijke gemeente te worden verklaard te wenden. De Synode benoemde eene speciale Commissie bestaande uit Di. J. Beck, J. H. Neethling (Stellenbosch), Dr. Philip Faure en ouderlingen P. A. Brand (Kaapstad) en H. H. Loedolff om het verzoek ter plaatse te behartigen met volmacht om alles te doen wat noodig

is tot regeling eener nieuwe gemeente. Deze Commissie vergaderde den 15den December 1863 in de Kerk te Koeberg en besloot dien dag om tot de stichting van de gemeente die den naam van Philadelphia ontving, onverwijld over te gaan, Tot ouderlingen werden benoemd de broeders STEFANUS JOHANNES HOFMEYR MOSTERT en JOHANNES NICOLAAS LAUBSER; tot diakenen de broeders MELT VAN DER SPUY, JACOB STEFANUS VAN DER SPUY (Diaken Kassier), CORNELIS VAN SCHOOR en MICHIEL DE KOCK, Jzn. Ds. J. H. Neethling werd tot Consulent aangesteld. Alhoewel de Koebergers niet heelemaal tevreden waren met de bepaling der grensscheiding, was men toch dankbaar dat aan hun verzoek eindelijk voldaan was. Op Zaterdag, den 9den Januari 1864 werd het tegenwoordige Kerkgebouw der gemeente ingewijd door den Consulent, die de inwijdingsrede naar aanleiding van Gen. 28: 17 hield: "Dit is niet dan een huis Gods, en dit is de poort des hemels." Bij diezelfde gelegenheid werd de bovengenoemde eerste Kerkeraad, behalve J. N. Laubser, die bedankt had, voorgesteld. Den volgenden dag vierde de jonge gemeente haar eerste avondmaal, toen ongeveer 90 lidmaten aanzaten. 's Daags daarna werd de eerste Kerkeraadsvergadering gehouden. Wij doen de volgende aanhalingen uit de Notulen van die vergadering: "Daar er aanzoek is gedaan om de school te openen waarin de Heer van Veersen onderwijs geeft, en ten einde misverstand te voorkomen, verzoekt de Kerkeraad dezen heer zijn bewijs van lidmaatschap en andere documenten te vertoonen. Hij zegt dat het attest van lidmaatschap nog te Wellington berust, maar zijn getuigschrift omtrent de school aldaar gehouden kan hij vertoonen en verwijdert zich om hetzelve te halen. Teruggekomen verklaart hij het geschrift niet te kunnen vinden maar hetzelve en de andere gevraagde stukken ten eerste te zullen produceeren. Er wordt besloten dat voor de consideratie van het huis waarin hij woont, de heer V. V. gevraagd zal worden om wanneer hier geen Leeraar is voor te lezen, en bij afwezigheid of bij ontstentenis de heer P. Visser. Ook dat er geene preek meer zal worden gedaan door eenigen ongeordenden man, maar eene gelezen ten genoege van eenen der Ouderlingen, en dat ten besluite het laatste vers van den Avondzang staande zal gezongen worden."

Het eerste kind dat door den Heiligen Doop der gemeente ingelijfd werd kreeg tot naam ANNA MARIA ISABELLA, een dochter van den Ouderling Stefanus J. H. Mostert en zijn vrouw Anna Tobia Brasler. Het eerste huwelijk dat in de Kerk ingezegend werd was dat van JOHANN CHRISTIAAN BRASLER en MARIA ALETTA CAROLINA VAN REENEN op den 10den April 1865.

Het duurde een geruimen tijd eer de gemeente er toe overging om een vasten leeraar te beroepen. De grensscheiding was een zoodanige dat zoodanig beroep noodwendig vertraagd moest worden. Eén Zondag in de maand kwam de Consulent van Stellenbosch over om de gewone diensten waar te nemen, terwijl op de andere Zondagen de Godsdienstonderwijzer J. Beker, 's voormiddags een preek voorlas, des namiddags voor de blanken en des avonds voor de gekleurden uit Gods Woord oefende. De Consulent die een warme Zendingvriend was, bepleitte de belangen van de uitbreiding van Gods Koninkrijk bij de gemeente. Zijn woord vond weerklank vooral bij de Zusters die reeds in 1864 een Zending werkgezelschap oprichtten. Op eene gemeente vergadering den 11den Nov. 1865 gehouden werd besloten een leeraar te beroepen. Daar er echter in die dagen een groot gebrek aan predikanten was, zoo bracht de Kerkeraad toch geen beroep uit, hoofdzakelijk omdat er geen leeraar was, op wien men eenigen grond kon koesteren dat hij het beroep zou aannemen. Eerst op den 14den Januari 1867 bracht de Kerkeraad het eerste beroep uit en wel op den Eerw. Prop. G. W. Stegmann, Jr., die echter bedankte. Na hem hebben de Eerw. Proponenten W. Rosseau, W. Robertson en J. G. Olivier eveneens bedankt.

DS. J. N. VLOK.

Op den 9den Augustus 1869, werd de Eerw. Prop. JOHANNES NICOLAAS VLOK beroepen. Tot vreugde der gemeente nam hij het beroep aan. Zijne voorstelling vond plaats op Donderdag, den 11den Nov. 1869. Ds. G. W. Stegmann hield de bevestingsrede naar aanleiding van Hand. 26: 18. Benevens hem en de

Consulent waren tegenwoordig: Prof. Hofmeyr, Dr. P. E. Faure, Di. A. Murray, W. Murray, A. P. Meiring, P. de Vos, J. de Vries, W. Robertson, J. G. Olivier en Eerw. Jannasch (Mamre). Nadat allen den jongen leeraar de broederhand gegeven hadden, zong de gemeente

Ds. J. N. Vlok.

staande Ps. 134: 3 en vervolgens het koor: "Maak, maak, o Vader hem bekwaam." In den namiddag hield de bevestigde zijn intreerede over 2 Cor. 5: 20 en beantwoordde de volgende vragen: 1. Wie zijn de gezanten? 2. Van waar hunne kracht. 3. Wat hun doel? Ds. Vlok arbeidde in de gemeente ruim 12 jaren. In Sept. 1881 ontving hij een beroep naar Piketberg. De Kerkeraad verzocht hem dringend om te blijven. Hij gevoelde zich echter geroepen om het aan te nemen.

Zijn opvolger was

Ds. Pieter Adam Strasheim, B.A.,

wiens ordening en bevestiging den 5den Januari 1882 plaats vond. Prof. Hofmeyr hield de bevestigingsrede naar aanleiding van 1 Tim. 1: 12, een rede die later in druk uitgegeven werd en met deze woorden eindigde: "Gemeente van Philadelphia ontvang den jeugdigen leeraar uit de hand des Heeren. Besluit u over te geven en te onderwerpen aan het Woord dat hij in 's Heeren naam u verkondigen zal, ook als het, van een gewaande hoogte u in de diepte mocht ter nederwerpen. Het Evangelie is nog heden ten dage Gods kracht tot zaligheid voor een iegelijk die gelooft. En naarmate dat Evangelie onder u als Gods kracht in geloovige harten werkt, zult gij worden wat uw schoone naam Philadelphia zegt: want dan woont de Broederliefde onder u." Na de handoplegging waaraan deelnamen de Professoren Hofmeyr en Marais, Di. J. H. Neethling (Consulent), A. D. Luckhoff, J. N. Vlok, C. Rabie en de Eerw. heeren Lemmertz en Kunich (van Mamre), hield Prof. Marais een treffende toespraak over 1 Tim. 4: 16. In den namiddag trad de pas bevestigde voor zijne gemeente op en sprak zijne intreerede uit over de woorden in Ps. 20: 5: "Wij zullen de vaandels opsteken in den naam onzes Gods." Ds. Strasheim arbeidde in de gemeente slechts 18 maanden. In Oct. 1882 nam hij een beroep aan naar de gemeente Wynberg. Wijl te Philadelphia, wijdde hij bijzondere aandacht aan het destijds verachterde "Duinen" gedeelte der gemeente; in die wijk vooral werd hij getrouw ondersteund door den vader van

Wijlen de heer H. C. Dreyer.

schrijver dezes, wijlen den heer Hendrik Cornelis Dreyer, die de gemeente jaren lang eerst als diaken en later als ouderling gediend en haar bij verschillende Rings- en Synodale Vergaderingen vertegenwoordigd heeft en zoolang zijne lichaamskrachten het hem toelieten een werkzaam aandeel genomen in het werk des Heeren vooral in de bovengenoemde wijk

die hij op zijn hart heeft gedragen tot aan den dag zijn doods. [Voor portret van en vollediger bericht omtrent Ds. Strasheim zie onder Wynberg.]

Ds. D. S. Botha.

Na het vertrek van Ds. Strasheim bleef de gemeente langen tijd vacant. Beroep op beroep werd uit gebracht doch te vergeefsch. In 1884 echter gelukte het den Kerkeraad om de diensten te verzekeren van den Eerwaarden Daniel Stephanus Botha, een geordende zendeling onzer kerk, die destijds zijne studien aan de theologische kweekschool te Stellenbosch voortzette. Met toestemming der professoren verrichtte hij des Zondags het dienstwerk in de gemeente. Tegen het einde van 1885 werd Eerw. Botha, die intusschen gelegitimeerd was, door den Kerkeraad tot herder en leeraar beroepen. Hij nam het beroep aan en werd den 11den Februari 1886 bevestigd. Zijn intreerede was over Joh. 4 : 34. De bevestigingsrede werd door den Hoog Eerw. Prof. de Vos naar aanleiding van 1 Cor. 3 : 9 gehouden. Ds. Botha arbeidde met zegen ruim 10 jaren lang in de gemeente. Gedurende zijn diensttijd werd een Kerkje in de "Duinen" gebouwd en het Kerkgebouw op het dorp aanmerkelijk vernieuwd en verbeterd. Hij stichtte ook een kleine zending gemeente onder de gekleurden die op de boerenplaatsen werkten en wier geestelijke belangen hij steeds op de harten der blanken bond. In 1894 nam hij het beroep aan naar de gemeente Dordrecht. Zijn afscheids-rede op den 12den September uitgesproken was over Hand. 14 : 26.

Ds. S. P. Malherbe.

Ds. Stephanus Petrus Malherbe, van de destijds afgescheiden gemeente Kruisvallei, Tulbagh, werd tot opvolger van Ds. Botha beroepen. Hij nam het beroep aan en werd, na afgelegd colloquium doctum, op den 13den December 1894 door den Consulent, Ds. A. D. Luckhoff, bevestigd. Hij arbeidde ruim 12 jaar in de gemeente tot 1906 toen hij een beroep naar Steynsburg aannam. Zijn afscheids-rede op den 13den Januari 1907 was over de woorden uit Matt. 13 : 20. De tegenwoordige leeraar, Ds. Gerrit Lodewyk van Heerde, werd op den 15den Maart 1907 geordend en bevestigd. De HoogEerw. Prof. C. F. J. Muller hield de bevestigings-rede naar aanleiding van Matt. 21 : 14, en de nieuw bevestigde sprak zijn intree-rede den volgenden Zondag over Joh. 4 : 34 uit.

Ds. G. L. van Heerde.

De Gemeente Drie Anker Baai.

DEZE gemeente—een van de kleinste in onze Kerk—maakte vroeger een deel uit van de moeder gemeente Kaapstad. Daar er in den omtrek van Zee Punt geen Ned. Ger. Kerkgebouw, dan een kleine kapel die niet centraal gelegen was en de kerkgangers niet bevatten kon, bestond, waren de lidmaten voor het meerder deel genoodzaakt hunne Kerkelijke voorrechten in de Groote Kerk, Adderley Straat te gebruiken. In 1877, gedurende den diensttijd van wijlen Ds. G. W. Stegmann, had er een gezegende herleving in de gemeente plaats en werd de behoefte aan een grootere vergaderplaats dan de bovengenoemde Kapel, sterker dan ooit gevoeld: de distantie van Zee Punt naar de Groote Kerk vond men te groot in die dagen toen er nog geen treinen of electrische trams liepen. Den 25sten Juli 1877 werd er onder voorzitterschap van Ds. Stegmann een vergadering gehouden waarop eenpariglijk besloten werd een vrij groote schoollokaal dat ook voor Kerkelijke doeleinden kon

Het oudste Kerkje te Zee Punt.

gebruikt worden, te bouwen. Eenige dagen later werd besloten het gebouw op te trekken op de plaats waar het vandaag—veel verbeterd en vergroot—als een van de netste Kerken in ons land staat. Ettelijken waren met de ligging ontevreden als zijnde naar hunne meening niet centraal genoeg en bouwden later de Ronde Kerk. De Kaapstadsche Kerkeraad gaf zijn toestemming tot den bouw van het nieuwe lokaal, keurde de benoeming van de heeren J. A. Bam (Voor.), I. P. H. v. d. Poel, H. H. Marais, (Thes.) en J. P. F. Juritz (Sec.) als een Bouw-commissie goed maar liet duidelijk verstaan dat hij geen geldelijke hulp

Ds. E. Z. J. de Beer,
Te Simonsstad 1878-1880. Te Groene Punt 1880-1898.

verleenen kon. Daar er intusschen de som van £586 13s. 0d. aan vrijwillige subscriptie-gelden ingekomen was, toog men zeer ijverig aan het werk—zoo zeer dat de hoeksteen reeds op den 12den Februari 1878, door Sir. David Tennant, toen Speaker van de Wetgevende Vergadering, gelegd werd. De inwijding vond plaats op Woensdag, den 9den Juli 1879. Ds. Andrew Murray (Wellington) hield de inwijdingsrede naar aanleiding van 1 Cor. 3: 9. Er rustte een schuld van £1,150 op 't gebouw dat £2,100 gekost had. De heer I. P. H. van der Poel, die reeds te voren onder de kinderen in den omtrek gearbeid had, opende een Zondagsschool en werd geholpen door den heer E. J. Earp. Kort voor de inwijding werd er op eene vergadering van leden een Commissie aangesteld om in overleg met den Eerw. Kerkeraad de noodige schikkingen te maken voor het geregeld houden van diensten in het nieuwe gebouw,

waarvan men in het begin als een school-lokaal gesproken had maar dat als een behoorlijke Kerk was ingericht geworden. Op diezelfde vergadering werd besloten s' avonds Engelsche diensten te houden. Men ontving niet de gewenschte hulp en aanmoediging van den kant des kerkeraads. Op een gemeente vergadering in Oct. 1879, gehouden werd besloten tot de stichting van eene afzonderlijke gemeente aanzoek. Eene Commissie bestaande uit de heeren J. A. Bam, I. P. H. v. d. Poel, J. P. F. Juritz, P. E. de Roubaix, A. v. d. Hoeven, en H. P. du Preez, werd aangesteld om de noodige maatregelen in verband met de stichting te nemen. De Kerkeraad gaf gereedelijk zijn toestemming tot de afscheiding maar zonder iets meer.

Op den 12den Januari 1880 werd er eene vergadering van de Commissie tot Vermeerdering van Gemeenten in den Kaapstadschen Ring te Groenepunt gehouden, om de Commissie van de leden van de Gereformeerde Kerk die naar de stichting eener afzonderlijke gemeente verlangden te ontmoeten. Ook waren er tegenwoordig de drie leeraars van de Kaapstad, met eenige leden van de gemeente aan Zeepunt wonende. Na gehoord te hebben welke de redenen waren waarom de oprichting eener gemeente werd verlangd, en op welke voorwaarden die gewenscht werd, besloot de Commissie van den Ring, op verzoek van de Drieankerbaaische Commissie om eene Speciale Ringsvergadering bij den Voorzitter te vragen. Ook de bezwaren van de leden van Zeepunt werden gehoord, die zich niet zoo zeer richtten tegen de stichting der nieuwe gemeente, als daartegen dat zij er niet onder wenschten gebracht te worden, waarom zij er op aandrongen dat de nieuwe gemeente niet alleen een grenslijn zoude hebben ten Oosten tusschen Groenepunt en Kaapstad, maar ook ten Westen, tusschen Groenepunt en Zeepunt.

Op Woensdag den 10den Maart 1880 kwam de speciale vergadering van den Ring van Kaapstad bijeen in het nieuw kerkgebouw te Groenepunt. Nadat de partijen gehoord waren werd besloten tot de oprichting eener gemeente zonder eenige bepaling van grenzen. Ds. E. Z. J. de Beer van Simonstad werd tot Consulent benoemd en de aanstelling van een Kerkeraad aan eene Commissie opgedragen, Deze Commissie benoemde later de volgende broeders :—I. P. H. van der Poel en W. C. van der Merwe tot ouderlingen ; en J. A. Bam, J. P. F. Juritz, J. H. van Rijn en S. van Heerde tot diakenen. Den 4den April 1880 werd deze eerste Kerkeraad in hun ambt bevestigd. Het eerste huwelijk dat in de gemeente voltrokken werd was dat van den heer G. J. Bam en Mej. A. J. A. van Blommestein die op den 31sten Maart 1880 door Ds. A. D. Luckhoff in den echt verbonden werden. De eerste doopsbediening vond plaats op den 10den October 1880 zijnde de naam van den doopeling Edmund John Scholtz. Het duurde nog een geruimen tijd eer men tot het beroepen van een vasten leeraar overging. Intusschen werden de diensten door den Consulent en door andere leeraren waargenomen. Op den 5den Juli 1880 werd Ds. Edmund Zacharias Johannes de Beer, de Consulent, tot herder en leeraar beroepen. Dienzelfden dag werd besloten dat de officieele benaming van de gemeente "De Ned. Ger. Kerk van Groenepunt" zou wezen. [Eenige jaren geleden werd de benaming "Groenepunt" veranderd in "Drie Anker Baai."] Tot groote blijdschap der gemeente nam Ds. de Beer het beroep aan. Zijne bevestiging vond plaats op den 8sten October, 1880. Wijlen Dr. P. E. Faure hield de bevestigingsrede. De gemeente ontving van tijd tot tijd geschenken van welwillende vrienden in den vorm van donaties van geld of van meubelen zooals een doop font, nachtmaal servies, een rostrum, klok, vensters, enz., enz. Onder de namen van de gevers kunnen genoemd worden die van de heeren J. A. Bam, I. v. d. Poel, J. P. F. Juritz, L. P. Cauvin, J. B. Robinson, N. T. Maskew en H. van Heerde. De heer C. F. Juritz, M.A. diende de gemeente jaren lang zonder eenige betaling als orgelist. De gemeente heeft zeer zware tijden doorleefd; maar zij heeft door Gods genade overwonnen en is staande gebleven. Door hartelijke zamenwerking heeft zij de groote schuld die in het begin haar knelde kunnen afbetalen. Een additioneele ochtend Engelsche dienst in 1890 ingevoerd werd later weer afgeschaft. In 1890 werd de Kerk van gaslicht voorzien. Ouderling van der Poel ontsliep den 24sten October 1896,

Nederduitsche Gereformeerde Kerk Drie Anker Baai.

De Kerk van Binnen.

en ouderling J. A. Bam den 1sten Maart 1903: beiden kunnen stichters van de gemeente genoemd worden. Ds. de Beer werd geroepen zijn eerste vrouw in Nov. 1891 door den dood af te geven; hij huwde later weer en wel met Mej. F. D. Roux, een dochter van Ds. P. Roux. Hij arbeidde in de gemeente tot 1898 toen hij een beroep aannam naar Barberton, Transvaal. Op Zondag, 31 Juli nam hij afscheid van de

Ds. N. J. Brummer, M.A., B.D.

gemeente in wier midden hij 18 jaren lang gewerkt had. Hij hield gepaste afscheidsredenen (in Hollandsch) over Heb. 13; 20 en 21 en (in Engelsch) over 1 Cor. III: 6 en 7. Hartelijke afscheids adressen, vergezeld van een gouden horloge en ketting werden hem namens de gemeente aangeboden. De gemeente bleef niet lang vacant. Reeds in Januari 1899 mocht zij haar nieuwen, den tegenwoordigen, leeraar, den WelEerwaarden Heer Nicolaas Johannes Brummer, M.A., B.D., in haar midden verwelkomen. Zijne bevestiging vond plaats op den 6den dag dier maand. De HoogEerw., Professor J. I. Marais, D.D. hield de bevestigingsrede naar aanleiding van 2 Cor. 6: 4. Den daarop volgenden Zondag richtte de bevestigde gepaste intree-redenen tot de gemeente. Gedurende de bediening van Ds. Brummer zijn er verscheidene kostbare veranderingen aan het Kerkgebouw aangebracht en is de gemeente zeer in groei en in bloei toegenomen. Ds. Brummer, die onder andere groote talenten ook de gave bezit om onder jonge menschen en kinderen met takt en zegen te arbeiden en voor hen te schrijven, arbeidde van 1896 tot 1898 te Jansenville. Hij is lid van de examen-Commissie tot het Theol. Seminarium en van kandidaten tot den heiligen dienst.

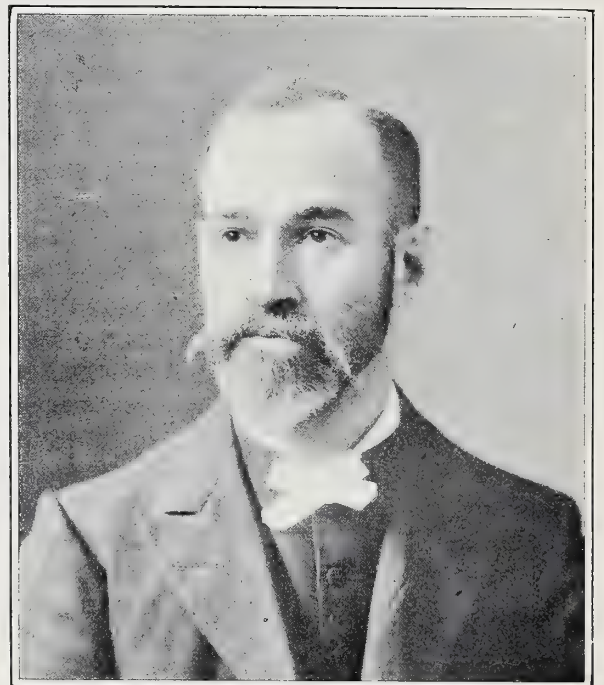

Wijlen de heer J. A. Bam.

Wij geven hier het portret van Wijlen den heer J. A. Bam. Jaren lang heeft hij de gemeente in het bijzonder als diaken en ouderling en de Kerk in het algemeen in Ring en Synode gediend. Nog vóór zijn overlijden stelde hij de gemeente in staat, door een schenking van bijna £4,000 om niet alleen 'n nieuwe pastorie ("Blommestein" naar zijn ontslapen echtgenoote zoo genoemd) te bouwen maar ook een nieuwe toren met klokken-toestel bij de Kerk te doen aanbrengen. In zijn Testament bemaakte hij aan de Zending der Ned. Ger. Kerk voor altijd een vijfde van al zijne inkomsten en aan zijn eigen gemeente £100 per jaar. Zijn voorbeeld vinde navolging!

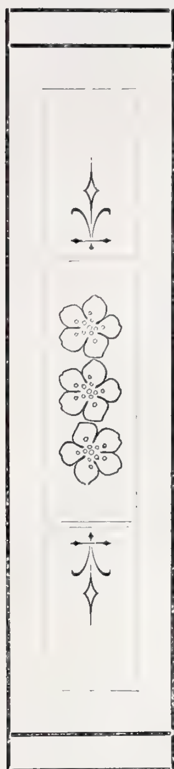
De Gemeente "De Nieuwe Kerk," Kaapstad.

ALS vader van deze Kerk moet genoemd worden de hoog geachte Dr. A. Faure. Toen Ds. Abraham Faure in het jaar 1822 van Graaff-Reinet verplaatst werd naar de Kaapstad, bevond hij dat vele oude lidmaten der Kerk de openbare godsdienstoefeningen niet bijwoonden, omdat zij, hoewel herhaaldelijk daarom gevraagd hebbende, geene eigene zitplaatsen in de Kerk konden krijgen. De oude Kerk kon de helft der Gemeente niet bevatten. Om hun dit voorwendsel te ontnemen deed hij het voorstel aan den Kerkeraad, om eene tweede Kerk te bouwen. De Kerkeraad hoewel in het begin daartegen, werd langzamerhand overtuigd van de noodzakelijkheid eener tweede Kerk, en besloot op den 3den Augustus 1829 met eenparige stemmen daartoe verlof aan het Gouvernement en een stuk gronds te vragen, hetzij op de Looijersplein, alwaar de Roomsche Kerk nu staat, of in de nabijheid van het Weeshuis. Op den 29sten Juli 1829, schreef het Gouvernement dat het Looijersplein niet kon worden geschonken, "omdat er een servituut op was, welke belette dat eenig gebouw daar kon worden gesteld;" Zijne Excellentie was echter gereed, als er een stuk gronds, zonder dergelijke servituut kon gevonden worden in de nabijheid van het Weeshuis hetzelfde daartoe af te staan. Hierin kon de Kerkeraad echter niet slagen, en werd eindelijk bewogen het Kuipersplein te kiezen, dat door het Gouvernement, op aanbeveling van den Stadsraad (Curatoren van Stadseigendommen) geschonken, en op den 2den April 1831 behoorlijk getransporteerd werd. De plaats gevonden zijnde moest men nu een fonds verzamelen. De Kerk had toen in die goede oude tijden, die, helaas! voorbij schijnen te zijn, een aanzienlijk fonds op renten. Dit kapitaal wilde men echter, indien mogelijk, onaangeroerd laten, omdat het voornamelijk voor de diakonie bijeengebracht was. Indien noodig zou men zooveel afzonderen als waarvoor de renten uit de zitplaatsen kon goedgemaakt

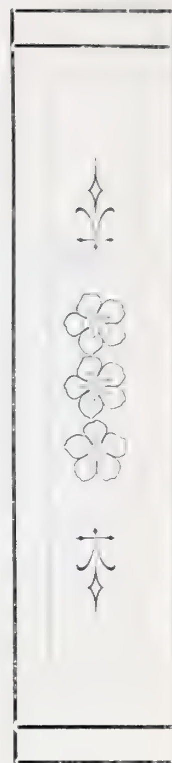

Ds. D. J. le R. Marchand, B.A., B.D.

worden. De Kerkeraad besloot derhalve op den 2den Juli 1832 de Gemeente te vragen om voor vijf jaren maandelijks "een sixpence ofte een gulden, Kaapsch, à 16 stuivers" bij te dragen. Op den 7den Augustus 1832 werd op eene Gecombineerde Vergadering het plan des Kerkeraads goedgekeurd en eene Commissie benoemd om plannen voor het Kerkgebouw in te winnen; alsmede eene commissie van

De Nieuwe Kerk, Kaapstad.

dienende en oud-diakenen om aan de leden der gemeente de inteekeningslijsten voor te leggen. Welke flinke diakenen zij bij waren, blijkt daaruit, dat de commissie op den 3den September 1832 rapporteerde, dat er Rds. 36,000 ingeschreven en Rds. 12,081 os. 4d. ontvangen waren. Op den tweeden October 1832 werden aan den Gecombineerden Kerkeraad drie plannen voorgelegd, die, in nader beraad werden genomen, terwijl eene bouwcommissie van 21 leden benoemd werd. *Leden van de Bouwcommissie*:—Gabriel Jacobus Vos, Sr., President; Frederick Rossouw, Sr., Vice-President; Gijsbert Henry Maasdorp; Paul Roux, Sr.; Petrus Johannes Pentz, Sr.; Jan Adriaan Smuts; Hendrik Pieter Möller, Sr.; Johannes Samuel Frederik Botha; Johannes Tobias Jurgens; Johan Coenraad Gie, M.z.; Rijno Johannes van der Riet; Servaas de Kock; Jan Hendrik Hofmeijr, Steps. zoon; Jan Albertus van Breda; Andries Brink, Corns. zoon; Abraham de Smidt; Michiel Christian Vos; George Wolfgang Spengler; Johan Frederik Pentz; Rijnier Christiaan Hoets, Penningmeester; Johannes Gijsbertus Blankenberg, Secretaris. Deze allen zijn reeds overleden. Zes dagen later koos de Gecombineerde vergadering een uit de drie plannen, stelde den heer Petrus Johannes Grovè als architect aan, terwijl de Voorzitter, Ds. J. H. von Manger, de Bouwcommissie "des hemels besten zegen toewenschte." Tien dagen later begon de Bouwcommissie haar werk, met de blijde verzekering van den Architect, dat er genoegzaam voor het gebouw, volgens zijne berekening, ingeschreven was. Op den 18den April 1833 werd de hoeksteen gelegd door den Gouverneur, Sir Galbraith Lowry Cole, in tegenwoordigheid van eene schare, berekend op 12,000 zielen. Het was een blijde dag. Ds. Von Manger predikte in de oude Kerk over 1 Pet. 2: 6:—"Ziet ik leg in Zion, enz." Behalve Psalm 127: 1 en 118: 11, werden er ook eenige koorzangen onder leiding van den heer L. H. Beil aangeheven. Ds. T. J. Herold, reciteerde met nadruk en gevoel een godsdienstig dichtstuk, strekkende tot voorgebed. Onder het zingen van Psalm 118:

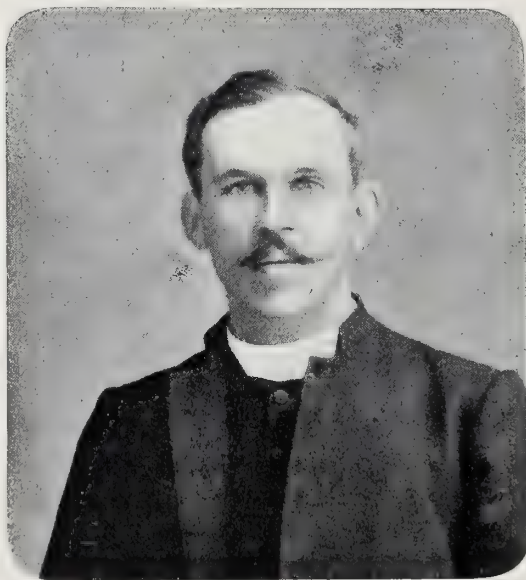
12. werd de steen door den Gouverneur gelegd. Ds. A. Faure hield een aanspraak in het Hollandsch en Dr. Robertson in het Engelsch. Het dankgebed werd gedaan door Ds. van der Lingen en de zegen uitgesproken door Ds. Spijker. Men ging nu met lust aan het werk tot de maand Juli, toen het werk

Ds. P. G. J. Meiring, B.A.
Buitenkant Straat, Kaapstad, 1893-1895.

wegens het jaargetij en wegens een verschil tusschen Bouwcommissie en Architect gestaakt moest worden. Toen men eenen anderen Bouwmeester en een nieuwe berekening had bekomen, ontdekte de Kerkeraad dat de oude Kerk in gevaar was in te storten, en besloot dezelve tot op het fondament af te breken, een grootere in de plaats te bouwen, en den bouw der nieuwe kerk te staken, totdat de oude kerk herbouwd zou zijn.

Het geld dat voor de nieuwe kerk ingezameld was, werd in de Spaarbank geplaatst. Eene aanzienlijke som werd bijeengebracht voor de aanbouwing der oude kerk, doch op lange na niet genoeg ter voltooiing. Het geheele Kerk- en Armen Fonds werd mede daarvoor gebruikt. De Groote Kerk, die £20,000 kostte, werd voltooid en op den 30sten Januari 1841 plechtig ingewijd. De naakte fondamenten van de Nieuwe Kerk bleven jaar na jaar roepen om het werk te hervatten. Men sprak er wel over in de Kerkeraadsvergadering van 9 Mei 1842, om den bouw te hervatten, doch met een aanzienlijke schuld op de Groote Kerk, "dachten niet weinigen dat dit onder de *goede wenschen* zoude blijven." Toen de Synode van 1842 den Kerkeraad opwekte de zaak op nieuw in handen te nemen, werd de hoop verlevendigd dit gebouw voltooid te zien. Doch men bevond dat vele leden van de Bouwcommissie door den dood waren weggenomen. Eene speciale Commissie werd benoemd, te weten, de B.B. Oud. Brink, C.zn., (en na zijn overlijden, H. J. Hofmeyr, H.zn.,) J. J. L. Smuts, P. J. Pentz, J. G. Blankenberg en G. W. Spengler, en belast met het verzamelen van bouwmaterialen, terwijl de Kerkeraads en Oudkerkeraadsleden, die niet tot deze Commissie behoorden, op zich namen, elk op een bepaalden dag opzicht over het werk te houden. Op den 27sten April 1843 (tien jaren na de hoeksteen gelegd was) besloot men om fondsen te verzamelen en den architect Schutte op te dragen nadere specificatiën te maken, die op den 6den November 1843 bij den Kerkeraad ingeleverd werden. Men vroeg om tenders, doch

Ds. A. M. McGregor, M.A., B.D.
Buitenkant Straat, Kaapstad, 1900-1905.

niemand deed aanzoek. Sommigen dachten dat men maar moest beginnen met het geld dat voorhanden was, anderen wilden geen steen aanroeren voordat al het geld daar was. Op

den 12den Februari 1844 werd besloten gebakken steenen in gereedheid te doen brengen. Op Donderdag namiddag, den 2den Mei 1844, hield ds. A. Faure, overeenkomstig Kerkeraads besluit, eene speciale opwekkingsrede tot de Gemeente, haar het belang der zaak op het gemoed drukkende, naar aanleiding van Ezra v: 1 en 2. Hoewel de collecte slechts £33 bedroeg was de opwekking niet te vergeefs. Op den 15den Juli 1844 was de som van Rds. 14,264 ingezameld, zoodat men met de huijzer, en den smid, den heer Combrink, werd in Februari 1846 het eerste kapgebeente geplaatst. Maar nu was het voorgeschoten geld ook weder verteerd. Men besloot geld tegen gewone renten op te nemen, daar het aangetoond werd, dat hetzelve uit de zitplaatsgelden zou kunnen worden terug betaald. Vele Kerkeraads-, Oud-Kerkeraads- en andere leden der Gemeente teekenden borgacten, elk van £100, en zoo werd genoegzaam bijeengebracht om het werk voort te zetten. Twaalf jonge

De Nieuwe Kerk, Kaapstad (van Binnen).
Het Orgel is een geschenk van den heer J. S. Hoogendoorn.

Rds. 12,000 in de Spaarbank, Rds. 26,294 had om mede te beginnen. Op den 14den September 1844 werd het werk hervat. De muren begonnen langzamerhand te rijzen, doch naarmate zij hooger werden verminderden de fondsen. Men beriep zich op de weldadigheid der Gemeente, waaruit velen voor een drietal jaren eenige geldsommen renteloos aan den Kerkeraad gaven. Nu kon men hout, zink en ijzer ontbieden, die echter eerst in October 1845 arriveerden. Door den vlijt van den timmerman, den heer Aanzusters der Gemeente, waarvan ettelijken nog leven, namen voor hare rekening om den preekstoel te laten maken, die niet minder dan £100 kostte. Na veel gesukkel om de noodige fondsen voor den verderen bouw in handen te krijgen was het Godshuis eindelijk tegen het einde van 1847 voltoid. De inwijding geschiedde tijdens de zitting der Synode op Woensdag, den 27sten October 1847, ruim twintig jaren nadat Ds. Faure de noodzakelijkheid van zulk een gebouw onder de aandacht des Kerkeraads en der Gemeente

had gebracht. Dat die dag voor hem een blijde was, valt licht te vermoeden. Ten 9 ure waren de leden der Synode, de Afgevaardigden van andere Protestantsche Kerken, de Hoofden der Departementen, Kerkeraden, enz., enz., in de Groote Kerk bijeen. Ds. Faure hield een korte toespraak, waarna de optocht begon. In de Nieuwe Kerk gekomen las Ds. Faure 1 Kon. 8., waarna Ds. Van der Lingen de inwijdingsrede uitsprak naar aanleiding van Ex. 20 : 24ᵇ. Koorzangen werden uitgevoerd door eenige heeren en dames en jongelieden, onder bestuur van den heer S. de Kock, Hoofdonderwijzer in de School "Tot Nut van 't Algemeen." In den namiddag predikte Dr. Robertson naar aanleiding van 1 Cor. 1 : 22—24. Het gebouw had £8,419 2s. 8d. gekost, en er bleef een schuld op van £3,960. De volgende zijn de Predikanten, Ouderlingen en Diakenen, die gediend hebben, toen de nieuwe kerk ingewijd werd :—Predikanten : Dr. A. Faure, Dr. S. Heijns, en Ds. Jan Spijker. Ouderlingen : Paul Roux, P. van Breda, A.zoon, Michiel C. Vos, Andries Brink, Jan Smuts en Jan H. Hofmeijr, Sen. Diakenen : G. W. Spengler, Hendrik Hofmeijr, W. de Smidt, B. Daneel, Coenraad Gie, Albertus Brand, P. J. Kotze en A. D. Krijnauw. Als Kosters van de Nieuwe Kerk hebben de volgende personen gediend :—De heer A. A. Koch, Sr., van 1847 tot 1868; de heer A. Koch, Jr., van 1868 tot 1878; de heer P. J. Keeve, nog in dienst, sedert de 7den October, 1878.

Op Donderdag avond den 27sten October 1887 werd de veertigste verjaring van de inwijding dezer kerk herdacht. Ds. A. D. Luckhoff, Durbanville, die elf jaren uitsluitelijk in dit gebouw gediend had, bekleedde den voorzitterstoel.

De Broeder Orgelist Servaas de Kock, die het koor bij de inwijding geleid had, en sedert dien tijd Orgelist der Nieuwe Kerk was, bespeelde het Orgel bij die gelegenheid. Toespraken werden gehouden door de aanwezige leeraren. De plaatselijke leeraar besloot zijne aanmerkingen met de volgende woorden : "Van de Kerkeraadsleden die ik genoemd heb en die bij de inwijding gediend hadden zijn allen overleden, behalve de BB. diakenen P. J. Kotze en A. D. Krynauw, die oud, zwak en krank zijn. Ook de koster Koch en de voorlezer Smit die met de inwijding geholpen hebben, zijn niet meer. Wij hebben echter van avond in ons midden den hooggeachten Br. Servaas de Kock, die het gezang bij de gedenkwaardige gelegenheid met zooveel succes geleid heeft, en sedert dien tijd als orgelist dezer kerk de gemeente kosteloos heeft gediend. Een opperzangmeester

Wijlen de heer S. de Kock.

van meer dan 70 jaren, met een arbeid van 40 jaren in deselfde kerk achter den rug, is eene zeldzaamheid in de geschiedenis der Kerk. Wij wagen het niet de gewaarwordingen die het hart van dezen Broeder vervullen te schetsen. Wij willen hem echter onzen dank aanbieden voor den liefde arbeid door hem verricht, en onze waardeering betuigen van den dienst die hij deze gemeente heeft bewezen. De Heere make zijne overige dagen een geduringen lofzang, en vergelde hem hierna wat hij hier zonder belooning heeft gedaan." De Br. de Kock die de B.B. Kotze en Krynauw overleefde ontsliep in het jaar 1893. Tien jaren later op den 27sten October 1897 vierde de gemeente gedachtenis van den vijftigsten verjaardag der Inwijding van haar Kerkgebouw. Ds. Andrew Murray voerde het woord bij die gelegenheid.

In het jaar 1887 werd Ds. C. F. J. Muller als derde Predikant van de Gemeente Kaapstad bevestigd. Hij zette zijn werk uitsluitelijk in de Nieuwe Kerk voort. In het jaar 1891 werd de gemeente op haar verzoek na een langen en

bitteren strijd tot eene zelfstandige verklaard. De Nieuwe Kerk met Schoolgebouw en Kosterswoning werd door den Kerkeraad der Moedergemeente ten gebruike van deze gemeente gegeven, tot zoolang als zij 300 lidmaten tellen zal. De eerste Kerkeraad bestond uit de volgende ouderlingen: de B.B. E. Lucke en J. P. de Villiers; en diakenen de B.B. H. D. V. de Kock, P. J. Pentz, J. H. Pentz en T. J. R. Hofmeyr. Ds. C. F. J. MULLER werd tot herder en leeraar beroepen en als zoodanig den 17den Februari 1891 door Ds. P. A. Strasheim (Consulent) bevestigd. Ds. A. D. Luckhoff hield de bevestigingsrede naar aanleiding van Joh. 15: 16. Hij arbeidde met grooten zegen in de gemeente tot 1899 toen hij tot vierden Hoogleeraar aan de kweekschool te Stellenbosch beroepen werd. Hij liet zich de keuze welgevallen en nam afscheid van de gemeente, die innig aan hem verbonden was, op den 3den Juni 1899 met de woorden uit 2 Cor. 13: 11. (Voor portret van Prof. Muller zie onder Stellenbosch.) Ds. D. J. le R. MARCHAND, B.A., B.D., van Aliwal Noord werd tot opvolger van Ds. Muller beroepen. Hij nam het beroep aan en werd op den 24sten November 1899 bevestigd. Zijn intreerede dienzelfden dag was over Mat. 1: 23 "Immanuel, God met ons" als de leuze waarmede hij zijn werk in de gemeente aanving. Ds. Marchand heeft reeds vele beroepen naar andere gemeenten gehad maar heeft zich nog niet geroepen gevoeld de gemeente te verlaten. Hij arbeidt met zegen en heeft niet alleen zijne gemeente en de Kaapstad, maar ook der Kerke vele belangrijke diensten bewezen in de verschillende Commissiën waarvan hij lid is geweest. Hij is Voorzitter van het Hoofdbestuur der Christelijke Strevers Unie in verband met de Ned. Ger. Kerk in Zuid Afrika.

De Wicht Zaal, Loop Straat.
Een geschenk van de Wed. Wicht.

In 1891 gaf een edelmoedige dame, die niet haar naam wenschtte genoemd te hebben, aan de gemeente "De Nieuwe Kerk," een zeer kostbare geschenk in den vorm van "De gebouwen in de Buitenkant Straat." Het

De Zending-Gebouwen (Mission Hall), Buitenkant Straat, Kaapstad.

was hare begeerte dat op de plaats waarop in vroegere jaren hare ouderlijke woning had gestaan, zendingwerk zou worden gedaan. De Kerkeraad nam de schenking met dankbaarheid aan en bepaalde dat in die gebouwen Engelsche diensten zouden worden gehouden om voorziening te maken in de behoefte van die leden der gemeente en anderen, die door gebrekkige kennis van de Hollandsche taal de diensten in andere Kerken bijwoonden. De eerste leeraar die daar werkzaam was was Ds. P. G. J. Meiring, B.A., eerst als hulpprediker en later als 2de predikant van "De Nieuwe Kerk." Hij begon zijne werkzaamheden in Januari 1893 en arbeidde daar tot in 1895 toen hij een beroep naar Johannesburg aannam. Tot zijn opvolger werd beroepen Ds. D. Bosman van Mosselbaai die het beroep aannam, den 18den Juli 1895 bevestigd werd en in de gemeente arbeidde tot 1899 toen hij naar Boshoff ging. Ds. A. M. McGregor, M.A., B.D., was de volgende leeraar in de Buitenkant Straat. Hij bleef tot 1905 toen hij de Kaapstad voor Oost Londen verwisselde. Na zijn vertrek besloot de Kerkeraad, na eenige vergeefsche beroepen uitgebracht te hebben, om den WelEerw. heer R. W. Farquhar, een Independente leeraar, tijdelijk aan te stellen om het dienstwerk in deze wijk te verrichten.

Ds. R. W. Farquhar.

De Gemeente Rondebosch.

Deze gemeente werd in 1891 gesticht. Reeds het jaar tevoren werden er in een daartoe gehuurde zaal avonddiensten in de Engelsche taal onder toezicht van en in verband met den den Ring van Kaapstad gehouden. Bij het organiseeren van deze diensten verleenden Prof. J. I. Marais en Ds. Steytler veel hulp. Tijdings de zitting van de Synode in 1890 werd Ds. B. P. J. Marchand, B.A., predikant aan de Knysna door een Commissie die uit den Ring benoemd was om deze zaak te behartigen, speciaal gevraagd om te zien wat op geestelijk en kerkelijk gebied voor onze menschen in die omstreken kon gedaan worden. Hij toog ijverig aan het werk en vormde spoedig de kiem van een kleine gemeente. Na rapport door hem aan de gemelde Commissie bood deze hem een salaris aan om het werk voort te zetten. Hij nam het aanbod aan en verliet zijne gemeente aan de Knysna. Het duurde niet lang of het gelukte Ds. Marchand om een waarborg-lijst geteekend te krijgen, een stuk grond te koopen, een kerk te bouwen en de gemeente gesticht te krijgen. De Kerk was reeds in aanbouw voordat al de formaliteiten van de Stichting die den 10den September 1891 plaats vond, voleindigd waren. De eerste

Nederduitsche Gereformeerde Kerk, Rondebosch.

De Kerk van Binnen.

Kerkeraad bij de stichting benoemd bestond uit de volgende B.B. : Ouderlingen, J. G. L. Dreyer, C. Mostert ; Diakenen, G. Twycross, C. H. Beck, A. Philip, P. G. Wege. Door dezen kerkeraad werd Ds. Marchand daarop formeel beroepen. Zijne bevestiging vond den

Ds. B. P. J. Marchand, B.A.
Te Rondebosch, 1891-1907.
Thans Zaakgelastigde der Kerk.

11den December 1891 in de Glena Hall plaats. Zes dagen later werd de hoeksteen van het Kerkgebouw door den Hoofdrechter Sir J. H. de Villiers gelegd. In het volgend jaar, den 18den Augustus, werd dit Godshuis plechtig ingewijd door Ds. Andrew Murray die toen Moderator Synodi was en de inwijdingsrede uit sprak naar aanleiding van Matt. 21 : 13. Onder de aanwezigen bevond zich met zijne echtgenoote de Gouverneur Sir Henry Loch, die na afloop van den dienst verklaarde dat de leerrede waarna hij bij die gelegenheid geluisterd had, de treffendste was die hij ooit in zijn leven had aangehoord. In het begin van de geschiedenis der gemeente werden al de werkzaamheden uitsluitelijk in de Engelsche taal verricht. Eerst in 1902, toen men bevond dat de omstandigheden eenigszins veranderd waren, werd een Hollandsche ochtenddienst ingevoerd. Ds. Marchand arbeidde met zegen voor ruim 16 jaren. Aan zijne bemoeiingen vooral is de oprichting van eene Zendinggemeente die in 1894 gesticht werd te danken. Deze gemeente komt bijeen in de oude Glena Hall waarin de eerste diensten gehouden werden en die later door den Kerkeraad aangekocht werd en wordt bearbeid door den Eerw. G. J. Willemsen die zich ook als schrijver in de verschillende kerkelijke bladen heeft verdienstelijk gemaakt. Door de Synode van 1906 werd Ds. Marchand tot de gewichtige en verantwoordelijke betrekking van Zaakgelastigde der Kerk gekozen. Hij liet zich de keuze welgevallen, ontving demisse den 15den

Ds. L. M. Kriel, B.A., B.D.

December 1906 en nam van de gemeente den 10den Maart 1907 afscheid. Zijn opvolger, de Wel-Eerw. Heer Lourens Matthys Kriel, B.A., B.D., werd den 22sten Maart 1907 bevestigd door den Hoog Eerw. Prof. N. J. Hofmeyr, D.D. die de bevestigingsrede naar aanleiding van Rom. 1 : 16 hield.

De Gemeente Kuils Rivier.

DE stichting van deze gemeente dagteekent van den 20sten Januari 1903. Voor dien tijd maakte zij een deel uit van de gemeente Durbanville wier leeraar gewoon was op zekere vastgestelde Zondagen naar Kuils Rivier over te komen ten einde daar godsdienstoefeningen in het school-gebouw te houden.

Wij vinden dat er reeds in het jaar 1860 zulke diensten gehouden werden in de private woning van den heer C. G. JOUBERT die toen diaken was, en wiens jongste zoon een Zondagsschool voor de kinderen in de buurt hield. Het was vooral ter wille van de lieden die, wegens den afstand en andere redenen te onvermogend waren om de openbare eeredienst te Durban bij te wonen dat deze periodieke diensten te Kuils Rivier gehouden werden. In 1902 openbaarde zich een groote begeerte naar de stichting van eene afzonderlijke gemeente daar velen het bij toeneming moeilijker vonden om òf Durbanville òf Stellenbosch voor den godsdienst te bezoeken. De stichting geschiedde op bovengemelden datum zonder moeilijkheden en met een groote mate van eensgezindheid. Beide Stellenbosch en Durbanville moesten leden afgeven, laatstgenoemde bij verre weg de meesten. De Rings-Commissie benoemde Ds. B. P. J. Marchand van Rondebosch tot Consulent en de volgende broeders :—P. A. M. Brink, A. J. de Waal en F. C. L. Bosman tot ouderlingen; en P. F. R. de Villiers, D. F. de Villiers, J. P. Bosman en P. de Waal tot diakenen.

Ds. H. D. v. Broekhuizen.

De eerste leeraar der gemeente, de WelEerw. HERMAN DIRK VAN BROEKHUIZEN, werd den

Nederduitsche Geretormeerde Kerk, Kuils Rivier.

13den Augustus 1903 door Ds. J. H. Neethling van Stellenbosch voorgesteld. Zijn intreerede was over de woorden uit 1 Pet. 5: 2. Den 29sten November 1904 werd de fraaie nieuwe Kerk plechtig aan den dienst des Heeren gewijd met een treffende rede over Gen. 28 : 17 door Ds. A. Moorrees (destijds van de Paarl) uitgesproken. Vier dagen later vond de voorstelling tot lidmaten van de eerste aannemelingen der gemeente plaats. De eerste doopsbediening had plaats den 23sten Maart 1903 ; de namen der doopelingen zijn: Daniel Francois Rossouw, Elizabeth Johanna Collins, Katharina Magdalena van Blerk, en Johanna Magdalena de Villiers. Ds. van Broekhuizen arbeidde tot 1907 toen hij een beroep naar Pretoria aannam. Hij nam afscheid van de gemeente op den 21sten Januari met eene rede over Hand. 18: 11. Zijn opvolger de Wel-Eerw. HENDRIK JACOBUS PIENAAR, B.A., werd den 28sten Februari 1907 bevestigd ; zijn intreerede was over Richteren 7 : 1–8.

Ds. H. J. Pienaar, B.A.

Ouderling A. de Waal.
Die de Kerk-gronden en £1,000 ten geschenke aan de Gemeente gegeven heeft.

De Gemeente Kalkbaai.

DEZE gemeente, de jongste in den Ring van Kaapstad, is eene dochter van de gemeente Simonsstad. Zij werd in November 1905 gesticht. Reeds lang tevoren hadden de leden aldaar woonachtig ernaar verlangd om een eigen gemeente te hebben en hadden zij ook pogingen in die richting aangewend, maar de Kerkeraad zag bezwaar in de stichting. De predikant van Simonsstad heeft zijne handen zoo vol met zijn werk daar en in de omstreken dat het hem onmogelijk was om aan Kalkbaai recht te doen wedervaren. Elk jaar in den zomer en ook in den winter komen er menschen van verschillende streken van ons land naar het strand. Men gevoelde dat en terwille van de plaatselijke leven en terwille van de bezoekers er aldaar eene gemeente met een eigen predikant moest gesticht worden. Op eene vergadering van den Kaapstadschen Ring in October 1905 te Kuils Rivier gehouden werd er besloten dat er eene gemeente zou gesticht worden. De Rings Commissie werd gelast dit besluit ten uitvoer te brengen. Met dit doel vergaderde zij te Kalkbaai in Nov. 1905 en kwam zij met den Kerkeraad van Simonsstad overeen om de gemeente te stichten. Ds. G. F. C. van Lingen van Simonsstad werd tot Consulent en de heeren G. C. van Blerk en J. C. Pieterson tot ouderlingen en de heeren J. C. la Cock, P. Hugo, W. F. Auret en C. Bruyns to diakenen benoemd. Ds. Pieter Roux emeritus leeraar onzer Kerk bediende de gemeente getrouw en met zegen elken Zondag, tot op den datum van de bevestiging van haar eigen leeraar. De eerste doopsbediening in de nieuwe gemeente geschiedde door Ds. Roux, op Zondag den 6den Mei 1906, toen een kind dat den naam Johanna Magaretha Maria [van der Merwe] ontving gedoopt werd. Bij de eerste beroeping van een herder en leeraar viel de keuze op Ds. Samuel Peter Helm, B.A. van Britstown.

De Kalkbaai Kerk.

Ds. S. P. Helm.

Tot groote blijdschap van de jonge gemeente nam hij het beroep aan. Zijne bevestiging vond plaats op den 6den Juni 1906. De bevestigingsrede werd door den Consulent naar aanleiding van Mark. 1: 16-17 gehouden. Op den volgenden Zondag hield de bevestigde zijn intreepreek tot de gemeente over de woorden uit Zacharia 4 : 6. De namen van de eerste aannemelingen in April 1907, als lidmaten bevestigd zijn : Petrus Johannes Jacobus Damas, Efraim Gideon Matthews, Sofia Maria Wildschut, Clarissa Christina Maria Adendorp en Paulina Johanna Hilario. Het eerste paar in het huwelijk bevestigd is : Thomas William George Gultig en Martha Elizabeth Kallis.

Het Kerkgebouw te Kalkbaai dat £1,000 gekost heeft werd 26 April, 1876 ingewijd door Dr. P. Faure die de inwijdingsrede hield naar aanleiding van Psalm 85: 5. Het was dienzelfden dag, juist 41 jaar, sedert hij de eerste godsdienstoefening aan de Simonsstad hield. De persoon wiens naam onafscheidelijk verbonden is aan het bouwen der Kerk is de overleden heer P. D. MORGENROOD, van Wijnberg, schoonvader van Ds. G. A. Maeder die van 1870 tot 1873 predikant te Simonsstad was. Hij heeft zich bijzonder voor de geestelijke belangen van de plaats beijverd. Hij heeft niet alleen bij anderen belangstelling opgewekt maar hij heeft ook zelf veel gegeven en gedaan. Mannen zooals de heeren A. Auret en N. van Blerk, beide overleden hebben ook hartelijke belangstelling getoond. Gelijk hunne vaders geholpen en den heer Morgenrood bijgestaan hebben toen het kerkgebouw opgericht moest worden, zoo hebben de kinderen—de heeren G. C. van Blerk, W. J. Auret en anderen veel gedaan om de stichting der gemeente te verkrijgen. Andere mannen die veel gedaan hebben voor de geestelijke en godsdienstige belangen van Kalkbaai zijn de godsdienst onderwijzers : D. J. DE VILLIERS, thans werkzaam aan de Paarl, W. VAN ALPHEN thans te Malmesbury en J. VLOK, thans zendeling te Calvinia ; terwijl in dit verband ook de namen van Ds. J. A. VAN BLERK van Warrenton en EERW. B. PIENAAR, Secretaris van de Z. A. Bijbelvereeniging genoemd moeten worden.

De Gulden Weg naar Gezondheid.

Houdt Uw maag en lever in orde door "BILE BEANS" te nemen wanneer gij u slecht of onplezierig gevoelt.

De ZEKERSTE, ZUIVERSTE, VEILIGSTE en BESTE van alle Huis Medicijnen.

ZEKERSTE, omdat zij natuurlijk in uitwerking zijn.

ZUIVERSTE, omdat zij alleen zijn gemaakt uit kruiden, wortels en bast.

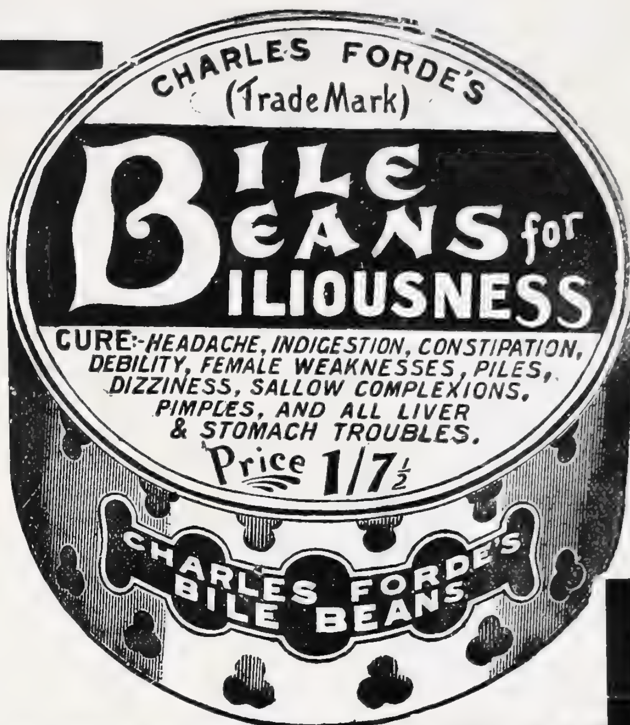
VEILIGSTE, omdat zij geene mineralen bevatten en geene vergift van eenige soort ; en

BESTE, omdat zij langzaam en aangenaam werken en steeds goed doen.

Geven goede eetlust, goede spijsvertering, gezonde slaap en een groote hoeveelheid zuiver bloed.

ZONDER WEERGA ALS EEN HUISMEDICIJN.

Bij alle Apothekers en Winkels. Prijs 1/7½ en 3/9.

Wat Zam-Buk is

ZAM-BUK is eene uitmuntende (toch volkomen natuurlijke) heelmiddel welke door publieke analiese bewezen is geene ongewenschte bestanddeelen te bevatten, zooals dierlijke vetstoffen, minerale stoffen of vergiftige kleurstoffen, welke de hoofd bestanddeelen uitmaken van gewone zalven, smeersels en linimenten.

ZAM-BUK is gemaakt van rijke sappen, en welriekende oliën verkregen uit heelende kruiden. Deze Heelbalsem is van gewaarborgde zuiverheid en alom bekend als een middel dat in ieder huis behoort te zijn als een eerste hulp en als huidgeneesmiddel.

In ieder huis moet een pot zijn voor ongevallen.

Van alle Apothekers en Winkels.

Prijs 1/6 en 3/9 per pot.

DE EXEKUTEURSKAMER

Voor de Administratie van Boedels en Nalatenschappen van overledene Personen, Afwezigen en anderen, als Exekuteuren, Agenten, Curatoren en Administrateuren. De belegging van Kapitaal onder verzekering van Vastgoed, enz.

OPGERICHT 1838.

Tegenwoordige Akte van Oprichting vastgesteld door Akte van Parlement No. 17, 1859.

KANTOREN:

Hoek van Adderley- en Walestraat, (INGANG WALESTRAAT)

KAAPSTAD.

Telefoon 257. P.O. Bus 86. Tel. Adres: "BOARD."

Aandeelhouders Opbetaald Kapitaal	= =	£27,000.
Reserve Fondsen	= = = = = = = =	£137,000.

Aanzoeken voor Leeningen, onder Sekuriteit van Vastgoed, tegen de loopende rato van rente, zullen dagelijks gedurende de bezigheidsuren in behandeling worden genomen.

DIREKTEUREN.

De WelEd. heer W. E. MOORE (De heeren W. E. Moore en Zoon), Voorzitter.
De WelEd. heer Dr. A. H. PETERSEN, L.W.R.
De WelEd. heer HENRY H. JONES.
De WelEd. heer T. A. J. LOUW.
De WelEd. heer W. T. BUISSINNE (De heeren Van Zyl en Buissinne)

☞ **Personen die begeeren de Exekuteurskamer tot hun Exekuteuren, Mede-Exekuteuren of anderszins aan te stellen, kunnen haar aanstellen en nomineeren eenvoudig onder de titel van "Executeurskamer" in Kaapstad,**

BRANDKAST BEWARING.

Jaarlijkse huur van bussen loopende van eén pond tot drie guineas.

De Kamer Administreert Insolvente Boedels door haar Secretaris

J. H. N. ROOS,
Secretaris.

Grootste Schrijfbehoeften Magazijn en DRUKKERIJ in Zuid Afrika.

NAVRAGEN WORDEN VERZOCHT.

Prijsopgaven gegeven voor Groote of Kleine Bestellingen.

Algemeene en Kunst Drukkers.
Catalogussen, Prijs Lijsten en Handels Drukwerk.
Lithografeeren in Kleuren.
Etiketten, Teekeningen en Kaarten eene Specialiteit.
Graveurs en Teekenaars.
Kasboek Makers.
Papier Linieërders.
Speciale Boeken gelinieerd en gedrukt op bestelling in kortsten tijd.
Stempelmakers en Reliefwerkers.
Drukken in Relief op Briefpapier een Specialiteit.

CAPE TIMES BEPERKT,

ST. GEORGE'S STRAAT, KAAPSTAD.

DE PREDIKANT'S ZOON.

LIJDER VAN RHEUMATIEK VOOR ACHT JAREN.

GENEZEN DOOR

Dr. Williams' Pink Pills.

"Ik bracht vele vermoeiende nachten door aan het bed van mijn echtgenoot, leggende warme en koude pappen op, trachtende om hem te verlossen van de felle pijnen waaraan hij leed, doch zonder gevolg. Eindelijk werd hij overgehaald om Dr. Williams' Pink Pills te gebruiken, en thans is hij geheel hersteld en in staat om zijn werk weder te doen." Zoo schrijft Mevrouw T. H. C. Compaan, Blaauwskop, P.K. Upington, K.K. De heer Compaan is een zoon van de welbekende leeraar van Graaff Reinet, de Eerw. heer A. Compaan zelf schrijft :—

"Voor acht jaren lang leed ik aan vretende Rheumatieke pijnen in mijne beenen, die uiteindelijk ondragelijk werden. Mijne beenen begonnen te zwellen, en dikwijls kon ik mijn wegens de pijn niet bewegen in bed. Dit had zulk een invloed op mijne algemeene gezondheid, dat ik slapeloos was, ik was mijn eetlust kwijt, ik had gedurig hoofdpijn, en, kortom, ik werd een volkomen wrak. Dikwijls bracht ik dagen door in bed, en kon zonder hulp niet er uit. Toen ried mijn vader de Eerw. A. Compaan, van Graaff-Reinet, mij aan Dr. Williams' Pink Pills te gebruiken, en zond mij zes bottels vol. Nadat ik drie bottles gebruikt had, ontwaarde ik eene besliste verandering ten goede, doch, wellicht omdat mijne ziekte van zulk een langen duur was, was de kwaal zeer hardnekkig. Echter, daar ik vol hield met het gebruik van de medicijn, verdwenen de pijnen geheel en al, en thans ben ik een gezonde man. Ik schrijft mijne genezing geheel en al toe aan het gebruik van Dr. Williams' Pink Pills."

Voor Rheumatiek of eenige ziekte van het bloed, of de zenuwen, is er niets gelijk aan Dr. Williams' Pink Pills. Zij vormen versch bloed, en geven kracht aan de zenuwen, en derhalve genezende Bloedarmoede, Indigestie, Rheumatiek, Verlamming, Hart Kwalen, en de bijzondere euvelen van vrouwen. Te verkrijgen overal waar medicijnen verkocht worden, of direkt van Dr. Williams' Medicijn Maatschappij, Kaapstad, die een bottel vol postvrij zal zenden voor 3s. 3d. of zes bottels vol voor 17s.

Phonografen, Schijf Spreek Machines, Muziekdoozen, en Muziekplaten.

Voorheen NICOLE FRERES, Bept.

51, Lang Straat, Kaapstad.

Post Bus 1383.

SPECIAAL GOEDKOOP AANBOD zoolang als de tegenwoordige voorraad duurt.

Echte Edison "Gem," zooals teekening aantoont, met 3 Muziekplaten, **£3.**

Groote voorraad van Nieuwe Edison met Goudbezette Muziekplaten,

2/- per stuk.

Nicole Schijf Muziekplaten, passend op eenige soort Gramophoon :

7 duim	Enkele Muziekplaten	...	9d. per stuk.
10 ,,	,, ,,	...	1/6 ,,
7 ,,	Dubbelde ,,	...	1/6 ,,
10 ,,	,, ,,	...	3/- ,,

Schrijf om Prijscourant. Reparaties eene Specialiteit. Alle soorten van Spreek Machines en Toebehooren gehouden. In 't groot en in het klein.

WIJ HEBBEN

VEERTIG

van de voornaamste ***HOLLANDS GEREFORMEERDE KERKEN*** in de Kaap en Oranje Rivier Kolonies, en ook Pastoriën met onze . . .

Ekonomische en Veilige Systeem van

Acetylene Gas

VOORZIEN.

SCHRIJF OM EEN GRATIS BEGROOTING.

HOFMEYR, DU TOIT & DUFFETT,

ELECTRISCHE, HYDRAULISCHE EN ACETYLENE INGENIEURS,

76, Waal Straat, Kaapstad.

HOMŒOPATISCHE APOTHEEK.

—DE EENIGSTE BEHOORLIJK— UITGERUSTE HOMŒOPATISCHE APOTHEEK IN KAAP KOLONIE.

Alle Medicijnen zijn gewaarborgd echt en vertrouwbaar.

N.B. -Tincturen worden gemaakt uit *versche planten* alleen en direkt ingevoerd van de beste manufacturiers. Homœopatische Medicijn Kisten en Kasten van alle soorten. Boeken in Engels en Hollands.

AGENT VOOR

"Wallace Specifics" en Schussler Geneesmiddelen.

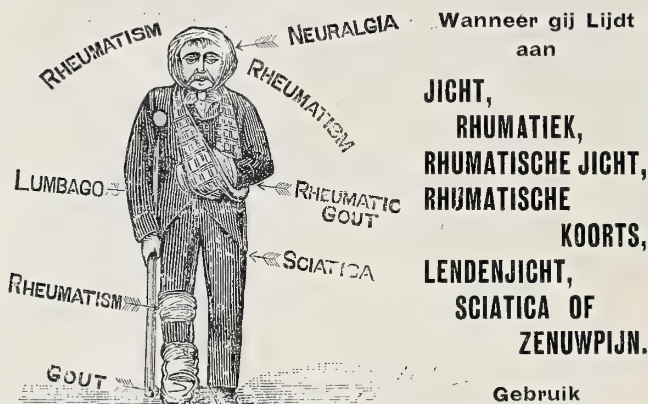
A. WHITE,

APOTHEKER,

TIVOLI GEBOUWEN,

PLEIN STRAAT, KAAPSTAD.

Probeer A. WHITE'S Samengestelde Rhus Smeersel voor Rheumatiek, enz.

Wanneer gij Lijdt aan

JICHT,
RHUMATIEK,
RHUMATISCHE JICHT,
RHUMATISCHE KOORTS,
LENDENJICHT,
SCIATICA OF ZENUWPIJN.

Gebruik

JONES' Rheumaticuro.

Het grootste Zuid Afrikaansche geneesmiddel.

GENEEST ALTIJD. DUIZENDE GETUIGSCHRIFTEN.

VEILIG, ZEKER EN VLUG.

Verkocht door alle Apothekers en Winkeliers.

Getuigschrift van een dankbare dame.

Louis Trichardt,
2 April, 1907.

WAARDE HEER,—

Ik neem nu de gelegenheid te baat om u voor uw goed geneesmiddel te danken, dat mij zooveel goed gedaan heeft. Twee-en-twintig maanden heb ik aan Rheumatiek geleden en ik heb uw "Rheumaticuro" gebruikt en ben geheel van die ziekte genezen. Hoewel ik zoovele dokters gehad heb, konden zij mij geen verlichting geven.

Zoodra ik uw medicijn gebruikte, kreeg ik onmiddelijk verlichting.

Ik wachtte lang voor ik u schreef, omdat ik wilde zien of ik werkelijk genezen was. Ik ben de laatste drie jaren gezond geweest en heb nooit weer iets gevoeld, dat mij hinderde. Ik kan u dus zeggen dat ik u dankbaar ben voor uw medicijn en dat ik al mijne vrienden aanraden zal het te gebruiken.

Ik blijf uwe vriendin,

(Mrs.) H. E. KNOETZE.

R. CANE en ZONEN,

KOLONIALE

Monumentale Werken,

80, STRAND STRAAT, KAAPSTAD.

Tak Bezigheden.

Kerk Straat,
WYNBERG,

Main Weg,
MOWBRAY,
en
Oxford Straat,
OOST LONDEN.

Monumenten en Grafstenen in Marmer of Graniet, Vervaardigd en Opgericht op enig Kerkhof in Zuid Afrika.

Porceleinen Kranzen en Kruizen altoos in voorraad.

Geillustreerde Tekeningen en Prijs Lijst postvrij op applikatie.

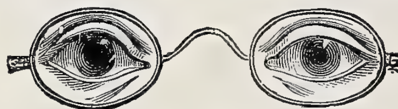
Tel. Adres: CANESTONE, Kaapstad.

F. JACOT,

(OUDE FIRMA VAN JACOT & CO., JUWELIERS),

HEEFT weder bezigheid begonnen en maakt eene specialiteit van

Optische Goederen.

Wanneer gij Brillen noodig hebt of Oogglazen, dit is de plek om naar toe te gaan.

Wanneer gij een dokter hebt geconsulteerd en hij een Bril heeft voorgeschreven, neem het recept naar ***F. JACOT.***

Wanneer gij reeds een Bril draagt en die reparatie noodig heeft of verandering, laat ***F. JACOT*** dit voor u doen.

Wanneer gij een Barometer, Verrekijker noodig hebt, of eenig artikel dat een Gezichtskundige behoort te hebben, vindt gij een groote verscheidenheid bij ***F. JACOT,*** tegen matige prijzen.

HET OUDE ADRES:

23, ADDERLEY STRAAT,

Maar in de eerste verdieping van het gebouw, nu veranderd zoo dat er een afzonderlijke ingang is **naast** de Juweliers Winkel—**de trap op.**

Post Adres: Bus 256, KAAPSTAD.

NOOT.—Horlogies en Juwelierswaren ter reparatie aangenomen.

Van Belang voor allen.

Reviva geneesmiddelen bestaan uit :—

REVIVA BLOED EN VERSTERK PILLEN. een groot natuurlijk herstelmiddel voor de gezondheid, zuiveren en versterken het bloed, zijn een uitstekend middel ter versterking van de zenuwen en geven nieuw leven. Zuiver rijk bloed is het geheim van sterke mannen en vrouwen.

REVIVA NIEREN BOONTJES. zullen u doen herleven en geheel gezond maken, al hebben alle andere middelen ook niet geholpen :—Zij genezen alle ziekten der nieren.

REVIVA LEVER PILLETJES Een laxeerend lever pilletje om spoedig, op veilige en zekere wijze, maagongesteldheden en levers, die niet werken, te genezen.

Deze Pillen worden slechts van de zuiverste bestanddeelen gemaakt, en zijn speciaal gedraaid om het Zuid-Afrikaansche klimaat te kunnen staan.

Bestel ze dadelijk en probeer ze zelf, slechts 1/6 per doosje.

Bij alle apothekers en winkeliers.

GETUIGSCHRIFT.

Ottersfontein,
8.3.07.

GEACHTE VRIEND,—
Ik heb de eer U in kennis te stellen dat ik een doosje van uwe "Reviva Liver Pellets" gebruikt heb, en dat ik geheel en al van de pijnen in mijn rug ontslagen ben, waaraan ik nu vijf jaren geleden had, en niets anders kon mij helpen.

Uw vriend,
J.W.J...............

TALLEN VAN GETUIGSCHRIFTEN VAN ALLE DEELEN VAN Z. AFRIKA.

Als gij ze niet op uw dorp kunt bekomen, schrijf dan direkt aan ons, en sluit het geld er bij in, en wij zullen u de pillen per keerende post,—postvrij-zenden.

Duizenden menschen gebruiken onze geneesmiddelen met wonderbaarlijk goeven uitslag, en allen prijzen ze en bevelen ze aan, omdat zij dankbaar zijn voor wat onze medicijnen voor hen gedaan hebben.

Dept. O. **REVIVA MEDICIJN CO.,** No. 1 Burg Straat, Kaapstad, Z.A.

W. M. MERRINGTON,

(VROEGER BIJ C. RITTER.)

Handelaar in het Groot en Klein.

HOMOEPATISCHE MEDICIJN,

— ALSOOK —

DR. SCHUSSLER'S MEDICIJN.

Fijne en Kunst Emporium.

MESSENWAREN, PLATENWAREN, ENZ.

SPEELGOED VAN ALLERLEI AARD.

Alsmede Verschillende Fraaie Benoodigdheden voor Bazaars, Kerstboomen en Feestelijkheden tegen redelijke Prijzen.

DAAR de heer C. RITTER zijne bezigheid opgegeven heeft, geeft de ondergeteekende te kennen dat hij een bezigheid begonnen heeft van dezelfde lijn. Na eene 30-jarige ondervinding kan hij met vrijmoedigheid om de ondersteuning van het publiek vragen.

W. M. MERRINGTON.

PARKER'S GEBOUWEN,

h/v Strand en Burg Straten, KAAPSTAD.

FICK & LOUW,

Handelaars in Dames Kleeragie en Hoedjeswaren.

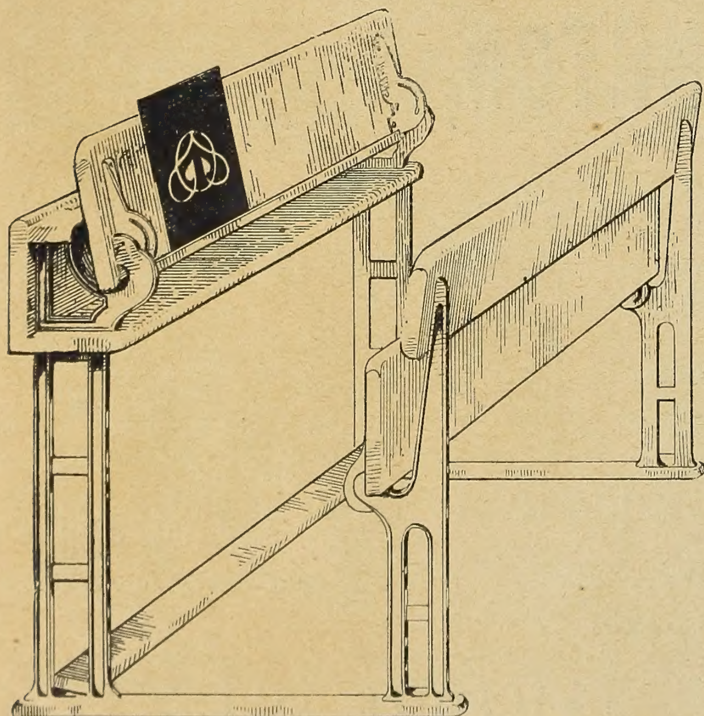
Nieuw Modische Hoedjeswaren,
OPGEMAAKT EN ONOPGEMAAKT.

Eene Groote Sorteerings Huis-houdelijke Linnenwaren.

4, PARLIAMENT STRAAT, KAAPSTAD,

NAAST TOLL & COURTIS "TOYS."

Wilks, James & Co.

Schoollessenaars,
Kerkbanken,
Stalen Plafonds.

Eenige Agenten voor de BENNET LESSENAAR.

Type No. 189 (als geillustreerd) is door de voornaamste Schoolraden en autoriteiten op het gebied van onderwijs in Zuid Afrika aangenomen. Deze soort wordt onder een jaarlijksch contract aan de Schoolraden van de Kaapsche en Montagu afdeelingen geleverd.

Groote Voorraad in Kaapstad.

Vouwbare Lessenaar en Bank.

11 Verschillende Soorten.

Speciale prizen voor hoeveelheden, die rechtstreeks van de fabriek verzonden worden.

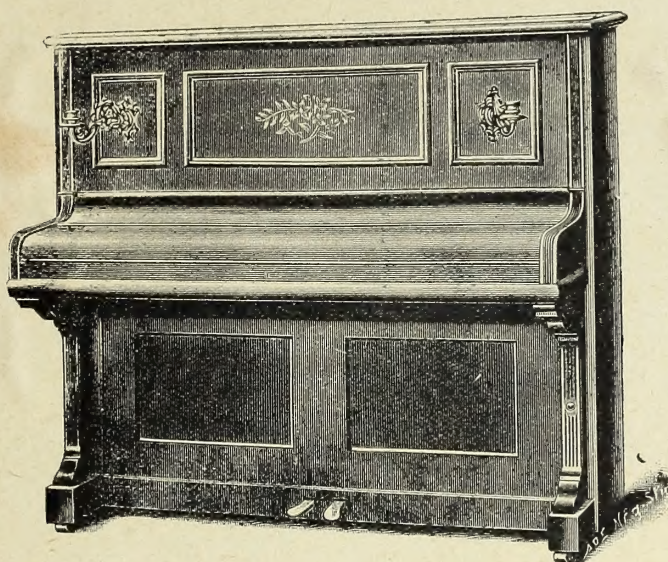
Schrijf om Catalogus en bijzonderheden aan :—

Arderne's Gebouwen, 141, Longmarket Street, KAAPSTAD.

R. MÜLLER,

38, ADDERLEY STRAAT, KAAPSTAD.

Erkend als het Voornaamste Muziekmagazijn in Zuid Afrika.

UITSTALKAMERS:
77 Strand Straat,
Kasteel Straat,
St. Andrew's Plein,
KAAPSTAD.

De Eerste Stap

TOT EEN BEHOORLIJKE MUZIEKALE OPLEIDING IS DE KEUZE VAN EEN PIANO OF ORGEL. . . .

R. MÜLLER

ZAL U HEDEN EEN INSTRUMENT HELPEN KIEZEN, DAT IN ALLE OPZICHTEN VOOR UW DOEL GESCHIKT IS.

MUZIEK.—Blad- en Boekmuziek van alle soort. Liederen, Muziekstukken, Dansmuziek. Speciale prijzen voor Scholen, Kloosters en Onderwijzers van beroep.

R. MÜLLER,

CENTRALE UITSTALKAMERS: **38, ADDERLEY STRAAT,** (VIER VERDIEPINGEN)

TEGENOVER HET SPOORWEG STATION.

NEDERDUITSCH GEREFORMEERDE KERK
+ IN ZUID AFRIKA +

HET ZEGEL DER NED. GEREF. KERK
IN DE KAAPKOLONIE.